

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ,
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μάριος – Θεόδωρος Γανωτής

A.E.M.: 17033

Μυτιλήνη,

Σεπτέμβριος 2019

Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Μάριος – Θεόδωρος Γανωτής

A.E.M.: 17033

Επιβλέπων Καθηγητής: Καβρουδάκης Δημήτριος

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΑΑ

ΑΒ

ΑΓ

Καβρουδάκης Δημήτριος

Σιδηρόπουλος Γεώργιος

Γαβαλάς Βασίλειος

Μυτιλήνη,

Σεπτέμβριος 2019

Copyright © Μάριος -Θεόδωρος Ιωάννης Γανωτής, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της εργασίας από το Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος (ν.5343/32 αρ. 202 παρ.2).

Ρώμη αμαθής πολλάκις τίκτει βλάβην.

–Η δύναμη χωρίς παιδεία είναι πολλές φορές βλαβερή.–

Ευριπίδης, 480-406 π.Χ., Αρχαίος τραγικός (Τημανίδαι)

Ευχαριστίες

Η διεξαγωγή και περαίωση μιας μεταπτυχιακής διατριβής αποτελεί μια επίπονη και συνάμα εποικοδομητική εμπειρία. Με το πέρας της προσπάθειας αυτής, το έργο της οποίας δυσχέραιναν οι παράλληλες επαγγελματικές υποχρεώσεις, θεώρησα απαραίτητο να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στην υποστήριξη και συνδρομή των ανθρώπων που μου στάθηκαν αρωγοί.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ Καβρουδάκη Δημήτριο για την αμέριστη υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος, την προσωπική συμπαράσταση και επαγγελματική του συνεισφορά.

Θερμές ευχαριστίες αξίζουν και στον κ Σιδηρόπουλο Γεώργιο του οποίου η συνεισφορά και οι επιστημονικές συμβουλές υπήρξαν πολύτιμες.

Ευχαριστώ θερμά τα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής για τη πρόθυμη συμμετοχή τους στην κρίση της διπλωματικής μου εργασίας καθώς και το τμήμα Γεωγραφίας για την ευκαιρία των γνώσεων που μου παρείχε.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες αξίζουν στους φίλους μου Στρατή, Μαρία – Γιασεμή, Μαρία, Δέσποινα και Μιχάλη για την αμέριστη ψυχολογική υποστήριξη και στη καθόλη παραμονή μου στη νήσο Λέσβο.

Τέλος το μεγαλύτερο ευχαριστώ ανήκει στην οικογένειά μου. Ειδικότερα στο πατέρα μου Ιωάννη για την υποστήριξη και κατανόηση και τη μητέρα μου Σωτηρία για την ατέρμονη αγάπη της και ανοχή της.

Περίληψη

Στο παρόν πόνημα γίνεται μια προσέγγιση και καταγραφή των εννοιών της οπτικοποίησης και των σημείων ανάφλεξης. Αναλύεται ο ρόλος της οπτικοποίησης στην Πολιτική Επιστήμη μέσα από διαφορετικές μεθοδολογίες χρήσης της. Ταυτόχρονα γίνεται προσέγγιση των σημείων ανάφλεξης μέσα από τον ρόλο των Δρώντων όσο και από τον ρόλο που έχουν στις πολιτικές μετάβασης.

Κατόπιν ακολουθεί μία εφαρμοσμένη γεωπολιτική ανάλυση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου με ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας με τα γειτονικά προς αυτή κράτη. Αναλύονται ιδιαίτερες περιστάσεις για τις οποίες η Κυπριακή Δημοκρατία αποτελεί σημείο ανάφλεξης της περιοχής. Η ανάλυση των περιστάσεων αφορά γεγονότα των τελευταίων δεκαπέντε ετών, τα οποία όπως έχουν άμεση συνέργεια και στις μέρες μας. Κυριότερα η προσέγγιση αφορά τις διαφορετικές προσπάθειες συνένωσης των δύο κοινοτήτων της νήσου, την έμμεση αναγνώριση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, τα ενεργειακά αποθέματα και την ανακήρυξη της ΑΟΖ και τέλος τις δύο τριμερείς συμφωνίες που μετέχει μαζί με την Ελλάδα.

Κατόπιν γίνεται χαρτογραφική ανάλυση στην οποία ενσωματώνεται η έννοια της οπτικοποίησης στην γεωπολιτική ανάλυση και αναδεικνύονται τα πλεονεκτήματα στην πληρότητα της ανάλυσης, σημεία δηλαδή που δεν μπορούσαν να καλυφθούν μόνο από την γεωπολιτική ανάλυση. Η οπτικοποίηση περιλαμβάνει χαρτογραφικό υλικό για κάθε μία από τις προαναφερθείσες περιπτώσεις προκειμένου να γίνει αντιληπτή και οι επιμέρους ιδιαιτερότητες της μεθοδολογίας αλλά κυρίως τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εφαρμογή της.

Καταλήγοντας, παρατίθεται η συμπερασματολογία ως μια σκωπτική ανάλυση επί των αναφερόμενων περιπτώσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και τα συμπεράσματα και οι μελλοντικές προεκτάσεις που ανάγονται από την παρούσα έρευνα.

Λέξεις Κλειδιά: Γεωπολιτική Κρίση, Σημεία Ανάφλεξης, Οπτικοποίηση, Γεωπολιτικός Δρών

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	v
Περίληψη	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Περιεχόμενα Στοιχείων	x
Περιεχόμενα Πινάκων	xi
Πίνακας Συντομογραφιών	xii
1. Κεφάλαιο 1ο - Εισαγωγή.....	1
1.1. Θεματολογική Προσέγγιση.....	1
1.2. Σκοπός και Επιμέρους Ερευνητικά Ερωτήματα.....	4
1.3. Δομή Διατριβής	6
2. Κεφάλαιο 2ο – Οπτικοποίηση και Ανάφλεξη.....	8
2.1. Η χρήση της μεθόδου της οπτικοποίησης.....	8
2.2. Η έννοια της Οπτικοποίησης	10
2.3. Δυνατότητες Οπτικοποίησης	12
2.4. Η Οπτικοποίηση στην Πολιτική Επιστήμη.....	14
2.4.1. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Γεωπολιτικής Απεικόνισης	15
2.4.2. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Στρατηγικής Απεικόνισης	16
2.4.3. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Γεωγραφικής Συνδυαστικής Ανάλυσης	17
2.4.4. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Ανάλυσης Συστάδων	18
2.4.5. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Απεικόνισης Προσομοιώσεων	19
2.5. Η έννοια των Σημείων Ανάφλεξης.....	21
2.6. Οπτικοποίηση και Σημεία Ανάφλεξης	23
2.7. Τα Σημεία Ανάφλεξης και οι πολιτικές μετάβασης	26

2.8.	Τα Σημεία Ανάφλεξης και ο ρόλος των Δρόντων	28
2.9.	Συμπεράσματα	30
2.10.	Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.....	31
3.	Κεφάλαιο 3^ο – Εφαρμοσμένη Ανάλυση σε Περιοχή Ανάφλεξης. Μελέτη Περίπτωσης της Ανατολικής Μεσόγειου με έμφαση στην Κυπριακή Δημοκρατία	34
3.1.	Ιστορική και Γεωπολιτική Επισκόπηση Περιοχής	34
3.2.	Σύνθεση Κρατών Ανατολικής Μεσογείου.....	38
3.3.	Ανάλυση της Κύπρου ως προς τη δημιουργία γεωπολιτικών σημείων ανάφλεξης	42
3.4.	Η Κύπρος από το 2004 και μετά	45
3.4.1.	Η Κύπρος και το Σχέδιο Ανάν	45
3.4.2.	Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Ένωση	47
3.4.3.	Κύπρος, Μαρί και Ενεργειακή Εξάρτηση.....	50
3.4.4.	Κραν Μοντανά – Ένας νέος γύρος συνομιλιών.....	52
3.4.5.	Ζητήματα Οριοθέτησης και Διαγωνισμού Οικοπέδων Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης	56
3.4.5.1.	Πρώτος Γύρος Αδειοδοτήσεων	58
3.4.5.2.	Δεύτερος Γύρος Αδειοδοτήσεων.....	59
3.4.5.3.	Τουρκικές Εξορύξεις στην Κυπριακή ΑΟΖ	60
3.4.6.	Συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Ισραήλ	63
3.4.7.	Συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Αιγύπτου	67
3.5.	Συμπεράσματα – Κριτική Αποτίμηση.....	72
3.6.	Βιβλιογραφία Κεφαλαίου	74
4.	Κεφάλαιο 4^ο – Γεωπολιτική Ανάλυση, Οπτικοποίηση και Παράθεση Χαρτών- Μια συγχρονική μεθοδολογική προσέγγιση.....	80
4.1.	Διαδραστικότητα στην Γεωπολιτική Ανάλυση	80
4.2.	Η Κύπρος και το Σχέδιο Ανάν.....	82

4.3.	Κύπρος και Ευρωπαϊκή Ένωση	86
4.4.	Κύπρος, Μαρί και Ενεργειακή Εξάρτηση	89
4.5.	Συνομιλίες στο Κραν Μοντανά	92
4.6.	Ανακήρυξη της ΑΟΖ.....	93
4.7.	Κύπρος και Τριμερείς Συμμαχίες	98
4.8.	Συμπεράσματα Κεφαλαίου	102
4.9.	Βιβλιογραφία Κεφαλαίου	103
5.	Κεφάλαιο 5^ο – Συμπερασματολογία – Κριτική Επισκόπηση θεωρητικού και εφαρμοσμένου πλαισίου.....	106
5.1.	Συμπεράσματα	106
5.2.	Περιορισμοί Έρευνας.....	109
5.3.	Μελλοντικά Προεκτάσεις στην Έρευνα	111
6.	Βιβλιογραφία.....	112

Περιεχόμενα Στοιχείων

Στοιχείο 1 Οπτικοποίηση με την μέθοδο της Ανάλυσης των Συστάδων	19
Στοιχείο 2 Οπτικοποίηση Περιοχής Ναγκόρνο Καραμπάχ	24
Στοιχείο 3 Οπτικοποίηση Δημοκρατίας Αρτσάκ	25
Στοιχείο 4 Χάρτης Σχεδίου Ανάν V	83
Στοιχείο 5 Σχέδιο Ανάν V εκ της ΤΔΒΚ.....	84
Στοιχείο 6 Υφιστάμενη και Μελλοντική Κατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας εκ της Milliyet	85
Στοιχείο 7 Η Κυπριακή Δημοκρατία στην Ε.Ε.	87
Στοιχείο 8 Τμηματική Διεύρυνση Ε.Ε.....	88
Στοιχείο 9 Χωροταξική Απόσταση Ν.Β. "Ευάγγελος Φλωράκης" και Η.Π.Σ. Βασιλικού	90
Στοιχείο 10 Μαρί, Ν.Β. "Ευάγγελος Φλωράκης" ως προς την τοπολογία επί νήσου	91
Στοιχείο 11 Συνθετική Χρονολογική Εικόνα Παράνομων Διεκδικήσεων Τουρκίας	95
Στοιχείο 12 Κατάτμηση Οικοπέδων Εξόρυξης Υδρογονανθράκων	96
Στοιχείο 13 Ενεργειακά Κοιτάσματα ΝΑ Μεσογείου και Ενεργειακή Κατάτμηση Κυπριακής Δημοκρατίας	97
Στοιχείο 14 ΑΟΖ Χωρών Ν.Α. Μεσογείου	98
Στοιχείο 15 Χαρτογραφική Απεικόνιση Αγωγού East Med	99
Στοιχείο 16 Χαρτογραφική Απεικόνιση Αγωγών Μεταφοράς Υδρογονανθράκων ΝΑ Μεσογείου	101

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1 Γεγονότα που συνιστούν σημεία ανάφλεξης της Κυπριακής Δημοκρατίας	43
Πίνακας 2 Εταιρίες Ανάδοχοι Εξόρυξης Υδρογονανθράκων της Κυπριακής Δημοκρατίας	59

Πίνακας Συντομογραφιών

AI	Artificial Intelligence
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ARPA	Automatic Radar Plotting Aid
BENELUX	Belgium Netherlands Luxemburg
CoMEcon	Council for Mutual Economic Assistance
ECDIS	Electronic Chart Display and Information Systems
GNA	Government of National Accord
ILO	International Labour Organization
IMO	International Maritime Organization
IoT	Internet of Things
LAU	Local Administrative Units
LNA	Libya National Army
MERCOSUR	Mercado Común del Sur
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
RIS3	Research and Innovation Strategies for Smart Specialization
SEM	Structural Equation Modeling
TAP	Trans Adriatic Pipeline
AOZ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
Δη.Συ.	Δημοκρατικός Συναγερμός

E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
E.Σ.	Ελληνικός Στρατός
ΕΘΚΕΠΙΧ	Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων
MME	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ασφάλειας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
TAMΣ	Τακτικές Ασκήσεις Μετά Στρατευμάτων
TANAP	Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project
TΔΒΚ	Τουρκική Διοίκηση Βορείας Κύπρου
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
ΤΡΑΟ	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
Φ/Γ	Φρεγάτα

1. Κεφάλαιο 1ο - Εισαγωγή

1.1. Θεματολογική Προσέγγιση

Η απεικόνιση των γεωπολιτικών κρίσεων ανέκαθεν παρουσίαζε ιδιαίτερη βαρύτητα και σημαντικότητα στον διεπιστημονικό χώρο. Οι γεωπολιτικές αναλύσεις δεν αποτελούν εργαλείο άξιο αναφοράς μόνο για την πολιτική επιστήμη αλλά για ένα μεγάλο εύρος επιστημονικών τομέων. Εντός αυτών των τομέων συναντάται και ο κλάδος της γεωγραφίας, ο χώρος της κοινωνιολογίας και φυσικά ο κλάδος των ευρωπαϊκών σπουδών εν γένει (Στεργίου, et al., 2019).

Πέραν αυτών, με την έννοια της γεωπολιτικής ανάλυσης δίδεται και ιδιαίτερη σημασία στην έννοια της αξίας που καταλαμβάνει η εκάστοτε χώρα στο διεθνές προσκήνιο αλλά και γεωγραφικά. Χαρακτηριστικό θα μπορούσε να είναι το παράδειγμα της Κύπρου. Η νήσος, βρίσκεται σε ένα πολύ ιδιαίτερο γεωγραφικό σημείο, το οποίο πριν εκατό χρόνια είχε την ίδια αξία με τη Μάλτα. Εντούτοις η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ αλλά το γεγονός ότι βρίσκεται στον πολύπαθο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου προσέδωσαν και ανέπτυξαν την αξία της. Συν τοις άλλοις, με τις τελευταίες ανακαλύψεις των ενεργειακών αποθεμάτων σε υδρογονάνθρακες η αξία της Κύπρου έχει αναμφίβολα αναβαθμισθεί. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό σχετίζεται με τις εκατέρωθεν διεκδικήσεις είτε εδαφικές, είτε πολιτικές ή ακόμα και σε βαθμό ενσωμάτωσής της σε συμμαχίες και συμπράξεις κρατών (Κόλμερ, 2018).

Σε κάθε περίπτωση η γεωπολιτική υπεραξία δεν περιορίζεται αλλά επεκτείνεται στην έννοια της σταθερότητας και της ασφάλειας. Προκειμένου όμως να συμβεί αυτό θα πρέπει να υπάρχει αναγνώριση και από τρίτες δυνάμεις. Αυτές μπορεί να είναι είτε γειτνιάζοντα κράτη, είτε οι επονομαζόμενες μεγάλες δυνάμεις είτε ακόμα και διεθνείς συνασπισμοί χωρών με ή χωρίς θεσμική υπόσταση. Στην περίπτωση της Κύπρου αυτό έχει γίνει καταφανές, καθώς πλέον τόσο η Αίγυπτος όσο και το Ισραήλ ως γειτνιάζοντα κράτη έχουν αναγνωρίσει την υπεραξία της νήσου, η Τουρκία προσπαθεί να δημιουργήσει κυριαρχικό τετελεσμένο που επεκτείνεται σε εδαφική κυριότητα, ενώ τέλος η Ε.Ε. έχει ενσωματώσει την Κύπρο στους κόλπους της από το 2004, καθώς και την θεωρία μια ώριμη δημοκρατία, η οποία μπορεί να προσδώσει τα ευρωπαϊκά ιδεώδη στους πολίτες της (Στεργίου, et al., 2019).

Η γεωπολιτική ανάλυση όμως σε κάθε περίπτωση δεν περιορίζεται μόνο στην θεωρητική ανάλυση του τι συμβαίνει αναλύοντας τις μεταβλητές των χωρών που γειτνιάζουν με την υπό ανάλυση περιοχή. Επεκτείνεται και στην ενσωμάτωση ή μη των ιδεωδών, της κουλτούρας και των νορμών όπως αυτές υπερισχύουν και εφαρμόζονται από τον διεθνή παράγοντα. Στις μέρες μας η έννοια του διεθνούς παράγοντα ενσωματώνει ένα τριπολικό σύστημα, το οποίο είχε για χρόνια να εμφανιστεί (τελευταίες αναφορές στις επικυριαρχίες του Αυτοκρατοριών του 17^{ου} αιώνα). Ο ένας σημαντικός πόλος είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και ο δυτικός κόσμος¹, ο δεύτερος πόλος σχετίζεται με τον άξονα της Ρωσίας, του Ιράν και προσφάτως της Τουρκίας, ενώ ο τρίτος πόλος ενσωματώνει την Κίνα και τις προς αυτή συμμαχικές χώρες (Fuller & Lesser, 2018).

Φυσικά, η παραπάνω ανάλυση βασίζεται στα γεωπολιτικά τεκταινόμενα όπως αυτά διαμορφώθηκαν και αναλύονται ειρήσθω εν παρόδω εν έτη 2019. Εννοιολογικά η σημασία του τριπολικού διεθνούς συστήματος είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς οι τρεις αυτοί πόλοι σε πολλά σημεία του κόσμου έρχονται σε σύγκρουση συμφερόντων. Μία τέτοια σύγκρουση εκτείνεται στην υπό ανάλυση περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, όπου ο άξονας της Ρωσίας συγκρούεται με τον άξονα των ΗΠΑ, σε μία πολυδιάστατη έκφανση. Έτσι, τόσο το Συριακό και το Κυπριακό ζήτημα αλλά πολύ περισσότερο ο περιορισμός του κοσμικού κράτους των χωρών της Βόρειας Αφρικής αποτέλεσε μείζον ζήτημα και μάλιστα ημερήσιας διάταξης για τα χρόνια που πέρασαν (Ersen & Celikpala, 2019).

Τα σημεία αυτά των τριβών, επίσημα πλέον αποκτούν τον εννοιολογικό χαρακτηρισμό των σημείων ανάφλεξης. Άλλωστε σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση ως σημεία ανάφλεξης θεωρούνται τα γεωγραφικά σημεία στα οποία δημιουργούνται διαφορών λογής εντάσεις μεταξύ των κρατών με διαχρονική ισχύ (Φριντμαν, 2015).

Η απεικόνιση των σημείων ανάφλεξης σχετίζεται άμεσα με τις τεχνικές οπτικοποίησης και φυσικά με την απεικόνιση επί χάρτου. Σε αυτή τη περίπτωση καθίσταται αναγκαία η ανάλυση των δρώντων της διεθνούς γεωπολιτικής σκακιέρας, προκειμένου με οπτικά τεκμήρια να εξασφαλιστεί η πληρότητα της ανάλυσης. Σε κάθε περίπτωση οι εκάστοτε απεικονίσεις σχετίζονται και με τη διαθέσιμη πληροφορία αλλά και με τον προσφορότερο μέσο που αυτή μπορεί να φθάσει στον

---

¹ Με την έννοια του Δυτικού Κόσμου οριοθετούνται οι χώρες που ανήκουν στην Ε.Ε., ο Καναδάς και η ΗΠΑ εν γένει. Σε κάθε περίπτωση ενσωματώνονται και οι χώρες οι οποίες ανήκουν σε συμμαχικούς δεσμούς με τις προαναφερθείσες χώρες όπως επί παραδείγματι το Ισραήλ αλλά και ένα σημαντικό μέρος των χωρών της Βαλκανικής Χερσονήσου που πασχίζουν να ενσωματωθούν στην παραπάνω θεσμική διάσταση (Μοσχονάς, 2019).

ερευνητή. Τέλος είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η εξασφάλιση της ακρίβειας αλλά και της πληρότητας της πληροφορίας θεωρούνται εκ των ουκ άνευ όταν υπάρχει προσπάθεια για μια δομημένη ανάλυση και απεικόνιση (Φριντμαν, 2015).

1.2. Σκοπός και Επιμέρους Ερευνητικά Ερωτήματα

Κατόπιν των ανωτέρω, ο κύριος σκοπός του παρόντος πονήματος σχετίζεται με την ανάδειξη των σημείων ανάφλεξης στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και δη στην Κυπριακή Δημοκρατία. Τεχνηέντως δεν αναφέρεται η γεωγραφική τοπολογία της νήσου αλλά το επίσημο όνομα του κράτους προκειμένου να συνοδευτεί η ανάλυση από γεωπολιτικά στοιχεία που θα καταστήσουν τα δεδομένα ρεαλιστικότερα και ακριβέστερα. Μάλιστα, στον σκοπό της ανάλυσης περιλαμβάνεται και η γενικότερη συσχέτιση των γειτονικών κρατών προκειμένου να υπάρξει πληρότητα ανάλυσης. Έτσι ειδικές συμφωνίες (διμερείς, τριμερείς ή εν γένει πολυμερείς) αλλά και γεγονότα στα οποία υπάρχει εμπλοκή τρίτων αναφέρονται προκειμένου η επίτευξη του σκοπού να καλύπτει το κριτήριο της πληρότητας.

Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν είναι πολλά και θα μπορούσαν να είναι και προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Στο πλαίσιο του παρόντος πονήματος, τα ερευνητικά ερωτήματα θα κατευθυνθούν κυρίως στην γεωπολιτική ανάλυση από την οπτική των Διεθνών Σχέσεων, έτσι ώστε να υπάρξει πολύπλευρή ανάλυση διττών συμφερόντων των εμπλεκόμενων δρώντων.

Τα κυριότερα εξ αυτών είναι τα παρακάτω:

- Κατά πόσο η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ενσωματώνει, ακόμα και στην σημερινή της λειτουργία, σημεία ανάφλεξης μεταξύ των κρατών της περιοχής σε γεωπολιτικό επίπεδο
- Κατά πόσο η σύνθεση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου συμβάλει στην δημιουργία ισχυρών διακρατικών συσχετίσεων – συμφωνιών προκειμένου να αποσοβήθουν γεωπολιτικές κρίσεις και κατ' επέκταση οι διακρατικές σχέσεις να αναχθούν σε σχέσεις καλής γειτονίας και συνεργασίας
- Κατά πόσο οι σχέσεις Κυπριακής Δημοκρατίας και Τουρκίας μπορούν να εξομαλυνθούν μετά από τα σημαντικά γεωπολιτικά γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά την τελευταία δεκαετία
- Κατά πόσοι οι συνεργασίες που έχει αναπτύξει η Κυπριακή Δημοκρατία μπορεί να αποτελέσουν εφελκυστικό για μείωση των σημείων ανάφλεξης των διακρατικών σχέσεων σε επίπεδο Ανατολικής Μεσογείου

- Κατά πόσο μπορεί η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα να βρεθούν υπό ένα ομόσπονδο και ενιαίο κράτος μετά τις μεταξύ τους συνομιλίες που έλαβαν χώρα την τελευταία δεκαπενταετία προκειμένου να μειωθούν τα σημεία ανάφλεξης και τέλος
- Κατά πόσο αναμένεται οι μεθοδολογίες οπτικοποίησης των γεωπολιτικών κρίσεων της Ανατολικής Μεσογείου να συμβάλλουν στην βέλτιστη μελέτη και τεκμηρίωση πιθανών σημείων ανάφλεξης.

1.3. Δομή Διατριβής

Η δομή του παρόντος πονήματος εκτείνεται σε τέσσερα βασικά κεφάλαια. Κάθε κεφάλαιο απολαμβάνει της αυτονομίας του αλλά και της άμεσης επιστημονικής συνάφειάς του με τα επόμενα. Η δομή της διατριβής ακολούθησε το Αγγλοσαξονικό πρότυπο, βάσει του οποίου κάθε κεφάλαιο έχει τη δική του κεφαλαιακή διάταξη. Ειδικότερα, αποτελείται από το εισαγωγικό-προσεγγιστικό μέρος, περιλαμβάνει την κυρίως ανάπτυξη, παρατίθενται τα συμπεράσματα είτε με συνοπτική μορφή είτε με μορφή κριτικής απεικόνισης και τέλος περιλαμβάνεται η ξεχωριστή βιβλιογραφία κάθε κεφαλαίου.

Στη βάση αυτής της δομής το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την παράθεση των εννοιών της οπτικοποίησης και των σημείων ανάφλεξης ως τα μείζονα ζητήματα ανάπτυξης του πονήματος. Κατόπιν αναλύονται διεξοδικά τόσο οι επιμέρους δυνατότητες της οπτικοποίησης όσο και οι διαφορετικές μεθοδολογίες που ακολουθούνται στην πολιτική επιστήμη. Αντίστοιχα πραγματοποιείται ανάλυση των σημείων ανάφλεξης ως προς τις πολιτικές μετάβασης και των ρόλων των δρώντων σε αυτά.

Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται η αυτού καθ' αυτού εφαρμοσμένη ανάλυση σε εξειδικευμένη περιοχή ανάφλεξης. Αυτή η περιοχή περιλαμβάνει την Ανατολική Μεσόγειο και συγκεκριμένα δίδεται έμφαση στην Κυπριακή Δημοκρατία. Αναλύονται σε πρώτο και εισαγωγικό βαθμό η ιστορική και γεωπολιτική επισκόπηση της περιοχής, ενώ γίνεται ιδιαίτερη μνεία στη σύνθεση των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου. Κατόπιν η ανάλυση των σημείων ανάφλεξης επικεντρώνεται στις ιδιαιτερότητες της Κύπρου μέσα από μια ευρύτερη γεωπολιτική ανάλυση. Σε επόμενο στάδιο εντός του ιδίου κεφαλαίου πραγματοποιείται ανάλυση επτά ιδιαίτερων ζητημάτων γεωπολιτικής φύσης που έλαβαν χώρα κατά την τελευταία δεκαπενταετία και εμπλέκουν την Κυπριακή Δημοκρατία ως δρώντα σε σημεία ανάφλεξης. Κύριοι πρωταγωνιστές εκτός της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι η Τουρκία και η Ελλάδα σε μικρότερο βαθμό, ενώ γίνεται αναφορά και σε τριμερείς συνθήκες στις οποίες συμμετέχουν η Αίγυπτος και το Ισραήλ. Τέλος μια κριτική αποτίμηση ενέχει τον βαθμό συμπερασμάτων επί του πλαισίου διαμόρφωσης των γεωπολιτικών κρίσεων και σημείων ανάφλεξης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο που ακολουθεί η εφαρμοσμένη ανάλυση ακολουθεί την οπτικοποίηση και γίνεται παράθεση των ιδιαιτεροτήτων απεικόνισης μέσω παράθεσης χαρτών. Έτσι τα σημεία

ανάφλεξης τοποθετούνται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο απεικόνισης προκειμένου οι μείζονες διαφορές να τοποθετηθούν σε χάρτη και από αμιγώς θεωρητική προσέγγιση να περιλαμβάνει συνθήκες διαδραστικότητας.

Στο τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η συμπερασματολογία, τα σημεία προς μελλοντική διερεύνηση, καθώς και οι περιορισμοί της έρευνας, ενώ παρέχεται επίσης και η συνολική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της τρέχουσας μελέτης.

2. Κεφάλαιο 2^ο – Οπτικοποίηση και Ανάφλεξη

2.1. Η χρήση της μεθόδου της οπτικοποίησης

Η έννοια της οπτικοποίησης είναι η πλέον επίκαιρη και διαχρονική απεικονιστική μέθοδος στην απεικόνιση χωρικών διατάξεων και σημείων επί χάρτου. Πέραν της χρήσης της στις πολυτεχνικές επιστήμες και δη σε τμήματα τα οποία σχετίζονται με την χωροταξική απεικόνιση, η οπτικοποίηση συναντάται πολύ συχνά και σε επιστήμες οι οποίες σχετίζονται είτε με τα μαθηματικά είτε ακόμα και με την πολιτική επιστήμη. Στα τμήματα των μαθηματικών, η οπτικοποίηση ως μέθοδος απεικόνισης έχει ευρεία εφαρμογή κυρίως στον τομέα της στατιστικής και ακόμα περισσότερο στην εξειδίκευση της cluster analysis, ενώ παράλληλα έχει πλέον σημαντικό ρόλο και στην απεικόνιση της καινοτόμου μεθόδου SEM (Structural Equation Modeling) analysis (Θεοχάρης, et al., 2010).

Πέραν όμως αυτού η οπτικοποίηση είναι μία σύνθετη και αξιόπιστη απεικονιστική μέθοδος που χρησιμοποιείται συχνά και στην πολιτική επιστήμη. Ιδιαίτερα στους τομείς της συγκριτικής πολιτικής και την ανάλυση των πολιτικών συστημάτων, η οπτικοποίηση χρησιμοποιείται κανονιστικά, προκειμένου να προσδώσει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα ως προς την αντίληψη των χωρικών διατάξεων των πολιτικών φαινομένων. Ιδιαίτερα, δε, είναι πολλοί, οι οποίοι ενσωματώνουν «υποχρεωτικά» την οπτικοποίηση ως μέθοδο απεικόνισης σε συνθήκες συγκριτικής απεικόνισης. Μεταξύ αυτών, ο Παναγιώτης Ήφαιστος όπως και ο Ηλίας Κουσκουβέλης χρησιμοποιούν την οπτικοποίηση ως μεθοδολογική προσέγγιση για την απεικόνιση συγκεκριμένων προβλημάτων που άπτονται θεμάτων του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Πολιτικής. Σύμφωνα δε με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, η οπτικοποίηση στην πολιτική «ενσωματώνει τις δυνάμεις των δρώντων (actors)² ως προς τις ενέργειες ή πρωτοβουλίες που αυτοί δύνανται να λάβουν στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης». Σε κάθε περίπτωση στην

---

² Η έννοια του δρώντα ή αλλιώς actor εμφανίζεται στην πολιτική επιστήμη με σκοπό την προβολή των συμμετεχόντων σε θεσμικές διαδικασίες. Εντούτοις έχει κυριαρχήσει η ανάδειξη του δρώντα σε οποιαδήποτε παρεμβατική ενέργεια της πολιτικής επιστήμης και έχει εξισωθεί με την κατά δύναμη δράση των ενδιαφερομένων συστημικών μελών-μερών (stakeholders), δημιουργώντας ένα βιβλιογραφικό θέσφατο κοινής χρήσης του όρου.

πολιτική επιστήμη, η οπτικοποίηση εφαρμόζεται στη βάση των δεδομένων της (Ηφαιστος, 2003), (Κουσκουβέλης, 2002):

- Γεωπολιτικής
- Στρατηγικής
- Γεωγραφικής συνδυαστικής ανάλυσης
- Ανάλυσης συστάδων (cluster) καθώς και
- Προσομοίωσης

2.2. Η έννοια της Οπτικοποίησης

Ο όρος οπτικοποίηση σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ανάγεται στην «ανάπτυξη και χρήση οπτικών μέσων, ώστε να καταστεί πιο κατανοητό το υπό ανάλυση ζήτημα». Ειδικότερα στον χώρο της πολιτικής, το ζήτημα της οπτικοποίησης αναφέρεται «στη δημιουργία νοητικών εικόνων με αναγωγή στην επιστημονική έρευνα που συμβάλλουν στη βελτίωση της διαδικασίας ανάλυσης των συμφερόντων των δρώντων» (Ηφαιστος, 2003, p. 44).

Η οπτικοποίηση, ενώ στο παρελθόν βασίζονταν αμιγώς σε μεθόδους στατιστικής ή μετρικής απεικόνισης, πλέον ενσωματώνει όλες τις λειτουργίες που παρέχονται προς αυτό το σκοπό από τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Οι ΤΠΕ έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό τόσο ως προς την απεικόνιση όσο και ως προς το λογισμικό (software) που μπορούν και ενσωματώνουν όλες τις κρίσιμες μαθηματικές εξισώσεις προς όφελος της επιστημονικής κοινότητας. Παραδείγματος χάριν οι αλυσίδες Markov παλαιότερα ή ακόμα και οι εξισώσεις Lagrange δεν θα μπορούσαν να αποτυπωθούν στη χαρτογραφική ανάλυση. Πλέον, με λογισμικά τύπου matlab αυτό δεν καθίσταται απλώς εφικτό, αλλά ενσωματώνεται και στην καθημερινότητα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου (Θεοχάρης, et al., 2010).

Συν τοις άλλοις, η οπτικοποίηση ως έννοια ενσωματώνει σωρεία γραφικών παραστάσεων στις απεικονιστικές της μεθόδους. Είναι δε σύνηθες αυτές να αποτυπώνονται ακόμα και σε χάρτες διαφόρων κλιμάκων και ειδών. Χαρακτηριστική είναι δε η περίπτωση της πλέον πρωτοπόρας χρήσης χαρτογράφησης των ωκεανών προς όφελος της Εμπορικής Ναυτιλίας, καθώς ενσωματώνονται σύγχρονη μεθοδολογία που συνδυάζει γραφικές παραστάσεις και αναλυτική χαρτογράφηση. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ECDIS (Electronic Chart Display and Information Systems) όπου σε συνδυασμό με την μέθοδο της ARPA (Automatic Radar Plotting Aid) συμβάλλουν στην οπτικοποίηση και ψηφιακή χαρτογράφηση των πλέον δύσκολων γεωγραφικών σημείων προς όφελος των πληρωμάτων των ποντοπόρων και μη πλοίων της Εμπορικής Ναυτιλίας (Κετσετζόπουλος, 2017).

Η οπτικοποίηση πρακτικά δρα ως ένας συνδυασμός σύνθετης επεξεργασίας των δεδομένων και βέλτιστης χρήσης των μεθόδων γραφικής απεικόνισης προς όφελος των χρηστών. Πρακτικά, μέσω της οπτικοποίησης δίδεται η δυνατότητα για να καταστούν τα δεδομένα πιο κατανοητά προς το κοινό προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η αξία τους. Μια ακόμα σημαντική χρήση της

οπτικοποίησης χρησιμοποιείται και στους αντιληπτικούς χάρτες στην επιστήμη της Διοίκησης των Επιχειρήσεων. Η οπτικοποίηση αυτή συμβάλει στην απεικόνιση των επιλογών των χρηστών ως προς την χρήση διαφόρων προϊόντων προκειμένου να υπάρξει ενός είδους κατάταξη τους βάσει της αντιληπτικής τους αξίας (Τριάρχου, 2018).

Κρίνεται δε σημαντικό να τονιστεί ότι τα δεδομένα της οπτικοποίησης εΐθισται να προέρχονται από διάφορες πηγές. Τέτοιες μπορεί να είναι τα συστήματα παρατήρησης και πιο συγκεκριμένα διάφορες μελέτες πεδίων, τηλεσκόπια, μικροσκόπια, καθώς και μακροσκοπικές αναλύσεις, μπορεί να είναι οι διάφορες βάσεις δεδομένων που προκύπτουν από τους σύγχρονους metacrawlers,³ ενώ τέλος μπορεί να προκύπτουν από την υπολογιστική προσομείωση. Ιδιαίτερα αυτή μέσω της ανάπτυξης των τεχνολογιών του Internet of Things (IoT) και της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence – AI), έχουν συμβάλει σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό στην σύνθεση μεθόδων οπτικοποίησης (Ρεφανίδης, 2015).

---

³ Η έννοια των metacrawlers ανάγεται ως αντικείμενο στους συγκεραστές δεδομένων.

2.3. Δυνατότητες Οπτικοποίησης

Οι δυνατότητες της οπτικοποίησης ως μεθοδολογίας απεικόνισης είναι πραγματικά εξαιρετικές με πρώτη και κύρια την ενσωμάτωση των Big Data στη διαδικασία της χαρτογράφησης. Ωστόσο το συγκριτικό πλεονέκτημα που προκύπτει δεν είναι μόνο αυτό αλλά κυρίως η ερμηνεία και η κατανόησή τους σε σχέση με τις δυνάμεις που αναπτύσσονται. Έτσι, για την Πολιτική Επιστήμη ως δυνάμεις θα μπορούσαν να καθίστανται οι εφαρμοζόμενες πολιτικές των διαφόρων δρώντων, ενώ για την επιστήμη της Πληροφορικής, ως δυνάμεις θα μπορούσαν να οριστούν οι σύγχρονες γλώσσες προγραμματισμού. Φυσικά πολλά εκ των Big Data ορίζονται σε διαφορετικές διαστάσεις ή και κλίμακες. Το ζήτημα των τεσσάρων διαστάσεων αν και έχει λυθεί σε σημαντικό λειτουργικό βαθμό ως προς την απεικόνισή του ωστόσο είθισται να μην αποτελεί μια λειτουργική λύση ερμηνείας γεγονότων για το ευρύ κοινωνικό σύνολο. Συν τοις άλλοις είναι σημαντική η απεικόνιση να περιλαμβάνει τα στοιχεία της ακρίβειας και πιο συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία εμπεριέχουν λεπτομέρειες στην απεικόνιση των κλιμάκων. Η οπτικοποίηση μεθοδολογικά έχει ενσωματώσει σύγχρονες τεχνικές προκειμένου να απεικονίζονται πολύ μικρές αλλά και πολύ μεγάλες κλίμακες είτε σε χωρικό είτε σε χρονικό επίπεδο (Ρεφανίδης, 2015).

Είναι όμως εξίσου σημαντική η δυναμική ενσωμάτωση των στοιχείων που συρρέουν προς ανάλυση, ανεξαρτήτως αν αυτά προέρχονται σε πραγματικό χρόνο ή σρωρευτικά σε δεύτερο χρόνο. Ένα τέτοιο ζήτημα τίθεται πάντα προς αναζήτηση και επίλυση στην πολιτική επιστήμη το διάστημα των εκλογών και κυρίως τις πρώτες ώρες μετά το άνοιγμα της κάλπης. Όλοι επιζητούν άμεσα αποτελέσματα, τα οποία δεν εξυπηρετεί πάντα στην αριθμητική τους αναγραφή αλλά στην γραφική τους απεικόνιση. Η οπτικοποίηση μεθοδολογικά πρέπει να καλύψει αυτές τις ανάγκες και ήδη το έχει κάνει, καθώς ενσωματώνει την ιδιότητα της δυναμικής ενσωμάτωσης των δεδομένων στη σύγχρονη γραφική απεικόνιση επί του χάρτη. Σύμφωνα δε με τον καθηγητή Πολιτικής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, κ. Νικόλαο Μαρατζίδα «χωρίς την χρήση της οπτικοποίησης κανένας κυρίαρχος πολιτικός σχηματισμός δεν θα μπορούσε να αντιληφθεί την ακριβή εικόνα των εκλογών **άμεσα**» (Μαρατζίδης & Κυρκιλής, 2010, p. 56).

Μια ακόμα δυνατότητα της μεθόδου της οπτικοποίησης είναι η προβολή δεδομένων, τα οποία θεωρούνται δευτερεύοντα, είναι ωστόσο τόσο σημαντικά προκειμένου να προκύψουν ερωτήματα, ιδιότητες και πληροφορίες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα, στο οποίο αναφέρεται ο

καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης του Πάντειου Πανεπιστημίου, Αλέξης Ηρακλείδης, βάσει του οποίου «*Αν το Καστελόριζο δεν απεικονιζόταν ευκρινώς χαρτογραφικά, δεν θα ομιλούσαμε για ξεκάθαρα δικαιώματα της χώρας επί της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της χώρας μας*» (Ηρακλείδης, 2014, p. 22). Αυτό που αναδεικνύει η δήλωσή του σχετίζεται με ένα πραγματικά μικρό χωροταξικό τεκμήριο, το οποίο όμως δημιουργεί δικαιώματα ζωτικής σημασίας τόσο σε διμερείς διακρατικές σχέσεις όσο και σε επίπεδο αρχιπελάγους, όπως το Αιγαίο Πέλαγος (Ηρακλείδης, 2014).

Τέλος, οι δυνατότητες της οπτικοποίησης αν και δεν εξαντλούνται στο συγκεκριμένο σημείο αξίζει να τονιστεί ότι δίδεται η δυνατότητα για ειδικές αναπαραστάσεις συγκεκριμένων προβλημάτων που παρουσιάζουν όμως δυσκολίες, καθώς δεν είναι εύκολη η επίλυσή τους αριθμητικά ή εν πάσει περιπτώσει διαγιγνώσκεται μία σχετική δυσκολία κατανόησης από το κοινό. Τα παραδείγματα που μπορούν να παρατεθούν ως επιχειρήματα είναι πολλά με τα κυριότερα όμως να ανάγονται στον χώρο των μαθηματικών. Τόσο η έννοια της παραγωγίσις όσο και η έννοια της ολοκλήρωσης των μαθηματικών συναρτήσεων μοιάζουν ως έννοιες καλώς εφαρμόσιμες αλλά μη κατανοητές για το σύνολο των μαθητών της Γ' Λυκείου. Πιο απλά μπορούν να τις εφαρμόσουν βασιζόμενοι/ες στην μεθοδολογία αλλά αδυνατούν να καταλάβουν πρακτικά την εφαρμογή τους. Η χρήση της οπτικοποίησης συμβάλει στο συγκεκριμένο ζήτημα προκειμένου σύνθετες έννοιες να γίνουν όχι απλώς πιο κατανοητές αλλά κυρίως εφαρμοστέες σε τυχαίο χρόνο για την επίλυση πραγματικών προβλημάτων προκειμένου να αποτελέσουν εργαλείο επίλυσης προβλημάτων. Άλλωστε, η πρακτική και η έννοια της οπτικοποίησης στα σύνθετα μαθηματικά (λόγου χάρη διαφορικές εξισώσεις, κωνικές τομές κλπ) έχει αναγνωριστεί παγκοσμίως και εφαρμόζεται ως μεθοδολογία διδασκαλίας σύνθετων προβλημάτων σε επίπεδο International Baccalaureate (Γιαννακίδου, 2015).

2.4. Η Οπτικοποίηση στην Πολιτική Επιστήμη

Η οπτικοποίηση στην πολιτική επιστήμη καθίσταται πλέον απαραίτητη, καθώς τόσο οι προκλήσεις όσο και οι συνεχόμενες εξελίξεις στον τομέα των πολιτικών αποφάσεων επηρεάζουν κράτη, πολιτικές και εν γένει τους πολίτες. Τα ερωτήματα που δημιουργούνται είναι πολλά και οι κατευθύνσεις τους ακόμα περισσότερες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κριμαίας. Η αποτυχία σαφούς ορισμού της εδαφικής ακεραιότητας στερεί την δυνατότητα της οπτικοποίησης και κατά συνέπεια της γεωγραφικής κατάτμησης της περιοχής. Η χερσόνησος, ακόμα και αυτή τη στιγμή που γράφεται το παρόν πόνημα ανήκει βάσει των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) στην εδαφική ακεραιότητα της Δημοκρατίας της Ουκρανίας. Ωστόσο κάτι τέτοιο όπως είναι πλέον γνωστό δεν αποτελεί και το αληθές κατά τα χρηστά ήθη. Έχει διαμορφωθεί μια ευρύτερη εικόνα που επιβεβαιώνεται από την καθημερινότητα ως μία ημιαυτόνομη περιοχή εξαρτημένη από τις αποφάσεις της Ρωσικής Δημοκρατίας εν είδους ομοσπονδοποίησης. Συνεπώς πρέπει να θεωρείται, αν όχι *in re et in loco*, αλλά *ex officio* μία αυτονομημένη περιοχή διοίκησης με πολλές γεωγραφικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες (Παρασκευόπουλος, 2018).

Και αν το παραπάνω παράδειγμα είναι αποτέλεσμα πολιτικών επιλογών που συνάδουν με την επέκταση της Ευρωατλαντικής Συμμαχίας, τα παραδείγματα της πολιτικής οπτικοποίησης δεν τελειώνουν εδώ. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα τα οποία εμφωλεύονται ακόμα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ενώ προσπάθησε να προστατευτεί από αμφισβητούμενες εδαφικές επιδιώξεις με τη Στρατηγική της Κοπεγχάγης, εντούτοις δεν τα κατάφερε εις το όλον. Χαρακτηριστικά αναφέρονται περιπτώσεις που ταλανίζουν όχι απλώς τα κράτη ξεχωριστά αλλά θεωρούνται ως θέματα *terra incognita* προκειμένου να μην ληφθούν επώδυνες λύσεις. Ξεκινώντας από τα πιο νέα μέλη, τα δυσεπίλυτα γεωγραφικά ζητήματα που εντοπίζονται στην εδαφική ακεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι τα παρακάτω και δεν περιορίζονται αμιγώς σε αυτά (Bialasiewicz, 2016) (Tudoroiu, 2018):

- Ζήτημα της αιγιαλίτιδας ζώνης της περιοχής πλησίον του κόλπου του Piran μεταξύ Σλοβενίας και Κροατίας
- Ζήτημα ιδιοποίησης της Τρανσυλβανίας και της Μολδαβίας από την Ρουμανία
- Ζήτημα αναγνώρισης της εδαφικής ακεραιότητας του βόρειου μέρους της νήσου Κύπρου

- Ζήτημα αναγνώρισης της Καταλονίας στην Ισπανία ως ανεξάρτητη περιοχή με καθεστώς ημι-αυτόνομου κρατιδίου
- Ζήτημα αναγνώρισης του Γιβραλτάρ και της ενσωμάτωσής του στη διοικητική αρχή της Κοινοπολιτείας, με παράλληλη αναγνώριση διαφορετικής εδαφικής ακεραιότητας.
- Όμοιο ζήτημα οι νήσοι Aguba, Bonaire και Curacao (γνωστοί και ως νήσοι ABC) που διοικητικά ανήκουν στο Βασίλειο των Ορανζε αλλά όχι στο Ολλανδικό Κράτος με αποτέλεσμα να μην θεωρούνται έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης .
- Το πολυκαιρισμένο ζήτημα της Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας, το οποίο αναδείχθηκε σε συνδυασμό με την εδαφική προσάρτηση της Σκωτίας στο Ηνωμένο Βασίλειο λόγω πιθανής εξόδου του τελευταίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση (γνωστό και ως Brexit) και τέλος
- Τα εδάφη της περιοχής του Ανατολικού Βρανδεμβούργου και της Δυτικής Πρωσίας που για χάρη εισόδου της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έπαψαν να είναι διαφιλονικούμενα αλλά τρέφουν προς αυτό πόθους εκ μέρους των Πολωνών.

Τα παραπάνω ζητήματα θεωρούνται για πολλούς κύκλους ζητήματα στα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να λάβει σαφή θέση. Προέκταση αυτού είναι η διαδικασία της οπτικοποίησης να μην μπορεί να γίνει καθολικά αποδεκτή με συνέπεια κάθε φορά να παρουσιάζονται διαφορετικές παραλλαγές, αναλόγως της περίπτωσης ή/και των αντιλήψεων των δημιουργών. Απεικονιστικά σε κάθε περίπτωση τα παραπάνω δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ουδέτερης προσέγγισης με συνέπεια η διαδικασία της οπτικοποίησης να πρέπει να προσαρμόζεται κάθε φορά στα νέα (Tudoroiu, 2018).

2.4.1. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Γεωπολιτικής Απεικόνισης

Κατόπιν των παραπάνω εδαφικών καταστάσεων – προβλημάτων κρίνεται πλέον αναγκαίο να δοθεί μια πιο συγκεκριμένη προοπτική αντιμετώπισης των γεωπολιτικών κρίσεων. Η διαδικασία και μεθοδολογία της οπτικοποίησης μπορεί να συμβάλει σε αυτή την κατάσταση πολύ αποτελεσματικά. Άλλωστε ως πρακτική χρησιμοποιείται ήδη για χρόνια και συν τοις άλλοις η χρήση της κρίνεται πλέον επιβεβλημένη, καθώς θεωρείται ως η πλέον κυρίαρχη διαδικασία διαδραστικότητας στο πολιτικό γίνεσθαι (Μπιτζένης & Μαραγκός, 2007).

Ειδικότερα, η οπτικοποίηση για τα γεωπολιτικά ζητήματα συνηθίζεται όταν υπάρχουν ενώσεις κρατών. Οι εν λόγω ενώσεις μπορεί είτε να είναι για εμπορικά ζητήματα (περιπτώσεις χωρών MERCOSUR), είτε για πολιτικούς λόγους. Όταν δε πρόκειται για λόγους πολιτικούς, τότε λαμβάνεται υπόψη η γειτνίαση των κρατών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όταν γίνεται αναφορά για εγγύτητα μπορούμε να θεωρήσουμε τα κράτη μέλη της BENELUX ή ακόμα και του Visegrad (Μαραγκός, 2013).

Πέραν αυτών υπάρχουν και σημαντικοί λόγοι που άπτονται των γεωπολιτικών συμφερόντων όπου κάποια κράτη πρέπει να ομαδοποιηθούν στις επιλογές της οπτικοποίησης. Παραδείγματα τέτοια θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα κράτη μέλη της Ευρωατλαντικής Συμμαχίας, όταν ως αντίπαλον δέος υπήρχαν τα κράτη μέλη της CoMEcon ή αλλιώς του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Μαραγκός, 2013).

Τέλος στους γεωπολιτικούς λόγους θα πρέπει να εντάξουμε και τις συμμαχίες που απορρέουν από τις εκάστοτε συνθήκες πολυμέρειας κατά το Διεθνές Δίκαιο. Έτσι τα κράτη που εντάσσονται σε οργανώσεις που λειτουργούν θεσμικά υπό την ασπίδα του Ο.Η.Ε. τίθενται στην ίδια ομαδοποίηση βάσει της οποίας θα πραγματοποιηθεί οπτικοποίηση. Τέτοιες οργανώσεις είναι ο ILO, IMO, ο ΟΟΣΑ κλπ (Thergios, 2015).

2.4.2. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Στρατηγικής Απεικόνισης

Η περίπτωση της Στρατηγικής Απεικόνισης, τουλάχιστον στην Πολιτική Επιστήμη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με στρατιωτικούς σκοπούς και σκοπούς άμεσων συνεργασιών – συνεργιών μεταξύ κρατών. Έτσι, στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορούσαν να ενταχθούν συμμαχίες κρατών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη της NAFTA. Αντιθέτως θα μπορούσαν να ενταχθούν κράτη (ή περιοχές ή ακόμα και οντότητες γεωγραφικές) που τελούν υπό την έννοια της αгаστικής συνέργειας έναντι κοινού σκοπού, γεωγραφικώς δηλωθέντος και σαφώς ορισμένου. Τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να είναι η πολυεπίπεδη (και στρατιωτική) συνεργασία μεταξύ του άξονα Ελλάδα – Κύπρου – Ισραήλ, η οποία πέραν των ενεργειακών ζητημάτων είναι σε σημαντικό βαθμό ενεργής ακόμα και σε κοινά στρατιωτικά γυμνάσια και Τακτικές Ασκήσεις Μετά Στρατευμάτων (ΤΑΜΣ) (Μοσχονάς, 2019).

Μια ακόμα σημαντική περίπτωση χρήσης της οπτικοποίησης ως μέθοδος στρατηγικής είναι και τα ενεργειακά ζητήματα, καθώς στην περίπτωση αυτή οποιαδήποτε τιμολογιακή αλλαγή δεν πλήττει απλώς τις εθνικές οικονομίες των κρατών αλλά και την παραγωγική διαδικασία των συμμετεχόντων στην ένωση κρατών. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι οι χώρες που συγκροτούν τον OPEC. Καθώς πρόκειται για τον μόνο οργανισμό που τελεί υπό καθεστώς μονοπωλίου, ο OPEC μπορεί και καθορίζει αυτόνομα την τιμολογιακή πολιτική των πετρελαιοειδών, δημιουργώντας ένα άτυπο Cartel και λειτουργώντας υπό συνθήκες που στοχεύουν στην προαγωγή των συμφερόντων των κρατών. Μάλιστα, είναι πολλές οι περιπτώσεις που επιτυγχάνονται σκοποί κρατών στη βάση των ενεργειακών αναγκών των κρατών. Στο πλαίσιο αυτό, η οπτικοποίηση των κρατών του OPEC δεν είναι μια απλή διαδικασία στατικής καταγραφής των στρατηγικών συνεργασιών των κρατών, αλλά μία ευρύτερη δυναμική διαδικασία, βάσει της οποίας αποτυπώνονται οι δυνάμεις των πολιτικών των κρατών μελών του OPEC απέναντι σε κράτη με ισχυρές οικονομίες και υψηλές ενεργειακές ανάγκες (Μπιτζένης & Μαραγκός, 2007).

2.4.3. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Γεωγραφικής Συνδυαστικής Ανάλυσης

Η Γεωγραφική Συνδυαστική Ανάλυση πρακτικά είναι μορφή ανάλυσης που ενσωματώνει εξειδικευμένη ανάλυση που βασίζεται σε μικρότερες περιοχές σε σχέση με τις προηγούμενες δύο αναλύσεις. Η πολιτική επιστήμη δίνει μεγάλη βαρύτητα στην Γεωγραφική Συνδυαστική Ανάλυση και κυρίως στην ανάλυση που απευθύνεται σε μορφές δημόσιας διοίκησης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεχθεί την Γεωγραφική Συνδυαστική Ανάλυση ως μέθοδο οπτικοποίησης των περιφερειών που ορίζονται από το σύστημα περιφερειακής ενσωμάτωσης NUTS και LAU. Μετά από αυτό πολλές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, έχουν εφαρμόσει την Γεωγραφική Συνδυαστική Ανάλυση και στην απεικόνιση των Περιφερειακών Ενοτήτων και των Δήμων όπως έχουν διαμορφωθεί μετά την Διοικητική Μεταρρύθμιση σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης «Καλλικράτης» σύμφωνα με τον νόμο 3852/2010 όπως και με την Διοικητική Μεταρρύθμιση του Προγράμματος Κλεισθένης Ι σύμφωνα με τον νόμο 4555/2018 (Μιχαλόπουλος, 2010).

Πέραν αυτών, η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη διατύπωση της Στρατηγικής της Λισαβώνας αλλά και της ομώνυμης συνθήκης που υπογράφηκε το 2010 από τα κράτη μέλη έχει βασίσει το πλαίσιο χρηματοδότησης των κρατών μελών σε μία διατεταγμένη και κλιμακούμενη Γεωγραφική

Συνδυαστική Ανάλυση με τον χαρακτηρισμό των Περιφερειών σε τρεις σημαντικές βαθμίδες και ειδικότερα (Μακρυδημήτρης & Πραβίτα, 2012):

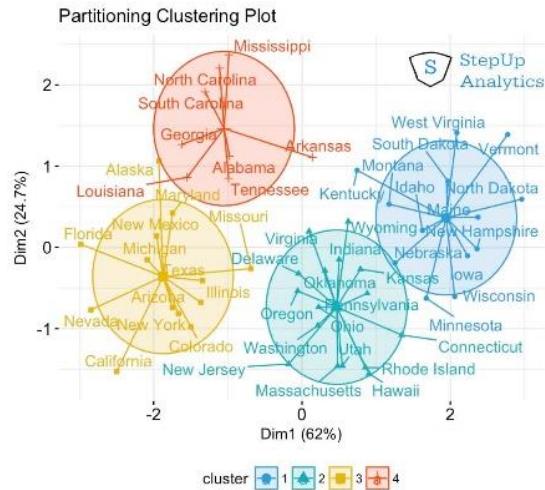
- Σταδιακής Εισόδου
- Σύγκλισης και
- Σταδιακής Εξόδου

Κατόπιν αυτών η Πολιτική Επιστήμη τόσο ως τομέας αλλά κυριότερα μέσα από τη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης δίνει πολύ σημαντικό ρόλο στην οπτικοποίηση με απώτερο στόχο την χαρτογραφική απεικόνιση των περιφερειών, βάσει του συστήματος της Γεωγραφικής Συνδυαστικής Ανάλυσης (Ηφαιστος, 2003).

Τέλος, η εν λόγω μέθοδος οπτικοποίησης χρησιμοποιείται πολύ συχνά και σε στατιστικές απεικονίσεις των εκάστοτε Στατιστικών Υπηρεσιών των Κρατών Μελών κυρίως για την απεικόνιση κλιμακούμενων μεταβλητών, όπως άλλωστε ορίζεται από τα διεθνή στατιστικά πρότυπα. Χαρακτηριστικές είναι οι μεταβλητές που ορίζουν το εισόδημα, την ανεργία, καθώς και την φτώχεια κάθε περιφέρειας ή/και δήμου (Μιχαλόπουλος, 2010).

2.4.4. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Ανάλυσης Συστάδων

Η ανάλυση των Συστάδων ή αλλιώς cluster analysis είναι σχετικά μια καινούργια μέθοδος απεικόνισης που βασίζεται εν πολλοίς στην ομώνυμη στατιστική μέθοδο. Είθισται η αποτύπωση των αποτελεσμάτων να συνοδεύεται από ένα ορθοκανονικό σύστημα αξόνων, όπως αυτό που παρατίθεται παρακάτω. Οι τιμές – αξίες της μεταβλητής μετά την επεξεργασία ομαδοποιούνται προκειμένου με βάση την εγκύτητά τους να δημιουργούν ομάδες. Εξαίρεση φυσικά αποτελούν οι εξτρεμιστικές τιμές και όσες παρουσιάζουν υψηλούς δείκτες ετεροσκεδαστικότητας (Κίτσιος & Ζοπουνίδης, 2018).

Στοιχείο 1 Οπτικοποίηση με την μέθοδο της Ανάλυσης των Συστάδων

Πηγή: (Κίτσιος & Ζοπουνίδης, 2018)

Η ανάλυση συστάδων και κατ' επέκταση η οπτικοποίηση κατ' αυτό τον τρόπο είναι ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία για την πολιτική επιστήμη όταν πραγματοποιείται ανάλυση πολιτικής επίδρασης σε μία κοινωνία. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον καθηγητή Ν. Μαρατζίδη, η οπτικοποίηση της cluster analysis «*συμβάλλει στην ανάδειξη των πολιτικών των κομμάτων του συνταγματικού τόξου που έχουν επίδραση στην τοπική κοινωνία προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα συγκριτικής πολιτικής για τις πολιτικές που ακολουθούνται*» (Μαρατζίδης & Κυρκιλής, 2010, p. 104).

Τέλος, η οπτικοποίηση της ανάλυσης των συστάδων έχει σημαντική εφαρμογή και στην επιστήμη της Διοίκησης των Επιχειρήσεων και κυρίως στο Marketing για τη δημιουργία του αντιληπτικού χάρτη, καθώς αποτελεί μια μέθοδο διάγνωσης των προβλημάτων που υπάρχουν βάσει της γνώμης των χρηστών των προϊόντων και υπηρεσιών (Τριάρχου, 2018).

2.4.5. Η οπτικοποίηση ως μέθοδος Απεικόνισης Προσομοιώσεων

Η βιβλιογραφική επισκόπηση εν πολλοίς συμφωνεί στην παραδοχή ότι η οπτικοποίηση είναι το γεγονός που προηγείται της προσομοίωσης. Σε περιβάλλον οπτικοποίησης τα δεδομένα

αναπαρίστανται συνήθως με τη μορφή σχημάτων ή εικόνων αλλά ο χρήστης δεν μπορεί να τα επηρεάσει ή να παρέμβει σε μεγάλο βαθμό. Αυτό συμβαίνει, καθώς η οπτικοποίηση βασίζεται στα τελικά αποτελέσματα, τα οποία είθισται να είναι αντικείμενο επεξεργασίας. Φυσικά δεν τίθεται θέμα για δυναμικότητα ή στατικότητα της διαδικασίας αλλά περισσότερο εφαρμογής διαφόρων σεναρίων προκειμένου να υπάρξει αναπαράσταση ενός άλλου ενδεχομένου (Κάτος, 2012).

Ο προγραμματισμός και κυριότερα οι αντικειμενοστραφείς γλώσσες προγραμματισμού δίνουν αυτή την ευκαιρία ενσωματώνοντας τις επιλογές «what if» στον προγραμματιστικό τους κωδικά. Εντούτοις, η διαδικασία της οπτικοποίησης δεν έχει ακόμα τέτοιο εύρος προκειμένου να ενσωματώσει τέτοιες λειτουργίες. Προκειμένου να ξεπεραστεί ο συγκεκριμένος σκόπελος δημιουργείται πρώτα η προσομοίωση, δηλαδή η ετεροβαρής έρευνα και μελέτη ενός συστήματος με τη συμβολή άλλου συστήματος προκειμένου να προκύψουν εκείνα τα στοιχεία που θα οπτικοποιηθούν σε δεύτερο χρόνο (Κάτος, 2012).

Σε κάθε περίπτωση η οπτικοποίηση της ανάλυσης προσομοιώσεων απαιτεί πλήρη μίμηση της συμπεριφοράς ενός συστήματος και για αυτό θα πρέπει τα χαρακτηριστικά του συστήματος όπως και οι λειτουργίες του να είναι σαφώς ορισμένες προκειμένου να προκύψει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Τέλος, υπάρχουν σύγχρονα συστήματα οπτικοποίησης που περιλαμβάνουν και την ανάπτυξη τόσο της πραγματικής κατάστασης στη βάση των αποτελεσμάτων που έχουν δοθεί όσο και της ιδεατής κατάστασης με την χρήση σεναρίων (scenario analysis) (Ρεφανίδης, 2015).

2.5. Η έννοια των Σημείων Ανάφλεξης

Η πολιτική επιστήμη θεωρεί ότι η ύπαρξη σημείων τριβής μεταξύ εφαρμοζόμενων πολιτικών δημιουργεί μια γενικότερη αναθεώρηση. Η ταύτιση των αναθεωρητικών πολιτικών με τις δυνάμεις που κυριαρχούν σε περιφερειακό επίπεδο δημιουργούν κατεστημένα, τα οποία ποσοτικοποιούνται αλλά δεν περιορίζονται σε *de profundis* ενέργειες. Οι ενέργειες αυτές, είθισται, να αποτελούν σημεία τριβής μεταξύ των πολιτικών των κρατών, είτε σε διακρατικό επίπεδο είτε σε πολυμερές. Κυριότερα, οποιαδήποτε ενέργεια δεν μπορεί να επιλυθεί μέσω του Διεθνούς Δικαίου, των διατάξεων αυτού ή των χρηστών ηθών⁴ τότε θεωρείται ως σημείο δημιουργίας έντασης (Φριντμαν, 2015).

Οι εντάσεις ιστορικά επιλύονται με τη διαμεσολάβηση ειδικών κλιμακίων από τις αντιμαχόμενες πλευρές ή ακόμα περισσότερο σε υψηλό πολιτικό επίπεδο, προκειμένου να μην δημιουργηθούν είτε κατεστημένα είτε τεθούν σε αμφισβήτηση δικαιώματα συμπεριλαμβανομένων και των κυριαρχικών. Άλλωστε, είναι πλήρως αποδεκτό ότι οι συνθήκες αναθεωρούνται όχι μόνο σε επίπεδο πολιτικών αλλαγών αλλά σε καταστάσεις διαφιλονικούμενης και μόνιμης αμφισβήτησης. Εξάλλου, από την αρχαιότητα ακόμα «το δίκαιο του ισχυρού» ήταν και παραμένει ένας λόγος αναθεώρησης των κεκτημένων. Τα παραδείγματα είναι πολλά, εντούτοις η προσφορότερη αναφορά περιλαμβάνει το ατυχές μοντέλο της Κοινωνίας των Εθνών και την μη αποσόβηση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Κόλμερ, 2018).

Συνεπώς και ακολουθώντας μία ολιστική αντιμετώπιση της αναθεωρητικής θεωρίας προκύπτει ότι τα σημεία ανάφλεξης δημιουργούνται σε περιοχές, αποφάσεις ή γεγονότα τα οποία δεν έχουν επιλυθεί επαρκώς γνωρίζοντας χρονικές υφέσεις, καθώς και σε περιπτώσεις δημιουργίας αμφισβητήσεων από αναθεωρητικές δυνάμεις, οι οποίες δρουν εκτός πλαισίου Διεθνούς Δικαίου και μη αποδεχόμενες τα διαθέσιμα διεθνή όργανα επίλυσης αυτών. Με τον παραπάνω ορισμό, συμφωνεί το σύνολο της βιβλιογραφίας, καθώς δημιουργούνται δύο τομείς καθετοποιημένης προσέγγισης (Ersen & Celikpala, 2019).

---

⁴ Η έννοια των χρηστών ηθών δεν περιορίζεται στον αξιακό κώδικα των Δυτικών Κρατών αλλά αντίθετα ενσωματώνει κάθε έννοια αντιμετώπισης προβλημάτων σε οποιαδήποτε χώρα εφαρμογής. Η εννοιολογική προσέγγιση που πραγματοποιείται στο παρόν πλαίσιο προφανώς δεν τίθεται σε γενικό επίπεδο αλλά σε επίπεδο εφαρμοζόμενων πολιτικών στην βάση των δυτικών προτύπων (Ersen & Celikpala, 2019).

Ο πρώτος τομέας ενσωματώνει αλλά δεν αφομοιώνει επαρκώς την έννοια της μη επίλυσης καταστάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της αμφισβήτησης των στενών στην Θάλασσα του Μαρμαρά και την Μαύρη Θάλασσα για τα Δαρδανέλια και τον Βόσπορο. Ανεπάρκεια σαφούς ορισμού, δημιουργία νέων τετελεσμένων σε διεθνές επίπεδο, δημιουργία νέων κατεστημένων σε επίπεδο λήψης αποφάσεων δημιουργούν πλαίσιο χαρακτηρισμού ειδικών άρθρων της Συνθήκης της Λοζάνης. Ως εκ τούτου, δημιουργείται η αδήριτη ανάγκη για επανακαθορισμό του θεσμικού και κατ'επέκταση λειτουργικού πλαισίου. Το χρονικό διάστημα από την αμφισβήτηση έως την αναθεώρηση και τον επανακαθορισμό θεωρήθηκε ως ένα χρονικό και τοπολογικό σημείο ανάφλεξης. Με την συνθήκη του Μοντρέ ρυθμίζεται το καθεστώς της Ελεύθερης Ναυσιπλοΐας για τα Στενά της Τουρκίας, καθώς και το πλαίσιο στρατιωτικής δράσης της στο επικείμενο θαλάσσιο τμήμα με συνέπεια να παύσει η θεώρηση ως σημείο ανάφλεξης (Ozturk, et al., 2011).

Κατ' αντιστοιχία ο δεύτερος τομέας σχετίζεται με την αναθεωρητική επίδραση ισχυρών δυνάμεων επί υφιστάμενων συνθηκών. Τα παραδείγματα αυτού του τομέα είναι πολλά και μάλιστα με αναφορές που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν και το Αιγαίο. Το κυριότερο και χαρακτηριστικότερο παράδειγμα σχετίζεται με την Κριμαία. Η Ρωσική Ομοσπονδία ως μία νέα⁵, πλέον, αναθεωρητική δύναμη αγνοεί το δικαίωμα της Δημοκρατίας της Ουκρανίας στην αυτοδιάθεση⁶, επεμβαίνει με τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων και παρα-στρατιωτικών οργανώσεων με συνέπεια να δημιουργεί τάσεις απόσχισης και αυτονομίας περιοχών που θεωρούνταν ενταγμένες στην εδαφική ακεραιότητα αναγνωρισμένου και κυρίαρχου κράτους. Συνεπώς η περιοχή αυτή θεωρείται ως ένα σημείο ανάφλεξης πολιτικών που θα απασχολήσουν την πολιτική επιστήμη στο εγγύς μέλλον, καθώς θα πρέπει να δημιουργηθεί είτε ειδικό καθεστώς διαχείρισης είτε αναγνώριση. Ίδιο είναι και το μοτίβο με την περίπτωση της ημι-αυτόνομης περιοχής του Ναγκόρνο Καραμπάχ στα σύνορα Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν με αποτέλεσμα να γίνεται συχνά πεδίο μαχών (Ραυτοπούλου, 2014).

---

⁵ Διαχωρίζεται ο ρόλος της Ρωσικής Ομοσπονδίας από την Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, καθώς πρόκειται για επανίδρυση κράτους με σαφώς διαφορετικά σύνορα, πολιτική οργάνωσης και πολιτική διακήρυξη κρατικής σύστασης (Χρηστίδης, 2015).

⁶ Η έννοια της αυτοδιάθεσης των λαών θεωρείται ως μία από της θεμελιώδεις αρχές του Διεθνούς Δικαίου (IIIα) και του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ (Σιούσιουρας, 2015).

2.6. Οπτικοποίηση και Σημεία Ανάφλεξης

Η οπτικοποίηση των σημείων ανάφλεξης λαμβάνει συχνά τον χαρακτηρισμό των «γκριζαρισμένων ζωνών», καθώς πρακτικά πρόκειται για περιοχές χωρίς σαφές χωροταξικό πρόσημο, υπό την έννοια ότι αποτελούν διαφιλονικούμενες ζώνες. Το γκριζάρισμα πρακτικά ενσωματώνει τις λογικές της μη ή περιορισμένης εδαφικής κυριαρχίας και εν πολλοίς δεν επιτρέπει τη λήψη αποφάσεων μονομερώς, καθώς θα αποτελέσει *casus belli* σε εθνικό επίπεδο (Austvik & Rzayeva, 2017).

Η οπτικοποίηση σε μορφή αποτύπωσης ή απεικόνισης επί χάρτου δημιουργεί σημαντικά προβλήματα όταν η γεωγραφική διαμόρφωση δεν καθιστά ξεκάθαρη την κυριαρχία. Έτσι η οπτικοποίηση είθισται να ακολουθεί τον ασφαλή δρόμο της γεωπολιτικής απεικόνισης όπως χαρακτηριστικά αναλύθηκε παραπάνω (Ηφαιστος, 2003).

Φυσικά τα προβλήματα στη συγκεκριμένη περίπτωση σχετίζονται με το τι αποτελεί αποδεκτό από την Διεθνή Κοινότητα και τι αποτελεί αποδεκτό από τις εμπλεκόμενες πλευρές. Κάθε ένας από τη δική του οπτική χαρακτηρίζει κατά τον προσφορότερο ή συμφερότερο προς αυτόν τρόπο, την οπτικοποίηση των σημείων ανάφλεξης στοχεύοντας στη δημιουργία κατεστημένων καταστάσεων (Fuller & Lesser, 2018).

Σημείο προβληματισμού για πολλά χρόνια αποτελούσε για την Ελλάδα, το ονοματολογικό πλαίσιο της γειτονικής χώρας που πλέον φέρει το όνομα «Βόρεια Μακεδονία». Από την δημιουργία της και μετά, καθώς προήλθε από την διάσπαση της πάλαι ποτέ Γιουγκοσλαβίας, αυτοχαρακτηρίστηκε στη βάση της αυτοδιάθεσης ως «Μακεδονία», κάτι που προκάλεσε τις έντονες διενέξεις με την Ελλάδα σε ονοματολογικό μόνο και όχι χωροταξικό πλαίσιο. Αυτό ήταν ένα από τα σημεία ανάφλεξης κατά περιόδους, τόσο επί Προεδρίας Μπόρις Τραϊκόφσκι όσο και επί Πρωθυπουργίας Νίκολα Γκρουέφσκι με την Ελλάδα με συνέπεια η διαδικασία της οπτικοποίησης αν και ήταν ξεκάθαρη χωροταξικά να μην μπορεί να αποτυπωθεί ονοματολογικά. Όλοι γνώριζαν για την ύπαρξη του συγκεκριμένου κρατιδίου ακολουθούμενο όμως από δύο διαφορετικές ονοματολογικές προσεγγίσεις. Τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών ήταν ισχυρά κατά δήλωσή τους, εντούτοις η λύση άργησε να επέλθει με συνέπεια την παγίωση της ονοματολογικής απεικόνισης κατά διμερείς συμφωνίες (Κάντζιου, 2018).

Σημαντικότερο όμως θεωρείται το χωροταξικό πρόβλημα στη διαδικασία της οπτικοποίησης και κυρίως σε περιοχές όπου θεωρούνται σημεία ανάφλεξης. Στη βάση του προαναφερθέντος προβλήματος μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν ακολουθείται μία δυσδιάστατη πολιτική απεικόνισης. Στο Στοιχείο 2 που ακολουθεί το Ναγκόρνο Καραμπάχ εμφανίζεται ως διαφιλονικούμενη περιοχή (σύμφωνα και με το υπόμνημα) και αναλύονται οι δυνάμεις που ασκούν δύναμη- επιρροή. Στο επόμενο Στοιχείο 2, η περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ εμφανίζεται ως αυτόνομη δημοκρατία και μάλιστα ως Δημοκρατία του Αρτσάκ, δημιουργώντας την πεποίθηση ότι πρόκειται για ανεξάρτητο κράτος χωρίς εδαφικές διαφιλονικούμενες περιοχές. Σε κάθε περίπτωση ακόμα και ως Δημοκρατία δεν αναγνωρίζεται, ωστόσο αποτελεί βήμα εφαρμογής μεταβατικών πολιτικών προκειμένου να παρουσιαστεί σε διεθνή φόρα και οργανισμούς για αναγνώριση και ενσωμάτωση στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου (Χρηστίδης, 2015) (Ραυτοπούλου, 2014).

Στοιχείο 2 Οπτικοποίηση Περιοχής Ναγκόρνο Καραμπάχ

Πηγή: (Wikipedia, 2017)

Στοιχείο 3 Οπτικοποίηση Δημοκρατίας Αρτσάκ

Πηγή: (Wikipedia, 2019)

2.7. Τα Σημεία Ανάφλεξης και οι πολιτικές μετάβασης

Τα Σημεία ανάφλεξης όπως αναλύθηκε και παραπάνω ακολουθούν συνήθως πολιτικές μετάβασης. Αυτές χαρακτηρίζονται από δύο επίπεδα, κάθε ένα από τα οποία αποσκοπεί είτε στην εδραίωση της αμφισβήτησης ή στην εξάλειψη αυτής. Σε κάθε περίπτωση οι πολιτικές αυτές δεν θεωρούνται ως πολιτικές μείωσης της έντασης καθώς μπορεί να χαρακτηρίζονται από επιθετικές ενέργειες υπό τον μανδύα της χρηματοδότησης. Ως σημείο ανάφλεξης για την παρούσα περίπτωση θα χρησιμοποιηθεί το παράδειγμα της Αιγύπτου στο πλαίσιο ανάδειξης των δύο διαφορετικών προσεγγίσεων των πολιτικών μετάβασης (Φριντμαν, 2015).

Η Αίγυπτος ως κυρίαρχο κράτος βρίσκονταν στην σύγχρονη ιστορία της πάντα μεταξύ του Αραβικού Κόσμου, που αναμφίβολα εντάσσονταν σε αυτό και στα δυτικά συμφέροντα. Όσο και αν οι ηγέτες της όπως ο Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ και ο Χόσνι Μουμπάρακ ακολούθησαν τάσεις συμβιβασμού μεταξύ Δύσης και Ανατολής, εντούτοις βρέθηκαν σε πολύ δύσκολες καταστάσεις κυρίως λόγω της έλλειψης του δημοκρατικού αποθέματος του τρόπου διακυβέρνησης. Έτσι, η καθαίρεση του τέως προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ αποτέλεσε την θρυαλλίδα σημαντικών αλλαγών αλλά και την ανάδειξη πολιτικών τρίτων χωρών που εποφθαμιούσαν την κυριαρχία στην Αίγυπτο και την αλλαγή του κοσμικού χαρακτήρα του κράτους σε θεοκρατικό (Proedrou, 2019).

Το 2011 η Αίγυπτος βρίσκεται προ μιας άνευ προηγουμένου πολιτικής κρίσης. Οι πολιτικές του Προέδρου Μουμπάρακ πλέον αμφισβητούνται ανοικτά παρά την παράδοση της Αιγύπτου σε ολοκληρωτικές πρακτικές. Άλλωστε δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο ότι τόσο ο Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ προήδρευσε για 14 χρόνια και κυρίως ο Χόσνι Μουμπάρακ για ακόμα 30. Στην Αίγυπτο πέραν του Αραβικού Πληθυσμού, η ανθρωπογεωγραφία αναδεικνύει δύο ακόμα σημαντικές τάσεις. Αμφότερες προκρίνονται από τον χώρο της Θρησκείας και πρόκειται για τους Χριστιανούς Κόπτες, οι οποίοι έζησαν έντονες διώξεις από το Καθεστώς του Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ και για την Αδελφότητα των Μουσουλμάνων, οι οποίοι πρωταγωνίστησαν στην καθαίρεση – παραίτηση του Μουμπάρακ το 2011. Οι τελευταίοι με ηγέτη των Μοχάμεντ Μόρσι και άτυπη χρηματοδότηση από την Τουρκία προσπαθούν να επιφέρουν αλλαγή στον τρόπο διακυβέρνησης της χώρας μέσω της Αιγυπτιακής Επανάστασης του 2011, προτάσσοντας ένα κράτος λιγότερο κοσμικό και περισσότερο θεοκρατικό. Ωστόσο το σχέδιο αυτό αν και καλά δομημένο και υπό την

ονομασία της «Αραβικής Άνοιξης» των κρατών της Βόρειας Αφρικής δεν θεωρείται επιτυχές, με αποτέλεσμα την καταδίκη του Μοχάμεντ Μόρσι και την αντικατάστασή του από τον Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι στο πρότυπο της εφαρμοζόμενης ηγεσίας του Χόσνι Μουμπάρακ (Aras & Yorulmazlar, 2016).

Οι πολιτικές μετάβασης στη συγκεκριμένη περίπτωση πλειοδοτήθηκαν από δύο πόλους. Ένας εξ αυτών ήταν ο πόλος της Τουρκίας που εκπροσωπούσε τους ισλαμιστές και ο δεύτερος ήταν το καθιερωμένο κοσμικό κράτος το οποίο εκπροσωπούσαν οι ένστολοι της Αιγύπτου⁷ (Στεργίου, et al., 2019).

Η Τουρκία επένδυσε σε μία πολιτική που προκάλεσε αποσταθεροποίηση μέσω μίας καλώς και τεχνηέντως δημιουργηθείσας επανάστασης για καθαίρεση του προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ. Αποτέλεσμα ήταν η αδελφότητα των Μουσουλμάνων να λάβει την εξουσία χωρίς όμως να υπάρχει προετοιμασία και ωριμότητα καταστάσεων για τον τοπικό πληθυσμό. Από την άλλη οι ένστολοι, που αριθμητικώς αποτελούσαν μία ισχυρή πληθυσμιακή ομάδα, θορυβημένοι από την πολιτική αλλαγή και την πιθανή έκπτωση των κεκτημένων τους στάθηκαν ως το αντίπαλο δέος των εφαρμοζόμενων πολιτικών. Θεωρώντας τη Τουρκία ως εξωτερικό παράγοντα αποσταθεροποίησης, εφάρμοσαν πολιτικές ενίσχυσης της πρότερης κατάστασης κυρίως μέσω των δομών και εσωτερικών μηχανισμών που για χρόνια λειτουργούσαν τόσο κοινωνικά όσο και διοικητικά. Συν τοις άλλοις, το σύστημα δικαιοσύνης ήταν ακόμα φίλα προσκείμενο στο κοσμικό κράτος και αν μην τι άλλο δεν ήταν προετοιμασμένο για αποδοχή της αλλαγής σε ένα πιο θεοκρατικό καθεστώς. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η αποπομπή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, η σύλληψη του Μοχάμεντ Μόρσι και η φυλάκισή του με την κατηγορία κατάλυσης του πολιτεύματος (Swanson, 2014).

---

⁷ Υπό τον όρο ένστολοι νοούνται οι στρατιωτικοί, οι αστυνομικοί και οι στρατοχωροφύλακες. Μάλιστα αξίζει να αναφερθεί ότι η Αίγυπτος αποτελεί την δεύτερη χώρα στον κόσμο σε αριθμό Αστυνομικών σε σχέση με τον πληθυσμό. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται το μίγμα πολιτικής του κοσμικού κράτους που ακολουθήθηκε από την κυλιόμενη ηγεσία των Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ, Χόσνι Μουμπάρακ και Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι (Στεργίου, et al., 2019).

2.8. Τα Σημεία Ανάφλεξης και ο ρόλος των Δρώντων

Το παράδειγμα της Αιγύπτου δεν έχει στόχο να αναδείξει τις Ένοπλες Δυνάμεις ως εγγυητή του πολιτεύματος ή της πολιτικής σταθερότητας σε ένα κράτος, αυτό άλλωστε ίσως αντίκειται και στην αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών. Εντούτοις, έχει στόχο να αναδείξει το ρόλο των Δρώντων και τη δυναμική που αναπτύσσεται από τους εγκαθιδρυμένους μηχανισμούς διοίκησης των κρατών ως προς τον αποτελεσματικό αποτρεπτικό τους ρόλο σε πιθανή ανάφλεξη (Swanson, 2014).

Γενικότερα, οι δρώντες χαρακτηρίζονται από δύο τάσεις. Η κυριότερη τάση που προκαλεί και την ανάφλεξη σχετίζεται με την τάση αναθεώρησης του υφιστάμενου πλαισίου διοίκησης. Είθισται οι αναθεωρητικές τάσεις και όσοι συμμετέχουν σε αυτές με την ιδιότητα των δρώντων να προκαλούν το υφιστάμενο καθεστώς διοίκησης, καθώς οι αναθεωρητικές τάσεις σε επίπεδο πολιτικής σπανίως βρίσκουν εύφορη γη και ευήκοα ώτα. Η αναθεώρηση ταυτίζεται και προηγείται των αλλαγών. Η αλλαγή εν πολλοίς σημαίνει και αλλαγή στα κεκτημένα με συνέπεια να υπάρξει διαφοροποίηση και στην εξουσία. Αυτή η διαφοροποίηση πρακτικά υποδεικνύει αλλαγή, μείωση προνομίων και έκπτωση δρώντων. Η έκπτωση ταυτίζεται σε επίπεδο πολιτικής με την καθαίρεση είτε στη βάση πρόκλησης συνταγματικών διαδικασιών είτε στη βάση αναταράξεων με μη νόμιμα θεσμοθετημένο τρόπο (Κουσκουβέλης, 2002).

Είναι δε σαφές ότι σε αυτή την περίπτωση αντιστέκεται η ομάδα των υφιστάμενων δρώντων μέσω της αντίδρασης που δημιουργείται. Η καταστολή με χρήση δυνάμεων επιβολής τάξης είθισται να είναι μία από τις κυρίαρχες ενέργειες, η οποία χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο. Αυτό γίνεται καθώς υπάρχει η θεσμοθετημένη ισχύς, δηλαδή η νομική προστασία για εφαρμογή σχεδίων καταστολής αντιδράσεων στη περίπτωση κατάλυσης της νόμιμης εξουσίας. Τα σημεία όμως ανάφλεξης δημιουργούνται καθώς υπάρχει αμφισβήτηση μιας εκ της ομάδας των δρώντων για τη νομιμοποίηση εξουσίας στην έτερη ομάδα δρώντων. Αυτό νομιμοποιεί στον αξιακό τους κώδικα ηθικά αλλά όχι θεσμικά και την αναθεώρηση που προκαλούν με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο και μέθοδο. Συνεπώς ακόμα και η βία θεωρείται νομιμοποιητική στη βάση της αμφισβήτησης. Ωστόσο σε κάθε περίπτωση η κατάλυση του πολιτεύματος είναι ζήτημα όχι αξιακού κώδικα αλλά δικαίου, σαφώς ανώτερα θεσπισμένου με συνέπειες επί των οποίων λόγο έχει η δικαιοσύνη (Ηρακλείδης, 2014).

Το παραπάνω πλαίσιο των δρώντων επί των σημείων ανάφλεξης, όπως περιεγράφηκε κυριάρχησε και στην Αίγυπτο. Η Αδελφότητα των Μουσουλμάτων κατάλυσε το πολίτευμα με διαδικασίες καινοφανείς στην βάση του αξιακού τους κώδικα, χωρίς νομιμοποίηση και χωρίς ωρίμανση της προτεινόμενης αλλαγής στην βάση της κοινωνίας. Οι ομάδα δρώντων που είχαν απέναντί τους όμως είχε θεσμική νομιμοποίηση για επιβολή της τάξης, κάτι το οποίο και έπραξε επ' ονόματι των συνταγματικών τους υποχρεώσεων (Στεργίου, et al., 2019).

Συνεπώς οι αναθεωρητικές δυνάμεις, τις περισσότερες φορές δεν μπορούν να διεκδικούν αλλαγές με ομαλές μεθόδους. Το παράδειγμα της Επανάστασης των Γαρυφάλλων κατά του καθεστώτος του Αντόνιο ντι Ολιβέιρα Σαλαζαρ δεν αποτελεί τον κανόνα αλλά εξαίρεση στον κανόνα. Αυτό επιβεβαιώνεται στις περισσότερες περιπτώσεις καθώς τα μέτρα αποτροπής εκ των δρώντων που έχουν την εξουσία συνήθως είναι συντριπτικά τόσο προς τους αναθεωρητές όσο και προς τους υποστηρικτές τους. Συνεπώς κάθε ενέργεια που συνιστά κίνδυνο απώλειας της εξουσίας, ποτέ δεν αποτελεί μια «βελούδινη μετάβαση» αλλά μία μετάβαση ανάδρασης και ανάφλεξης με την κοινωνική βάση. Στο πλαίσιο αυτό κάθε έννοια πολιτικών μεταβάσεων παίζει σημαντικό ρόλο στην απομείωση των αρνητικών συνεπειών στη βάση των θεσμικών νόμων και κανόνων του κάθε κυρίαρχου κράτους (Παρασκευόπουλος, 2018).

2.9. Συμπεράσματα

Η διαδικασία της οπτικοποίησης αναμφίβολα αποτελεί μία σημαντική τεχνική απεικόνισης των εφαρμοζόμενων πολιτικών σε επίπεδο πολιτικής επιστήμης. Είναι δε απαραίτητη η συμβολή της καθώς παρέχει τις δέουσες τεχνικές προκειμένου η απεικόνιση γεγονότων και πολιτικών να έχουν τη διάσταση που πραγματικά ορίζεται (Φριντμαν, 2015).

Αντίστοιχα η εννοιολογική προσέγγιση των σημείων ανάφλεξης επιβάλλει τον συνδυασμό της οπτικοποίησης με την πολιτική ανάλυση προκειμένου να καταστεί ουσιαστική η απεικόνιση των «γκρίζων σημείων και περιοχών» επί χάρτου. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο δόθηκαν ποικίλα παραδείγματα από την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και την Υπερκαυκάσια περιοχή στοχεύοντας όχι απλώς σε εντοπισμένη ανάλυση αλλά σε ρεαλιστική απεικόνιση των ιδιαιτεροτήτων της εννοιολογικής προσέγγισης που προηγήθηκε (Ραυτοπούλου, 2014).

Πέραν των τεχνικών της οπτικοποίησης που αμιγώς ανήκουν στη βιβλιογραφική επισκόπηση, κατέστη δυνατή και η διασύνδεσή της με τα σημεία ανάφλεξης καθώς έτσι αναδεικνύεται η χρησιμότητά της. Η δε παράθεση των παραδειγμάτων των περιοχών του Ναγκόρνο Καραμπάχ αλλά και της Αιγύπτου, συνιστούν σύμφωνα με τη βιβλιογραφία μοναδικής ιδιαιτερότητας περιοχές που εξακολουθούν να αποτελούν σημεία ανάφλεξης και ιδιαίτερης οπτικοποίησης στο γεωστρατηγικό και γεωπολιτικό επίπεδο. Αμφότερες, δε, οι περιπτώσεις ενσωματώνουν δυναμικά στοιχεία πολιτικών μετάβασης σε νέα τεκταινόμενα με τη συμμετοχή, ακούσια ή εκούσια, τρίτων κρατών που απολαμβάνουν τον ρόλο του αναθεωρητή. Συνεπώς, η έννοια της οπτικοποίησης αναμφίβολα συνιστά μια από τις ισχυρότερες τεχνικές ανάδειξης των γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων που απορρέουν από τις εφαρμοζόμενες πολιτικές σε διακρατικό επίπεδο (Χρηστίδης, 2015).

2.10. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

Aras, B. & Yorulmazlar, E., 2016. State, region and order: geopolitics of the Arab Spring. *Third World Quarterly*, 37(12), pp. 55-67.

Austvik, O. G. & Rzayeva, G., 2017. Turkey in the geopolitics of energy. *Energy Policy*, Τόμος 107, pp. 539-547.

Bialasiewicz, L., 2016. *Europe in the World: EU Geopolitics and the Making of European Space*. 2nd Edition επιμ. London: Routledge.

Ersen, E. & Celikpala, M., 2019. Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia. *Energy Policy*, Issue 128, pp. 584-592.

Fuller, G. E. & Lesser, I. O., 2018. *Turkey's New Geopolitics: From the Balkans to Western China*. 5th Edition επιμ. New York: Westview Press.

Ozturk, M., Yuksel, Y. E. & Ozek, N., 2011. A Bridge between East and West: Turkey's natural gas policy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(9), pp. 4286-4294.

Proedrou, F., 2019. Unpacking EU external energy governance vis-a-vis Egypt: contradictions, geopolitics and Euro-centrism. *Journal of Contemporary European Studies*, 27(2), pp. 58-66.

Swanson, N. W., 2014. Embodying Tahrir: bodies and geopolitics in the 2011 Egyptian uprising. *Territories, Bodies and Borders*, 31(8), pp. 89-102.

Thergios, N., 2015. *Geopolitics in EU*. Berlin: Dekra.

Tudoroiu, T., 2018. *Brexit, President Trump, and the Changing Geopolitics of Eastern Europe*. New York: Springer Link.

Wikipedia, 2017. Σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9D%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%81%CE%BD%CE%BF-

%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%AC%CF%87

[Πρόσβαση 02 Ιούλιος 2019].

Wikipedia, 2019. *Republic of Artsakh*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Artsakh

[Πρόσβαση 04 Ιούλιος 2019].

Γιαννακίδου, Μ., 2015. *Μαθηματικοποιημένες Έννοιες: Από το Λύκειο στην Κοινωνική Συνοχή*. Θεσσαλονίκη: Εκπαιδευτική Παρέμβαση.

Ηρακλείδης, Α., 2014. *Διεθνείς Σχέσεις - Πολιτική Επιστήμη: Θεωρία και Ανάλυση Συγκρούσεων*. Αθήνα: Προπομπός.

Ήφαιστος, Π., 2003. *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Αθήνα: Ποιότητα.

Θεοχάρης, Θ., Πλατής, Ν. & Πατρικαλάκης, Ν. Μ., 2010. *Γραφικά και οπτικοποίηση: Αρχές και Αλγόριθμοι*. Αθήνα: Συμμετρία.

Κάντζιου, Α., 2018. *Γεωπολιτικές Εξελίξεις στα Βαλκάνια*. Θεσσαλονίκη: Αυξέντιος.

Κάτος, Α., 2012. *Η οπτικοποίηση μέσω του Matlab*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Κετσετζόπουλος, Κ., 2017. *Η οπτικοποίηση ως μεθοδολογία στην Εμπορική Ναυτιλία*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Μηχανιώνας.

Κίτσιος, Φ. Χ. & Ζοπουνίδης, Κ., 2018. *Τουρισμός, υγεία, επιχειρηματικότητα, καινοτομία*. 3η έκδοση επιμ. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Κόλμερ, Κ., 2018. *Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης.

Κουσκουβέλης, Η. Ι., 2002. *Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.

Μακρυδημήτρης, Α. & Πραβίτα, Μ., 2012. *Δημόσια Διοίκηση- Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης*. Ε' Έκδοση επιμ. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Μαραγκός, Γ., 2013. *Συγκριτικά Οικονομικά Συστήματα*. Αθήνα: Μέθεξις.

- Μαρατζίδης, Ν. & Κυρκιλής, Δ., 2010. *Οπτικοποίηση στην Πολιτική Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Μιχαλόπουλος, Ν., 2010. *Στρατηγική Λισαβόνας και Δημόσια Διοίκηση: Συγκριτική Ανάλυση των Εθνικών Προγραμμάτων Διοικητικής Μεταρρύθμισης*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μοσχονάς, Γ., 2019. *Πολυμερείς Συνεργασίες εντός των συνεργιών της Ε.Ε.*. Αθήνα: Ίδρυμα Μποδοσάκη.
- Μπιτζένης, Α. Π. & Μαραγκός, Ι. Σ., 2007. *Τα οικονομικά της μετάβασης*. 1η έκδοση επιμ. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
- Παρασκευόπουλος, Χ., 2018. *Από την Ε.Ε. στην θεσμική αλλοίωση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Ραυτοπούλου, Ε., 2014. *Η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική στην Περιοχή του Νότιου Καυκάσου*. Θεσσαλονίκη: Διατριβή Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ρεφανίδης, Ι., 2015. *Οπτικοποίηση στις Νέες Τεχνολογίες*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Σιούσιουρας, Π. Π., 2015. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Στεργίου, Α., Ulusoy, Κ. & Blondheim, Μ., 2019. *Σύγκρουση και ευημερία: Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Τριάρχου, Λ., 2018. *Η οπτικοποίηση στις Επιστήμες της Αγωγής και των Επιχειρήσεων*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Φριντμαν, Τ., 2015. *Σημεία Ανάφλεξης*. Αθήνα: Ενάλιος.
- Χρηστίδης, Γ., 2015. *Σύγχρονη Ρωσική Εξωτερική Πολιτική*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλας.

3. Κεφάλαιο 3^ο – Εφαρμοσμένη Ανάλυση σε Περιοχή Ανάφλεξης. Μελέτη Περίπτωσης της Ανατολικής Μεσόγειου με έμφαση στην Κυπριακή Δημοκρατία

3.1. Ιστορική και Γεωπολιτική Επισκόπηση Περιοχής

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ανέκαθεν αποτελούσε το μήλον της έριδος για πολλά κράτη ανά τους αιώνες. Ξεκινώντας ιστορικά διακρίνονται περίοδοι της ιστορίας, όπου η Ανατολική Μεσόγειος αποτέλεσε περιοχή ανάπτυξης εμπορίου που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως πυρήνας. Αυτό προκύπτει καθώς τόσο από τις αναφορές του Στράβωνα, του Ηροδότου όσο και άλλων ιστορικών της εποχής (Κόλμερ, 2018).

Ωστόσο το εμπόριο από μόνο του δεν αποτέλεσε το εφελτήριο των πολέμων. Στην εποχή των μεταγενέστερων Βυζαντινών χρόνων, η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου συνδέθηκε άρρηκτα με τον έλεγχο των περασμάτων για εμπορικούς σκοπούς όσο και στην επέκταση της κυριαρχίας βασιλείων – αυτοκρατοριών για τον έλεγχο εθνών. Τα έθνη αυτά θα αποτελούσαν μεταγενέστερα τεράστιες αγορές διεθνοποίησης του εμπορίου δημιουργώντας επεκτατικές τάσεις. Δείγματα αυτών των ιμπεριαλιστικών τάσεων αποτέλεσαν πέραν πάσης αμφιβολίας οι διαφορετικές επεκτατικές τάσεις Βυζαντινών Αυτοκρατόρων, Δυτικών Κινήσεων όπως οι Σταυροφόροι αλλά και το ύστερο Οθωμανικό Κράτος (Σπυρόπουλος, 2012).

Τελευταία περίπτωση ιμπεριαλιστικών τάσεων, κατά την έννοια του imperium, υπήρξαν οι Οθωμανοί, υπό το πρίσμα της ιστορικής καταπίεσης και της ανάγκης για επέκταση προς τις λεγόμενες «θερμές θάλασσες». Ωστόσο η κυριαρχία των τελευταίων σε συνδυασμό με μια ιστορικά κατακερματισμένη ευρωπαϊκή ήπειρο στην μετεξέλιξη της κυριαρχίας της Γαλλικής Αυτοκρατορίας, της Αυστροουγγαρίας αλλά και της διασπασμένης Πρωσίας και αναδυόμενης Ρωσικής Αυτοκρατορίας, έφεραν τους Οθωμανούς προ κατάρρευσης και επί χρόνια να βρίσκονται σε κρίση στην περιοχή των Βαλκανίων. Η κρίση αυτή μεγεθύνθηκε τόσο από τις τάσεις

αυτοδιάθεσης του τοπικού πληθυσμού όσο και από την επεκτατική λογική⁸ της Αυστροουγγαρίας (Armour, 2016).

Ωστόσο ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος διαμόρφωσε μία εντελώς διαφορετική προσέγγιση της έννοιας του ιμπεριαλισμού. Οι πολιτικές αναλύσεις πλέον εκφράζονται υπό την έννοια του Imperial Tense, δηλαδή υπό την έννοια της επεκτασιμότητας εις βάρος ενός έτερου κράτους ή περιοχής προκειμένου να εξυπηρετήσουν αμιγώς οικονομικά συμφέροντα ή συμφέροντα που σχετίζονται με τη μελλοντική βιωσιμότητα ενός κράτους. Η δεύτερη αιτιολογία στάθηκε προάγγελος της αοριστίας, την οποία επικαλέστηκαν τα περισσότερα κράτη προκειμένου να επεκταθούν κατά τρόπο δημιουργικό ως προς την αιτιολόγηση των ενεργειών τους. Έτσι η καταπίεση των λαών της Μέσης Ανατολής υπό τους Οθωμανούς ή υπό το Κράτος των Νέο- Οθωμανών ήταν μία αιτιολογία που βασίστηκε στην αοριστία της «μελλοντικής βιωσιμότητας ενός κράτους», επί της ουσίας όμως στόχος αποτελούσε η Μουσούλη και η Βασόρα λόγω των ενεργειακών ζητημάτων και δη των πετρελαϊκών (Berstein & Milza, 1997).

Σε αυτή τη βάση, ο επερχόμενος Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η ανικανότητα των Κυβερνήσεων αλλά και της Κοινωνίας των Εθνών να δράσουν ρυθμιστικά έφεραν μία νέα γεωγραφική μεταρρύθμιση στον τότε γνωστό κόσμο. Ωστόσο παράλληλα σήμαναν και το τέλος της αποικιοκρατίας μέσω παρεμβάσεων που δημιούργησαν αποσχιστικές τάσεις (Norman, 2010).

Η συνέχεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου εξελίσσεται σε διάφορες συμβάσεις, συνθήκες και συμφωνίες με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο να δείχνει ότι όχι απλώς βρίσκεται προ των πυλών αλλά και ότι καθίσταται αναπόφευκτος λόγω των σημαντικών και ανελαστικών ως έναν βαθμό αδικιών προς τους ηττημένους. Έτσι νέες πολιτικές ιδεολογίες και επεκτατικές τάσεις δημιουργούν εκ νέου σημεία ανάφλεξης, τα οποία απέτυχαν οι πρωταγωνιστές των προηγούμενων γεγονότων να θεραπεύσουν κατά έναν δίκαιο τρόπο. Ο μεγάλος αδικημένος είχε όνομα, υπόσταση και σημαντικούς περιορισμούς και δεν ήταν άλλος από το κράτος της Γερμανίας. Οι ακρότητες ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 30 στην κοινωνική συνοχή του κράτους ήταν πολλές, με τις τάσεις περιορισμού στην καθημερινή κοινωνική ζωή και την αυτοδιάθεση να διαδέχονται διάφορα

---

⁸ Η λογική της κατάκτησης ή επέκτασης ή απελευθέρωσης ή νομιμοποίησης επιθετικών/αμυντικών ενεργειών, επέρχεται ιστορικά διαγιγνώσκοντας από διαφορετικές οπτικές τη σημαντικότητα του προβλήματος. Ως εκ τούτου θεωρείται εκ των ουκ άνευ ότι για την Οθωμανική Αυτοκρατορία τα Βαλκάνια αποτελούσαν χώρο ζωτικής σημασίας ενώ για την Αυστροουγγαρία αποτελούσαν για χρόνια ζήτημα επέκτασης και εν είδους απελευθέρωσης της ημιαυτόνομης περιοχής που κείται στην κοιλάδα της Βοϊβοντίνια (Βοϊβοντίνια) (Berstein & Milza, 1997)

πογκρόμ είτε προς ανθρώπους είτε προς είδη (φερ' ειπείν Ολοκαύτωμα των Βιβλίων⁹, Η Νύχτα των Κρυστάλλων κλπ) (Baigent, 2007).

Από τότε υπήρξε μια συνεχώς αυξανόμενη τάση των σημείων ανάφλεξης μέχρις ότου ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος έφερε τις χώρες προ των ευθυνών τους, τόσο για την υιοθέτηση ακραίων πολιτικών όσο και μοιραίων συμβιβασμών. Φυσικά, η πολεμική σύγκρουση αποτέλεσε απλά την θρυαλλίδα των εξελίξεων και όχι την επίλυση των προβλημάτων. Αυτό έγινε κατανοητό στην μετά πολεμική περίοδο, όπου η ένταση δεν μειώθηκε. Ο κόσμος συνέχισε να βρίσκεται χωρισμένος σε δύο νέα στρατόπεδα ή καλύτερα σε ένα διπολικό σύστημα, το οποίο δεν είχε μόνο πολιτικά και εθνολογικά χαρακτηριστικά, αλλά και χαρακτηριστικά οικονομικής εξέλιξης και βιωσιμότητας. Η επονομαζόμενη περίοδος του Ψυχρού Πολέμου σήμανε ταυτόχρονα για όλο τον κόσμο την τελική αποσόβηση των σημείων ανάφλεξης είτε μέσω της εκτόνωσής τους σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο είτε μέσω της δημιουργίας νέων δίπολων (Gaddis, 2018).¹⁰

Την επαύριον της εποχής του Ψυχρού Πολέμου διαδέχθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση. Μάλιστα αν και προϋπήρχε με τη Συνθήκη της Ρώμης του 1957, εντούτοις πρωταγωνιστικό ρόλο άρχισε να έχει στη δεκαετία του 1980 καθώς συνέπεσε με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης (Μαραβέγιας, 2016).

Το σημαντικότερο γεγονός αν πολλοί θεωρούν ότι ήταν η πτώση των Ανατολικών ή Σοβιετικών ή Σοσιαλιστικών κρατών έγκειται στη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής πλέον Ένωσης του 2004. Και αυτό συμβαίνει καθώς έτσι δημιουργείται ένα νέο σημείο ανάφλεξης, στο οποίο τα νέα κράτη παίζουν πολυσήμαντους ρόλους. Ενώ ιστορικά το σημαντικότερο γεγονός έγκειται στη μετάβαση των πρώην Σοβιετικών Κρατών στο θεσμικό πλαίσιο της Δημοκρατίας, κάτι τέτοιο από άποψη σημαντικότητας δεν σηματοδοτείται τότε. Ιστορικά η μετάβαση έπρεπε να γίνει καθώς δεν υπήρχε εναλλακτική λύση αυτών των κρατών αλλά ούτε και κάποιο πολιτικό σύστημα εκτός των ολοκληρωτικών καθεστώτων, όπως αυτό του Αλεξάντερ Λουκασένκο στην Λευκορωσία. Εντούτοις το 2004 θεωρείται ως έτος δημιουργίας σημείων ανάφλεξης καθώς η επιλογή εισόδου

---

⁹ Συγκεκριμένη αναφορά στο γεγονός που έλαβε χώρα την 10^η Μαΐου 1933 στο Πανεπιστήμιο του Humboldt και όχι στην γενικευμένη κατακραυγή και επιθετική ενέργεια προς συγγραφείς όπως ο Έρικ Μαρία Ρεμαρκ και ο Γιόαχιμ Τίνγκελντς (Baigent, 2007)

¹⁰ Πραγματολογικά η εκτόνωση σε εσωτερικό σημείο μπορεί να χαρακτηριστεί στην Ουγγρική Επανάσταση του 1956 και την είσοδο των σοβιετικών αρμάτων στην Βουδαπέστη, σε εξωτερικό σημείο μπορεί να χαρακτηριστεί ως η διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης με την πάλαι ποτέ Γιουγκοσλαβία του Γιόσιπ Τίτο, ενώ δημιουργία νέων δίπολων εστιάζεται στην δημιουργία της Κομμινόρμ από τον Αντρέι Ζντάνοφ σε σχέση με το Σχέδιο Μάρσαλ (Mearsheimer, 2012).

στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτέλεσε τον μονόδρομο αλλά την επιλογή για πολλά κράτη είτε ηθελημένα είτε με εκβιαστικά διλήμματα δημιουργώντας μεταγενέστερες προστριβές στη βάση του δίπολου του Ψυχρού Πολέμου (Βαρβαρούσης, 2004).

Αυτό συμβαίνει καθώς το θεμελιώδες ερώτημα που κλήθηκαν να απαντήσουν οι ηγέτες των δέκα κρατών της διεύρυνσης σχετίζονταν με το ερώτημα «Δύση ή Ανατολή;». Προφανώς αυτό συνδέθηκε με τον όρο οικονομική ανάπτυξη ωστόσο όχι με τη νομισματική ενοποίηση. Τα ερωτήματα και οι αιτιολογίες που μπορούν να δημιουργηθούν και να ερμηνευθούν είναι πολλές, ωστόσο επί του πρακτέου και στο πλαίσιο έρευνας του παρόντος πονήματος θα εστιαστεί η ανάλυση στην Ανατολική Μεσόγειο και δη στην Κύπρο¹¹ (Διαμαντούρος, 2000).

---

¹¹ Αν και η Μάλτα, ως κράτος, ανήκει στη διεύρυνση του 2004, εντούτοις δεν λογίζεται ότι συμμετέχει στα τεκταινόμενα της Ανατολικής Μεσογείου και για αυτό η ανάλυση που πραγματοποιείται δεν την εμπεριέχει, καθώς εδώ και χρόνια έχει επιλέξει την ουδετερότητα χωρίς μάλιστα να γίνεται αντικείμενο επεκτατικών κυριαρχικών δικαιωμάτων (Λάζος, 2018).

3.2. Σύνθεση Κρατών Ανατολικής Μεσογείου

Ένα σημαντικό σημείο το οποίο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στην παρούσα ανάλυση, δεν είναι άλλο από την ανάλυση της σύνθεσης των Κρατών της Ανατολικής Μεσογείου. Πιο απλά θα πρέπει να υπάρξει ορισμός των κρατών που ανήκουν στη συγκεκριμένη γεωγραφική οντότητα προκειμένου η γεωπολιτική ανάλυση να μπορέσει να βασιστεί σε ουσιαστικά γεγονότα, απόλυτης συνάφειας με το υπό διαπραγμάτευση θέμα. Φυσικά η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, τόσο από τις αναφορές του Στράβωνα, ήταν καλώς ορισμένη περιοχή με καταφανή γεωγραφικά όρια και οριοθετημένα συμφέροντα εις το γενικόν και τον όλον. Εντούτοις, ειδικές περιστάσεις όπως η ανακήρυξη της ΑΟΖ αλλά και της δημιουργίας του Παλαιστινιακού κράτους δημιουργούν ιδιαιτερότητες στη προσέγγιση, κάτι που θα αναλυθεί στο τρέχον κεφάλαιο εις βάθος με τη συμβολή της συγκριτικής πολιτικής ανάλυσης (Ηρακλείδης, 2007).

Ειδικότερα, ο γεωγραφικός χαρακτηρισμός της Ανατολικής Μεσογείου περιλαμβάνει τα παρακάτω κράτη, έτσι όπως έχουν θεσμοθετηθεί και έχουν γίνει αποδεκτά από τον ΟΗΕ (Σιούσιουρας, 2017).

- Αίγυπτος
- Ισραήλ
- Λίβανος
- Συρία
- Κύπρος
- Τουρκία και
- Ελλάδα

Η Αίγυπτος αναμφίβολα αποτελεί ένα πολύ μεγάλο κράτος το οποίο παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες, κυρίως λόγω της ηγετικής θέσεις που έχει στις αραβόφωνες χώρες, καθώς επίσης και για τα ζητήματα εσωτερικής πολιτικής για τα οποία υπήρξαν πολλές εξελίξεις τα προηγούμενα πέντε έτη. Η Αίγυπτος ήρθε αντιμέτωπη με την παραίτηση του Χόσνι Μουμπάρακ που για χρόνια ήταν πρόεδρος της και με την ανατροπή του πολιτεύματός της από τους Αδερφούς Μουσουλμάνους, κατόπιν παραινήσεων τρίτων χωρών με την Τουρκία να σκιαγραφείται ως ο κύριος παρακινητής αυτών των ενεργειών. Τα τελευταία τρία έτη γνωρίζει μία σημαντική σταθερότητα στα ζητήματα εσωτερικής πολιτικής, αφού μετά την πτώση του καταδικασθέντος προέδρου Μοχάμεντ Μόρσι, ο οποίος ηγήθηκε της ανατροπής του πολιτεύματος, πρόεδρος της χώρας έχει αναλάβει ο Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι. Η Αίγυπτος διατηρεί εξαιρετικές σχέσεις στην περιοχή με όλα τα κράτη πλην της Τουρκίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι διατηρεί διαύλους υψηλού

επιπέδου επικοινωνίας με το Ισραήλ παρά τους μεταξύ τους πολέμους που έλαβαν χώρα στα τέλη της δεκαετίας του 1960, καθώς επίσης συμμετέχει και στο αμυντικό δόγμα με την Ελλάδα και την Κύπρο. Τέλος έχει οριοθετήσει την ΑΟΖ της με τα γειτνιάζοντα κράτη και βρίσκεται το τρέχον χρονικό διάστημα σε πλήρη αντιπαράθεση με την Τουρκία για το ζήτημα της διακυβέρνησης της Λιβύης (Σιούσιουρας, 2015).

Το Ισραήλ θεωρείται επίσης ένα ηγετικό κράτος της Ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου το οποίο διατηρεί ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις και αποτελεί τον άτυπο εκπρόσωπο των ΗΠΑ για τα περισσότερα ζητήματα στον παρόντα γεωγραφικό χώρο. Τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε διαρκή κόντρα για ζητήματα εξωτερικής πολιτικής με την Τουρκία, αρχής γενομένης του στολίσκου με το Μανί Μαρμαρα, το οποίο προσπάθησε να αντιταχθεί στο ναυτιλιακό αποκλεισμό της Παλαιστίνης. Το Ισραήλ επίσης αυτό το διάστημα βρίσκεται σε ουδετερότητα με το Λίβανο και με το εκεί καθεστώς της Χεζμπολάχ, ενώ δραστηριοποιείται στρατιωτικά στη Συρία προς προστασία των συμφερόντων του. Με την Ελλάδα και την Κύπρο βρίσκεται υπό κοινό αμυντικό και στρατιωτικό εν γένει δόγμα, με πλήρη προαγωγή των σχέσεων των τριών κρατών. Τέλος, το σημαντικότερο ζήτημα του Ισραήλ σχετίζεται με την Παλαιστίνη που ίσως αποτελεί και ένα από τα σημεία ανάφλεξης της Ανατολικής Μεσογείου. Το Ισραήλ όχι απλώς δεν αναγνωρίζει την Παλαιστίνη ως ανεξάρτητο κράτος, αντ' αυτού τροφοδοτεί με εποίκους διαφιλονικούμενες περιοχές όπως τα Υψίπεδα Γκολάν. Τέλος, εντός του 2019 διαμαρτυρίες δημιουργήθηκαν από την στρατηγική μετακίνηση της πρωτεύουσας της χώρας από το Τελ Αβίβ στην Ιερουσαλήμ (Λυγερός & Μελάς, 2013).

Το κράτος του Λιβάνου για πολλά χρόνια ρυθμιστής των εξελίξεων της Νοτιανατολικής Μεσογείου, βρίσκεται εδώ και αρκετό καιρό σε μία φάση πολιτικής ομαλοποίησης. Στις τελευταίες εκλογές, υπήρξε η ανάπτυξη ενός ισχυρού δίπολου, χωρίς ωστόσο να δημιουργηθούν προστριβές εδαφικής ή γεωπολιτικής σημασίας. Από την μία, εκπροσωπήθηκε η Χεζμπολάχ ως φίλο-αραβική οργάνωση που διατηρεί καλές σχέσεις με την Συρία και βάλει εναντίον του Ισραήλ, ενώ από την άλλη εκπροσωπήθηκαν οι δυτικές δυνάμεις μέσω του Σαάντ Χαρίρι, ο οποίος αναδείχθηκε και ο νικητής. Καθώς ο Λίβανος γειτνιάζει άμεσα με την Συρία έχει γίνει αποδέκτης του μεγαλύτερου προσφυγικού κύματος. Κατόπιν αυτού, η δραστηριότητά του στο διεθνές προσκήνιο χαρακτηρίζεται ως μειωμένη, καθώς τα εσωτερικά ζητήματα που δημιουργούνται έχουν θέσει την Βηρυτό ανάμεσα σε ένα σημαντικό για το μέλλον της σταυροδρόμι. Θα πρέπει

λοιπόν να αποφασίσει αν θα συνταχθεί με τις Δυτικές Δυνάμεις και το Ισραήλ ή απλά θα ακολουθήσει τον Αραβικό Σύνδεσμο και την Χεζμπολάχ¹², απόφαση που θα κρίνει το μέλλον της ακόμα και στα ενεργειακά ζητήματα (Βολιώτης, 2018).

Τελευταίο υπό ανάλυση κράτος που κείται στην Ανατολική μεσόγειο είναι το κράτος της Συρίας. Η Συρία αν και ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 συντάχθηκε με τον Αραβικό Σύνδεσμο, ωστόσο καταγράφει μονοκομματική κυβέρνηση και εκπροσώπηση στο κοινοβούλιο ήδη από το 1971. Από το 2000 μέχρι και σήμερα εκπροσωπείται από τον Μπασάρ Αλ Άσαντ, ο οποίος διατήρησε τις πολύ καλές σχέσεις του με τη Μόσχα αλλά και τις αραβόφωνες χώρες. Για πολλά χρόνια οι σχέσεις Τουρκίας και Συρίας, ως γειτνιάζοντα κράτη, ήταν υπό ένταση. Ο λόγος που συνέβαινε αυτό ήταν η διατήρηση του δίπολου του Ψυχρού Πολέμου μιας και η Τουρκία άνηκε στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ σε αντίθεση με τη Συρία. Γεγονότα όμως που θεωρούνται σημεία ανάφλεξης δημιουργήθηκαν λόγω του γνωστού ζητήματος του Κουρδικού και της δημιουργίας του «Κουρδιστάν». Πολλοί Κούρδοι έχοντας ως αφετηρία τους θύλακες στη Συρία πραγματοποιούσαν επιθέσεις στα Νοτιοανατολικά τμήματα της Τουρκικής Επικράτειας με συνέπεια να υπάρχουν συνεχείς εντάσεις. Ωστόσο από το 2011 και μέχρι σήμερα η Συρία πλήττεται από έναν σημαντικό εμφύλιο πόλεμο, στον οποίο έχουν λάβει μέρος ακόμα και τρίτες δυνάμεις όπως η Ρωσία, οι ΗΠΑ και η Τουρκία. Ο εμφύλιος ξεκίνησε ως μέρος της Αραβικής Άνοιξης εναντίον του καθεστώτος του Άσαντ μετά από χρηματοδοτήσεις της Τουρκίας στα κόμματα που υποστήριζαν αυτές τις θέσεις. Ωστόσο διακρίνοντας σημαντική διεθνή κατακραυγή σε αυτές τις ενέργειες, ο «εχθρός» του υφιστάμενου συριακού κράτους εξελίχθηκε σε έναν νέο Θρησκευτικό Μόρφωμα, τον ISIS μετά από καταγεγραμμένες παρεμβάσεις του Ιράν και δη του Αγιατολάχ Χαμενεϊ. Σήμερα, εν έτη 2019 ο πόλεμος πιστεύεται ότι βαδίζει στη λύση του, καθώς μετά από επίπονες και πιεστικές προσπάθειες της Ρωσίας, ο Άσαντ αναμένεται να παραμείνει πρόεδρος του Συριακού Κράτους, αφού πλέον με τη συμβολή του Συριακού Στρατού έχει «απελευθερώσει» το μεγαλύτερο μέρος της χώρας. Οι εντάσεις όμως με την Τουρκία συνεχίζουν να υφίσταται, καθώς με δύο πολεμικές επιχειρήσεις, «τον κλάδο Ελαίας» και την «Επιχείρηση

---

¹² Η Χεζμπολάχ πέραν του χαρακτηρισμού ως οργάνωση, η οποία μάχεται υπέρ των Παλαιστινίων, αποτελεί και έναν από τους σημαντικότερους πολιτικούς σχηματισμούς στον Λίβανο. Αν και κατατάσσεται από τον Αραβικό Σύνδεσμο ως τρομοκρατική οργάνωση, εντούτοις χαίρει εκτίμησης μεταξύ των κατοίκων του Λιβάνου. Τέλος, χαρακτηρίζεται και ως εστία δημιουργίας εντάσεων, καθώς το στρατιωτικό της σκέλος συχνά βάλει εναντίον του Ισραήλ (Gordon, 2016).

Ευφράτης», τουρκικά στρατεύματα έχουν στρατοπεδεύσει εντός του Συριακού εδάφους, αμφισβητώντας την κυριαρχία της Συρίας (Κατράνης, 2013).

Τέλος αναφορά για την Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία δεν θα πραγματοποιηθεί στο τρέχον σημείο της αναφοράς, καθώς η διεξοδική ανάλυση των γεωπολιτικών καταστάσεων στην Κύπρο σκιαγραφεί και την στάση τόσο της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας, αφού λειτουργούν ως ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders).

3.3. Ανάλυση της Κύπρου ως προς τη δημιουργία γεωπολιτικών σημείων ανάφλεξης

Η Κύπρος αναμφίβολα για χρόνια βρέθηκε στο πεδίο αντιπαραθέσεων στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσα από ένα σύνθετο μωσαϊκό πολιτικής διακυβέρνησης, στην Κύπρο για πολλά χρόνια ζούσε πληθυσμός, ο οποίος αυτοπροσδιοριζόταν ως Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, αποτελώντας μάλιστα τις δύο βασικές εθνοτικές κοινότητες της νήσου. Πέραν των εσωτερικών ιδιαιτεροτήτων το νησί ανά χρονικά διαστήματα άλλαζε είτε επικυριαρχία είτε επιρροή με αποτέλεσμα ελάχιστα χρόνια να απολαμβάνει ανεξαρτησίας και αυτά τα χρόνια όχι στην ολότητά τους (Βερέμης, 2005).

Πιο αναλυτικά η Κύπρος για χρόνια άνηκε στην Αγγλία με καθεστώς αποικίας. Η έννοια της αποικίας συνοψίζονταν άλλες φορές στη διακυβέρνηση του νησιού από Άγγλους Επιτετραμμένους (περίπτωση Herbert Richmond Palmer), ενώ άλλες φορές απολάμβανε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης με διοικήσεις φίλα προσκείμενες στην Αγγλία αλλά επιλογής του Κυπριακού λαού σωρευτικά. Η δεύτερη περίπτωση κατέτασσε την Κύπρο περισσότερο στα μέλη της Κοινοπολιτείας παρά της Αποικιοκρατίας (Χαρίτος, 2018).

Η ιστορία της Κύπρου, παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον, καθώς την κατατάσσει ως ένα νησί που προσπαθεί με μεγάλους αγώνες να κατακτήσει την πλήρη ανεξαρτησία του, ωστόσο κάτι τέτοιο δεν φαίνεται ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί. Ήδη οι Άγγλοι έχουν χρησιμοποιήσει πολλές φορές το νησί ως είδος «προίκας» και επιβράβευσης τόσο προς την Ελλάδα όσο και προς την Τουρκία ανάλογα με τα συμφέροντα που έπρεπε να εξυπηρετηθούν (Χαρίτος, 2018).

Σήμερα, το νησί αν και απολαμβάνει την Ανεξαρτησία του εντούτοις δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο και για την εδαφική του ακεραιότητα. Μετά από μία σειρά γεγονότων που δημιούργησαν ομολογουμένως αστάθεια στις δύο κοινότητες, η Τουρκία το 1974 καταλαμβάνει με τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων μέρος του νησιού, παρεμβαίνοντας στα δικαιώματα επικυριαρχίας, αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας ενός κράτους υπό το πρόσχημα της Εγγυήτριας Δύναμης που της αποδόθηκε επί Αγγλικής Κυριαρχίας. Από τότε το νησί αν και ως ανεξάρτητο κράτος δεν απολαμβάνει την πλήρη εδαφική ακεραιότητα, αλλά βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο κατά το οποίο συνυπάρχουν δύο κοινότητες στο Βόρειο και Νότιο τμήμα της νήσου. Το Νότιο τμήμα, (κατά την Τουρκική Ορολογία) αποτελεί και το μόνο ανεξάρτητο, θεσμοθετημένο, επίσημα εκπροσωπούμενο και αναγνωρισμένο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ το Βόρειο τμήμα

αποτελεί ένα πολιτικό μόρφωμα, πεδίο αποφάσεων και κατευθύνσεων της Άγκυρας. Το δεύτερο, δεν αποτελεί αναγνωρισμένο ανεξάρτητο τμήμα σε κανέναν διεθνή οργανισμό και αποτελεί πεδίο διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και Αγγλίας με την ιδιότητα των εγγυητριών δυνάμεων, καθώς και της Κυπριακής Δημοκρατίας ως άμεσα εξαρτώμενη συμμετέχουσα προκειμένου να δημιουργηθεί μία κρατική οντότητα. Αν και έχουν πραγματοποιηθεί πολλές προσπάθειες κάτι τέτοιο δεν έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια με τις δύο πλευρές (Ελλήνων και Τούρκων) να ανταλλάσσουν εκατέρωθεν κατηγορίες για υπονόμηση των διαδικασιών (Αγγελετόπουλος, 2019).

Τα σημεία ανάφλεξης που έχουν δημιουργηθεί είναι σημαντικά με τα κυριότερα και χρονικά κατατεταγμένα να συναντιούνται κατά τα παρακάτω διαστήματα

Χρονολογία	Γεγονότα που συνιστούν σημεία ανάφλεξης
1960	Ανεξαρτησία Κυπριακής Δημοκρατίας
1974	Εισβολή Τουρκίας – Αττίλας II
1977	Διαμόρφωση Νέου Κυπριακού Κράτους
Μάρτιος 2004	Σχέδιο Ανάν
Μάιος 2004	Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση
2018	Συνομιλίες Κραν Μοντανά

Πίνακας 1 Γεγονότα που συνιστούν σημεία ανάφλεξης της Κυπριακής Δημοκρατίας

Πηγή: (Κωνσταντακόπουλος, 2017)

Τα σημεία ανάφλεξης στο ζήτημα της Κύπρου πρέπει πάντα να θεωρούνται ιδιαίτερα, από την άποψη ότι το εν λόγω ζήτημα πάντα σχετίζεται με τις δύο εκ των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων και τις μεταξύ τους διαφορές. Ειδικότερα, ο φόβος των τετελεσμένων έχει γίνει αντικείμενο επιθετικών ρητορικών, υπερβολικών απαιτήσεων, συνολικά δηλαδή καταστάσεων που δεν οδηγούν στην επίλυση (Αγγελετόπουλος, 2019).

Για πολλά χρόνια η ενσωμάτωση της νήσου σε μία από τις δύο Δυνάμεις αποτελεί και αποτελούσε σημείο και γεγονός ανάφλεξης. Το πρόσχημα πάντα λογίζονταν στην προστασία των δικαιωμάτων των κοινοτήτων και φυσικά στην μη ύπαρξη τετελεσμένων. Τα επιχειρήματα πάντα παραμένουν τα ίδια, με συνέπεια οι εδαφικές διαφορές των δύο εγγυητριών δυνάμεων, Ελλάδας και Κύπρου να επεκτείνονται και στην Κύπρο δημιουργώντας την πόλωση των πληθυσμών. Σε κάθε

περίπτωση το παρελθόν δεν είναι δυνατόν να αλλάξει, αλλά αντίθετα θα πρέπει να προσδώσει εκείνες τις ευκαιρίες των οποίων η εκμετάλλευση να οδηγήσει σε μία βιώσιμη λύση (Γιαλλουρίδης, 2016).

3.4. Η Κύπρος από το 2004 και μετά

Στην σύγχρονη ιστορία της Κύπρου μετά την διαμόρφωση του κράτους από την επίθεση του Αττίλα Ι και ΙΙ μέχρι και τη στιγμή που δημιουργείται το παρόν πόνημα έχει να επιδείξει ιδιαίτερους διπλωματικούς χειρισμούς σε μία πολυδιάστατη γεωπολιτική σκακιέρα. Οι δρώντες πλέον πολλαπλασιάζονται προσπαθώντας να οδηγήσουν το Κυπριακό, δηλαδή το άμεσο πρόβλημα του Νησιού, σε λύση. Αυτή η λύση δεν γίνεται παρά να περιλαμβάνει τις δύο εγγυήτριες δυνάμεις που διαφιλονικούν για την επικυριαρχία στο Νησί (Κάντζιου, 2018).

Το 2004 για την Κύπρο θεωρείται ως μία χρονιά σταθμός αλλά και χρονιά εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές βρίσκουν το νησί προετοιμασμένο για μεγάλες αποφάσεις και αλλαγές, οι οποίες παρουσιάζονται στο πρίσμα μίας νέας δυναμικής που εφαρμόζεται με τη συμμετοχή νέων δρώντων. Ταυτόχρονα, η δυναμική της Ελλάδας σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ξεδιπλώνεται με έναν τρόπο υπεροχής απέναντι σε αυτή της Τουρκίας διαμηνύοντας σε κάθε περίπτωση ότι ο συμβιβασμός θεωρείται ως η λύση που θα δώσει κύρος και συνέχεια στην ειρηνική συμβίωση των δύο πληθυσμών (Μητρόπουλος, 2013).

Οι σημαντικότερες προκλήσεις του 2004 έφεραν την Κύπρο μπροστά σε μία νέα «μοίρα» ή αλλιώς μπροστά στη νέα πραγματικότητα, έτσι όπως διαμορφώθηκε τόσο από τις αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας αλλά και του πληθυσμού. Οι αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας της Νήσου τελεσφορούν μετά από χρόνια εντατικών διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ του Πληθυσμού τελεσφορούν για ένα μέλλον στο οποίο η έννοια της αυτοδιάθεσης, όπως ορίζεται από τον ΟΗΕ, πραγματοποιείται στο πλαίσιο του δημοψηφίσματος για το Σχέδιο Ανάν και την επίλυση του Κυπριακού (Ζένιος, 2012).

3.4.1. Η Κύπρος και το Σχέδιο Ανάν

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία ανάφλεξης που καλέστηκε να διαχειριστεί το κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας στη σύγχρονη ιστορία του ήταν το σχέδιο Ανάν. Τόσο η ίδια η Κύπρος μέσω του πολιτικού της συστήματος όσο και οι πολίτες μέσω της κοινωνικής συνοχής που διέπει την κρατική οντότητα θα έπρεπε να κινηθούν με σύμπνοια απέναντι στο σχέδιο που πρότεινε ο

τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ. Παρόμοια θα έπρεπε να ήταν και η στάση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας¹³ σε επίπεδο πολιτικού συστήματος και κοινωνίας (Χρυσοστομίδης, 2012).

Το σχέδιο Ανάν προήλθε ως επιστέγασμα ενεργειών στις οποίες επικεφαλής οργανισμός τέθηκε ο ΟΗΕ μετά από κοινή συμφωνία των εμπλεκόμενων μερών. Το τελικό σχέδιο Ανάν προήλθε ως επιστέγασμα πέντε επιμέρους ενεργειών και κυρίως (Χρυσοστομίδης, 2012):

- Του πρώτου σχεδίου, γνωστού και ως Σχεδίου Ανάν I, που κατατέθηκε στις δύο οντότητες στις 11 Νοεμβρίου 2002
- Το δεύτερο σχέδιο που αποτέλεσε αναθεώρηση του πρώτου, γνωστό και ως Σχέδιο Ανάν II, που κατατέθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2002
- Το τρίτο σχέδιο, γνωστό και ως Σχέδιο Ανάν III, προήλθε από τις επιμέρους βελτιώσεις των ανωτέρω στις 26 Φεβρουαρίου 2003
- Το τέταρτο σχέδιο ενσωματώθηκε σε μη καταγραφόμενο χρόνο στις επιμέρους διαπραγματεύσεις των δύο κοινοτήτων μετά τον καλοκαίρι του 2003 και τέλος
- Το πέμπτο και τελικό σχέδιο επήλθε τον Μάρτιο του 2004.

Το επίσημο Κυπριακό Κράτος αποτελούμενο από τους Ελληνοκυπρίους τέθηκε εναντίων του σχεδίου Ανάν τόσο σε πολιτικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό, καθώς το αποτέλεσμα του σχετικού δημοψηφίσματος που πραγματοποιήθηκε κατέδειξε ότι το 75,83% των πολιτών τίθενται κατά του σχεδίου σε αντίθεση με το 24,17%. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι προ του δημοψηφίσματος προηγήθηκε διάγγελμα του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τάσσου Παπαδόπουλου, ο οποίος τέθηκε ξεκάθαρα κατά του Δημοψηφίσματος, στάση την οποία ποτέ δεν εξήρε η Ελληνική Κυβέρνηση ως εγγυήτρια δύναμη αλλά παρέμεινε ουδέτερη υπό το δόγμα «Η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαραστέκεται» (Θεοφάνους, 2011).

Από τη άλλη πλευρά η Τουρκοκυπριακή κοινότητα, εμφανίστηκε με διαφορετική στάση σε σχέση με την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Στο δημοψήφισμα που έγινε, οι Τουρκοκύπριοι αποφάσισαν

---

¹³ Κατά την ρητορική που αναπτύσσεται στην Ελλάδα, πολλές φορές η Τουρκοκυπριακή κοινότητα αναφέρεται ως Ψευδοκράτος. Στο πλαίσιο της παρούσας διατριβής που αποτελεί το απαύγασμα ιστορικής αποτίμησης και βιβλιογραφικής επισκόπησης, η ορολογία αυτή δεν χρησιμοποιείται, καθώς δεν θεωρείται ούτε δόκιμη ούτε επίσημη. Αντ' αυτής χρησιμοποιείται η επίσημη ονομασία που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο του ΟΗΕ δηλαδή Τουρκοκυπριακή Κοινότητα ή ο γεωγραφικός όρος Βόρειας και Νότιας Κύπρου που δίδεται σε επίπεδο ΟΟΣΑ. Αμφότεροι, ΟΗΕ και ΟΟΣΑ θεωρούνται θεσμικοί φορείς δικαίου και δη φορείς συνθηκών πολυμέρειας (Ζένιος, 2012).

υπέρ του δημοψηφίσματος σε ποσοστό 64,91%, ενώ μόλις το 35,09% έλαβε αρνητική στάση. Μάλιστα η ηγεσία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας στάθηκε ένθερμη υποστηρίκτρια του Σχεδίου, καθώς έτσι θα αποκτούσε όχι απλώς νομική υπόσταση έναντι των παγκοσμίων θεσμικών οργανισμών αλλά θα (Mallinson, 2011):

- Νομιμοποιούνταν η εισβολή επί του Κυπριακού Κράτους στο παγιωμένο 28%
- Προβλέπονταν η συμμετοχή στην Προεδρία της χώρας σε ποσοστό 50%, μιας κοινότητας που αριθμούσε αναλογικά λιγότερα μέλη
- Νομιμοποιούνταν το καθεστώς των εποίκων, το οποίο με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ θεωρείται παράνομο και μάλιστα θεωρείται ως ένα από τα Εγκλήματα Πολέμου έναντι του Δικαστηρίου της Χάγης και τέλος
- Δεν προβλέπονταν ένα ισχυρό πλαίσιο ανεξαρτησίας του κράτους αλλά συνέχισης του θεσμού των εγγυήσεων.

Αναμφίβολα το τελευταίο στοιχείο ήταν το σημαντικότερο, καθώς έτσι οι Ελληνοκύπριοι ουσιαστικά θα έχαναν το κεκτημένο δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας έναντι των διεθνών θεσμών που με κόπο είχαν πετύχει σε επίπεδο εκπροσώπησης και αναγνώρισης και παράλληλα θα έδιναν την ευκαιρία στην Τουρκία να παρεμβαίνει εκ νέου στην πολιτική της Νήσου, δημιουργώντας τετελεσμένα για επανάληψη του Αττίλα. Συνεπώς, το σημείο ανάφλεξης θα συνέχιζε να υφίστατο και μάλιστα θα υπήρχε η δυναμική της αναγνώρισης δικαιωμάτων της Τουρκίας επί κράτους το οποίο με σφοδρή βαρβαρότητα υπέστη όλα αυτά τα χρόνια τους περιορισμούς και τις συνέπειες μιας στρατιωτικής εισβολής και επιβολής επικυριαρχίας επί περιουσιακών δικαιωμάτων των πολιτών της (Μηνάγιας, 2019).

3.4.2. Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η έννοια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμφίβολα θεωρείται ίσως η σημαντικότερη και ιστορικότερη στιγμή της σύγχρονης Κυπριακής Δημοκρατίας. Μετά την εμπλοκή του Ελλαδικού Πολιτικού Συστήματος στα Πολιτικά τεκταινόμενα της Νήσου, καθώς και μετά την εισβολή του Αττίλα Ι και ΙΙ στην Κύπρο, η διχοτόμηση συνέχιζε να ταλανίζει το κράτος και τους πολίτες της. Το ζήτημα το οποίο θέτονταν συνεχώς ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας σχετιζονταν

με την αναγνώριση του κράτους. Για χρόνια ήταν μία βραδυφλεγής βόμβα, η οποία δεν επέτρεπε τη συμμετοχή της Κύπρου σε διεθνείς οργανισμούς λόγω του δικαιώματος της αρνησικυρίας που επέβαλε η Τουρκία για προφανείς λόγους. Μάλιστα και ο Αμερικάνικος παράγοντας για λόγους πολιτικής κομψότητας, μα πάνω από όλα συμφερόντων τάχθηκε σε μία ουδέτερη στάση, η οποία αρχικά δεν περιελάμβανε την αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ένα ανεξάρτητο κράτος και μάλιστα την έτασσε ανάμεσα στα κράτη που δεν δικαιούνταν την Αμερικάνικη Βοήθεια είτε σε οικονομικούς είτε σε όρους πολεμικού εξοπλισμού (Μηλάκας, 2012).

Ωστόσο η Ελληνική Διπλωματία σε συνδυασμό με τις ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας κατάφερε και ενσωμάτωσε την Κύπρο στη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2004 και μάλιστα συναντώντας, όπως είναι φυσικό, πολλές αντιδράσεις και αντιρρήσεις επί της διαδικασίας. Άλλωστε ένα στοιχείο το οποίο είναι γνωστό στους ευρωπαϊστές και σκοπίμως δεν τεκμαίρεται στη χώρα μας είναι το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ευνοήθηκε σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη που εντάχθηκαν στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διεύρυνση του 2004 (Χαρίτος, 2018).

Ειδικότερα, η Κυπριακή Δημοκρατία αν και πληρούσε όλους τους όρους των ενταξιακών και οικονομικών διαπραγματεύσεων, καθώς και την πληρότητα των ενταξιακών κεφαλαίων, εντούτοις δεν περιελάμβανε ένα βασικό στοιχείο, το οποίο εμπεριέχονταν στα στοιχεία της Συνθήκης της Κοπεγχάγης. Ειδικότερα, ορίζεται επακριβώς, ρητά και κατηγορηματικά ότι «τα υπό ένταξη κράτη μέλη δεν θα πρέπει να έχουν εδαφικές διαφορές κατά την ένταξή τους με όμορα κράτη προκειμένου να συμβάλλουν στις σχέσεις καλής γειτονίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Ως γνωστόν η Κύπρος είχε έντονα εδαφικά και γεωπολιτικά προβλήματα με την Τουρκία, η οποία αποτελούσε κράτος που έκανε προγενέστερα, ήδη από το 1987, αίτηση για εισδοχή στην Ευρωπαϊκή οικογένεια (Μπαμπανάσης, 2019).

Αντίστοιχο πρόβλημα αντιμετώπιζε η Πολωνία, κράτος μέλος του Visegrad, αποδέκτης οικονομικής βοήθειας στο πλαίσιο του προγράμματος Phare, δηλαδή κράτους με ισχυρότερους δεσμούς σε σχέση με την Κύπρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα προβλήματα της Πολωνίας ήταν εδαφικής φύσης και σχετιζόνταν με διαφιλονικούμενα εδάφη, τα οποία πλέον αποτελούν γερμανικό έδαφος. Η Πολωνία, ίσως σε μία από τους πιο οδυνηρούς συμβιβασμούς στην ιστορία της, κλήθηκε να παραιτηθεί αυτών των απαιτήσεων και πιθανών δικαιωμάτων για χάρη της ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ζέρβας, 2014).

Συνεπώς το ζήτημα που δημιουργείται στο συγκεκριμένο σημείο σχετίζεται με το κατά πόσο υπήρξαν δύο μέτρα και δύο σταθμά στην εισδοχή μελών στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Αν και αυτό δεν συνέβη για πρώτη φορά¹⁴, ήταν όμως σίγουρα αποτέλεσμα της διπλωματικής πολιτικής της Ελλάδας, σταθερού μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία μάλιστα απολάμβανε και σημαντικής αποδοχής στους κόλπους της το εν λόγω διάστημα. Ειδικότερα, ένα bras de fer όπως καταγράφηκε ανάμεσα στην Ελλάδα και την Γερμανία έφερε μία κοινά αποδεκτή (win – win) συμφωνία. Σύμφωνα με αυτή η Γερμανία δέχονταν την Κυπριακή Δημοκρατία με τα αναμφίβολα γεωγραφικά προβλήματα της στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αντίστοιχα η Ελλάδα δεν έφερε το δικαίωμα της αρνησικυρίας στην ένταξη των κρατών της Βαλτικής και του Visegrad στην Ε.Ε. (Λάζος, 2018)

Οι κίνδυνοι που ελλόχευαν και στις δύο περιπτώσεις ήταν σημαντικοί, καμία χώρα δεν πίστευε ότι θα επιβεβαιωθούν, ωστόσο πραγματοποιήθηκαν και μάλιστα με τον χειρότερο τρόπο. Αρχικά, η Γερμανία πείστηκε για την εισδοχή στην Ε.Ε. της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς εκείνο το διάστημα ήταν σε εξέλιξη το σχέδιο του Ανάν για οριστική επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος. Ταυτόχρονα, ήταν η πρώτη φορά που οι συνομιλίες είχαν προχωρήσει σε τόσο ειδικά ζητήματα, καθώς τα γενικά προβλήματα έδειχναν να είχαν επιλυθεί. Επίσης, η στάση της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας ήταν θετική, ενώ παράλληλα μερίδα της Κυπριακής Αντιπολίτευσης και δη το Δη.Συ. του Νίκου Αναστασιάδη είχε τεθεί θετικά, όπως κάτι τέτοιο συνέβη εκείνο το διάστημα και με την αντιπολίτευση στην Ελλάδα που εκπροσωπούσαν από το Πα.Σο.Κ και τον Γεώργιο Α. Παπανδρέου. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία ήταν βυθισμένη σε προβλήματα εσωτερικών αναταραχών τόσο με την οικονομία όσο και με την επικυριαρχία του κοσμικού κράτους έναντι μιας σύγχρονης ισλαμικής δημοκρατίας που επιχειρούσε να επιβάλει ο νεοεκλεγής Ταγίπ Ερντογάν και το κόμμα της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ). Κατόπιν αυτού του πλαισίου, πείστηκε τόσο η Γερμανία όσο και τα κράτη που συντάσσονταν κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας να επιτρέψουν την εισδοχή της στους κόλπους της Ε.Ε. στα τέλη του 2003 με ημερομηνία εισόδου την 1^η Μαΐου του 2004. Ωστόσο η διάψευση του Σχεδίου Ανάν ήρθε μόλις τον Μάρτιο του 2004, αρκετά αργά για να ακυρωθεί η κύρωση προσχώρησης των 10 κρατών που είχε υπογραφεί επί

---

¹⁴ Η επόμενη φορά που συνέβη αυτό σχετίζεται με την εισδοχή της Βουλγαρίας και Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2009, χώρες που δεν πληρούσαν την διαφάνεια στον δικαστικό τομέα, ο οποίος μάλιστα συνοδεύονταν από στοιχεία μη διαφάνειας – διαφθοράς. Ωστόσο η επίκληση λόγων σταθεροποίησης και ασφαλείας των Ανατολικών Βαλκανίων, έφερε τις δύο χώρες ως μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ζέρβας, 2014).

Ελληνικής Προεδρίας στο Συμβούλιο των Υπουργών της Ε.Ε. στο Α' εξάμηνο του 2003 (Ανδρικοπούλου & Καυκαλάς, 2018).

Αντίστοιχα, διαψεύστηκαν και οι φρούδες ελπίδες για τον ρόλο των κρατών του Visegrad και της Βαλτικής ως δορυφόροι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Οι φωνές ήταν πολλές και πέραν της Ελλάδας είχαν διατυπωθεί ισχυρές αντιδράσεις και από την Γαλλία αλλά και από τα κράτη της Ιβηρικής. Πρακτικά η Γερμανία ενσωμάτωνε στην ευρωπαϊκή δημοκρατία κράτη, τα οποία μπορούσε να ελέγχει οικονομικά προκειμένου να διευκολύνει τόσο την κυριαρχία της σε επίπεδο αποφάσεων και επίπεδο οργάνων της Ε.Ε. Αν και αυτή η σημαντικότητα δεν μπορούσε να καταφανεί εκείνο το χρονικό διάστημα εντούτοις έλαβε σημαντικές διαστάσεις μερικά χρόνια αργότερα, όταν η Ελλάδα αλλά και η Κύπρος βρέθηκαν στο γνωστό οικονομικό αδιέξοδο που στοιχειοθετεί εδώ και δέκα χρόνια την οικονομική πολιτική του κράτους. Τα κράτη αυτά λειτούργησαν πάντα υποστηρικτικά των αποφάσεων της Γερμανίας, λειτουργώντας κατά έναν μη αποδεκτό για τα ευρωπαϊκά ιδεώδη τρόπο, δίνοντας δύναμη στη Γερμανία και τον τρόπο λήψης αποφάσεων υπέρ της. Συνέπεια αυτού είναι η δημιουργία ενός λόμπυ χωρών που τίθενται υπέρ της Γερμανικής Κυριαρχίας στο τιμόνι της Ε.Ε. (Μαραβέγιας, 2016)

3.4.3. Κύπρος, Μαρί και Ενεργειακή Εξάρτηση

Το 2011 ήταν μία χρονιά όπου οι υποδομές και η οικονομική κατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας δοκιμάστηκαν από απρόβλεπτα γεγονότα. Κυριότερα στις 11 Ιουλίου 2011 πραγματοποιήθηκε έκρηξη πολεμικού κατασκευασμένου υλικού που βρίσκονταν τοποθετημένο στην Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί της Κύπρου. Η έκρηξη εκτός των άλλων, δημιούργησε απώλειες τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό όσο και σε υλικό (Παπακώστας, 2014).

Η σημασία της όμως έγκειται στην καταστροφή όλου του δικτύου ηλεκτροπαραγωγής του νησιού με συνέπεια εν τω μέσω της καλοκαιρινής περιόδου το νησί να μείνει για πολλές μέρες χωρίς ρεύμα. Σε πολλές δε των περιπτώσεων, παροχή ρεύματος εξασφαλιζόνταν για μόλις δύο ώρες κάθε μέρα δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα (Παπακώστας, 2016).

Το ζήτημα αυτό δεν δημιούργησε μόνο σημαντικές οικονομικές ζημιές λόγω της καταστροφής του εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά κυρίως ανέδειξε την

εξάρτηση της χώρας από τα δίκτυα κοινής ωφέλειας. Μάλιστα η ολική αποκατάσταση της βλάβης διήρκεσε δύο ολόκληρα χρόνια και κοστολογήθηκε περί τα επτακόσια εκατομμύρια ευρώ, κόστος το οποίο αργότερα θεωρήθηκε εν μέρει ως η αιτία χρήσης του Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας από πλευράς των Κυπριακών Τραπεζών (Γιαλλουρίδης, 2016).

Ταυτόχρονα, η μερική αποκατάσταση της βλάβης αν και πραγματοποιήθηκε με την συνδρομή Ελλήνων και Ισραηλινών τεχνικών, εν τέλει δεν απεφεύχθη η αναζήτηση βοήθειας από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα του νησιού. Αυτό πραγματικά ήταν κάτι το οποίο προσπάθησαν να αποφύγουν οι ιθύνοντες, καθώς γνώριζαν πολύ καλά ότι θα ήταν αντικείμενο προς εκμετάλλευση από την πλευρά της Τουρκίας. Καθώς η Τουρκοκυπριακή κοινότητα του νησιού δεν έχει η ίδια τους πόρους για την ηλεκτροδότηση και υδροδότηση λαμβάνει σε ιδιαιτέρως χαμηλό κόστος μέρος των αναγκαίων πόρων από τα δίκτυα κοινής ωφέλειας της Τουρκίας. Συνεπώς η σύμβαση που υπογράφηκε στις 16 Ιουλίου 2011 και διήρκεσε έως την 31 Αυγούστου 2011 πρακτικά δεν ήταν μια απλή σύμβαση μεταφοράς πόρων. Ήταν μία σύμβαση που αποτέλεσε το βέλος στην φαρέτρα της επιχειρηματολογίας των Τουρκοκυπρίων επί της αναγνώρισής τους, καθώς η σύμβαση ήταν τριμερής με τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι (Παπακώστας, 2016):

- Η Κυπριακή Δημοκρατία
- Η Τουρκία και
- Η επονομαζόμενη και κατά δήλωσή της Τουρκοκυπριακή Διοίκηση Βορείου Κύπρου (ΤΔΒΚ)

Αυτό προκάλεσε ένα status quo το οποίο ακόμα και τώρα η Τουρκία και η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα χρησιμοποιούν στις διαπραγματεύσεις ως ένα σημείο αναγνώρισης και μάλιστα με νομικές προεκτάσεις. Αναμφίβολα είναι ένα σημείο ανάφλεξης το οποίο δημιουργήθηκε λόγω της έκρηξης στο Μαρί, καθώς οι ελλείψεις ρεύματος ήταν τόσο σημαντικές, ώστε δεν μπορούσαν ακόμα και τα Νοσοκομεία να καλύψουν τις ανάγκες τους σε ρευματοδότηση. Μάλιστα αυτό το επιχείρημα επανήλθε στο προσκήνιο στις συζητήσεις των τριών εγγυητριών δυνάμεων και των δύο μερών του νησιού στις πρόσφατες (2017) συζητήσεις στο Κραν Μοντανά της Ελβετίας για την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος, δημιουργώντας ένα είδος δεδικασμένου (Κοτζιάς, 2018).

3.4.4. Κραν Μοντανά – Ένας νέος γύρος συνομιλιών

Η αποτυχία του σχεδίου Ανάν, της πρώτης μέχρι εκείνη τη στιγμή σοβαρής προσπάθειας για επίλυση του Κυπριακού συνοδεύτηκε από μία σημαντική παραδοχή, που εκτός των όλων των υπολοίπων ήταν και μια έμμεση ενέργεια αναγνώρισης της θεσμικής υπόστασης των Τουρκοκυπρίων. Αυτό επαληθεύτηκε μετά την έκρηξη στο Μαρί και πραγματικά θεωρήθηκε ως ένα κεκτημένο της Τουρκοκυπριακής πλευράς. Από την άλλη οι Ελληνοκύπριοι πέτυχαν δύο σημαντικά σημεία, τα οποία κατά το παρελθόν θεωρήθηκαν σημεία ανάφλεξης, ωστόσο πλέον τέθηκαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Το πρώτο σημαντικό σημείο σχετιζόταν με την αναγνώριση των Βαροσίων και των περιουσιών σε σχέση με τους εποίκους και το δεύτερο σχετιζόταν με τον Τουρκικό στρατό που ενσωματώνονταν στο νησί ως εγγυήτρια δύναμη (Μηνάγιας, 2019).

Το σχέδιο Ανάν αν και θεωρήθηκε ένα καλό σχέδιο, εντούτοις αυτό απεικόνιζε μόνο την μία οπτική. Πράγματι ήταν ένα σχέδιο εντελώς διαφορετικό από τα μέχρι στιγμής σχέδια και σίγουρα σχετιζόταν με μία γραπτή διατύπωση όλων των προβλημάτων, στα οποία προσπαθούσαν να δοθούν λύσεις. Οι διατυπώσεις των λύσεων σε επίπεδο διακυβέρνησης σαφώς ευνοούσαν τους Τουρκοκυπρίους, οι οποίοι διατηρούσαν όχι απλώς το προνόμιο του δικαιώματος της αρνησικυρίας επί οποιασδήποτε απόφασης αλλά θα απολάμβαναν και το δικαίωμα διακυβέρνησης με εναλλαγή ανατρέποντας ουσιαστικά τη βούληση των πολλών. Ως πολλοί θεωρούνται δικαίως και αριθμητικώς οι Ελληνοκύπριοι, καθώς πληθυσμιακά ήταν περί του 68% των συνολικών κατοίκων και αντιστοίχως είχαν το 72% της ακεραιότητας του νησιού (Κάννερ, 2018).

Από την άλλη, οι Ελληνοκύπριοι είχαν πρόσβαση ως επί το πλείστον στις περιουσίες που είχαν χάσει λόγω της εισβολής του Αττίλα αλλά και το προνόμιο της οικονομικής ανωτερότητας, κάτι που θα σήμαινε και την ουσιαστική εξαγορά του νησιού. Άλλωστε αυτό δεν ήταν μόνο ένα κοινό μυστικό αλλά και ένας ευσεβής πόθος, καθώς η οικονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας ήταν σαφώς ανώτερη από αυτή των Τουρκοκυπρίων και κατ' επέκταση αυτή η σχέση (αν)ισορροπίας ίσχυε και για τους κατοίκους των δύο κοινοτήτων. Με άλλα λόγια το εδαφικό προνόμιο θα πολλαπλασιάζονταν σε πέντε χρόνια με συνέπεια οι Ελληνοκύπριοι να μπορούν να έχουν σε τίτλους ιδιοκτησίας ποσοστό άνω του 85% της νήσου εκτοπίζοντας πρακτικά την Τουρκοκυπριακή κοινότητα σε θύλακες (Καλεντερίδης, 2018).

Η αποτυχία του Σχεδίου Ανάν δεν πτόησε όμως τη διεθνή κοινότητα, καθώς θεώρησε ότι είναι κοντά σε λύση και αυτή θα επέρχονταν αν οι αποφάσεις λαμβάνονταν από τις πολιτικές ηγεσίες και όχι με τα δημοψηφίσματα. Έτσι από το 2005 έως και το 2013 ξεκινάει ένας νέος γύρος διαπραγματεύσεων. Στην ηγεσία των Τουρκοκυπρίων έρχεται ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ ένας μετριοπαθής πολιτικός, ο οποίος προετοίμασε το έδαφος τόσο με τον ελληνοκύπριο ομόλογό του Δημήτρη Χριστόφια όσο και με τον νέο γενικό γραμματέα του ΟΗΕ Μπαν Κι Μουν (Χριστοδούλου, 2014).

Ωστόσο τα νέα εμπόδια πλέον αποτέλεσαν πραγματικότητα, αυτή τη φορά από την Τουρκία. Η άνοδος του Ισλαμικού Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, καθώς και η εγκαθίδρυση τόσο του Πρωθυπουργού Ταγίπ Ερντογάν όσο και του τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Αχμέτ Νταβούτογλου, έφερε στο προσκήνιο νέα δόγματα της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής. Έτσι μέσα από ένα κρεσέντο διατύπωσης μιας νέο – οθωμανικής επεκτατικής εξωτερικής πολιτικής περί «μηδενικών προβλημάτων», οι Τούρκοι θέτουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων νέα ζητήματα, τα οποία και αναπόφευκτα αποτελούν όχι απλά σημεία τριβής αλλά σημεία ανάφλεξης. Τα κυριότερα εξ αυτών σχετίζονται με (Ahmet, 2010):

1. Τον μετασχηματισμό της κρατικής οντότητας σε επίσημη ομοσπονδιοποίηση
2. Η κατανομή των εξουσιών και τέλος
3. Ζητήματα κατανομής εθνικού πλούτου, περιουσιών αλλά και εγγυήσεων.

Οι ηγέτες της Κυπριακής Δημοκρατίας γνώριζαν ότι ζητήματα που είχαν τεθεί και λυθεί με το σχέδιο Ανάν έρχονται πάλι σε επαναδιαπραγμάτευση. Αυτό σε συνδυασμό με την άνθιση της Αραβικής Άνοιξης όχι μόνο στις χώρες του Magreb αλλά κυρίως στην Αίγυπτο, καθώς και την έλευση μίας διαρκούς κρίσης ελέω Ισλαμικού Κράτους (ISIS)¹⁵ στη Συρία προκαλεί συνεχή προβλήματα σταθερότητας στην περιοχή. Η ανάφλεξη είναι αναπόφευκτη, καθώς η Τουρκία θεωρείται πλέον αναθεωρητική περιφερειακή δύναμη (Κοτζιάς, 2018).

Από την άλλη η Ελλάδα, ως εγγυήτρια δύναμη, αδυνατεί επί της ουσίας να προστατέψει πρακτικά την Κύπρο και αυτή τη φορά όχι επειδή «κείτεται μακράν»¹⁶ απλώς τα προβλήματα της

---

¹⁵ Το Ισλαμικό Κράτος υποστηρίζεται από την Τουρκία, καθώς η διακυβέρνηση του Ερντογάν είχε επέλθει σε ευθεία σύγκρουση με το καθεστώς του Μπασάρ Αλ Άσαντ το οποίο απολάμβανε της υποστήριξης της Ρωσίας (Καλεντερίδης, 2018).

¹⁶ Σε παράφραση της φράση του Κωνσταντίνου Καραμανλή

εσωτερικής πολιτικής δεν της το επιτρέπουν. Συχνή εναλλαγή κυβερνήσεων, μέτρα δημοσιονομικού χαρακτήρα και η είσοδος σε μία εποχή δημοσιονομικής προσαρμογής και οικονομικής κρίσης, φέρουν την Ελλάδα αντιμέτωπη με την εσωστρέφεια (Γιαλλουρίδης, 2016).

Καθ' όλο όμως το διάστημα από το 2005 έως και το 2013 η Ελλάδα και η Τουρκία ακολουθούν πορείες αντίστροφες. Η Ελλάδα απομονώνεται και διπλωματικά αλλά και σε οικονομική επιρροή, ενώ αντίθετα η Τουρκία επεκτείνεται και διπλωματικά και οικονομικά. Αυτό φέρει τις θέσεις της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας στην επιφάνεια και σαφώς καλύτερα αναδεικνυόμενες επί των θεσμικών οργάνων και δη του ΟΗΕ και του Ειδικού Απεσταλμένου, κ. Έσπεν Μπαρθ Έιντε, ο οποίος και προετοιμάζει το έδαφος για την τελευταία διάσκεψη που θα πραγματοποιηθεί το 2017 (Κοτζιάς, 2018).

Παράλληλα οι πολιτικές αλλαγές στις ηγεσίες των δύο κοινοτήτων με τον Νίκο Αναστασιάδη να αναλαμβάνει την προεδρία της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και τον Μουσταφά Ακιντζί να αναλαμβάνει την προεδρία της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας φέρουν νέα δεδομένα στις διαπραγματεύσεις. Νέες συνομιλίες ξεκινούν το 2015, στο Μον Πελεράν της Ελβετίας με σκοπό την προετοιμασία του εδάφους. Αυτές οι συνομιλίες αρχικώς ήταν μεταξύ των δύο κοινοτήτων με πλήρη απουσία των Εγγυητριών Δυνάμεων στη βάση της αυτοδιάθεσης των λαών και φυσικά στην επίλυση των σημείων τριβής και ανάφλεξης (Γιαλλουρίδης, 2016).

Οι συναντήσεις συνεχίζονται τόσο στη Νέα Υόρκη όσο και στην Γαλλία έως ότου αποφασίζεται η επίσημη διάσκεψη για το Κυπριακό αυτή την φορά στον Κραν Μοντανά της Ελβετίας από τις 28 Ιουνίου 2017- 07 Ιουλίου 2017. Το κλίμα για τη συγκεκριμένη συνάντηση δεν ήταν απολύτως θετικό και αυτό γιατί η Ελληνοκυπριακή πλευρά ήδη έθεσε μια ειλημμένη απόφαση για τα ενεργειακά ζητήματα στο τραπέζι των συνομιλιών. Αυτό ελήφθη από τους Τουρκοκυπρίους ως ένα εκβιαστικό δίλημμα που θα τους επέβαλε τη λύση προς συνεκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων. Σε αυτό το δίλημμα, η Τουρκική πλευρά επανάφερε το ζήτημα των εγγυήσεων και της παραμονής του Τουρκικού στρατού στο νησί. Η κατάσταση ήταν ήδη πολύ περιπλεγμένη για να διαμορφωθεί μία ξεκάθαρη λύση. Όλοι το χαρακτήριζαν ως ένα τρίλημμα (trilemma) με διαδικασίες που προσομοίαζαν τις τακτικές «take it or leave it». Προφανώς τέτοιες καταστάσεις δεν οδηγούν σε τελικές αποφάσεις και το ναυάγιο του Κραν Μοντανά ήταν ήδη αναμενόμενο (Grigoriadis, 2018).

Πρακτικά οι δύο πλευρές ανέδειξαν διαφορετικά ζητήματα ως τα «μοιραία» που εξαιτίας τους δεν επήλθε λύση. Οι αλληλοκατηγορίες και οι εν γένει προβληματισμοί ήταν πολλοί από τους παρευρισκόμενους παρατηρητές, χωρίς ωστόσο να υπάρχει διάθεσή συγκερασμού. Οι Ελληνοκύπριοι θεώρησαν ότι ο θεσμός των εγγυήσεων είναι αναχρονιστικός και δεν πρέπει να τίθεται στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης. Έθεσαν ζήτημα συν-διαχείρισης των πόρων μόνο όμως μετά την ένωση και σε κάθε περίπτωση προς όφελος της αύξησης του βιοτικού επιπέδου των Τουρκοκυπρίων, δρώντας ως ένα προστατευτικό πλέγμα. Τέλος, σε περίπτωση μη επίλυσης του ζητήματος η διαδικασία εκμετάλλευσης των πόρων στη βάση του δικαίου της θάλασσας και της διακήρυξης της ΑΟΖ από πλευράς της Κυπριακής Δημοκρατίας θα επέρχονταν κανονικά και ανεπηρέαστα (Amanda, 2017).

Από την άλλη πλευρά, οι Τουρκοκύπριοι έθεσαν το ζήτημα της συν-εκμετάλλευσης ότι θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων και όχι βιαστικής ή/και εκβιαστικής τοποθέτησης. Μάλιστα, στο «εκβιαστικό» ζήτημα των πόρων αντέταξαν ζήτημα συνένωσης με την Τουρκική Δημοκρατία, κάτι που περιέπλεξε τα ζητήματα. Τέλος, επί του ζητήματος των εγγυήσεων υπήρξε μία αναδίπλωση μετά από έντονες πιέσεις κυρίως της Αγγλίας και του επιτετραμένου Υπουργού Εξωτερικών, Μπόρις Τζόνσον, χωρίς όμως σε καμία περίπτωση ο σχεδιασμός να καταλήγει σε πλήρη αποχώρηση των στρατευμάτων ούτε καν σε βάθος χρόνου (Michael & Vural, 2018).

Κατόπιν αυτών, το ναυάγιο του Κραν Μοντανά ήταν ένα γεγονός. Αυτό καθ' αυτό όμως δεν έχει τόσο σημασία. Άλλωστε συζητήσεις, οι οποίες λαμβάνουν τόσο μεγάλη διάρκεια είναι λογικό να οδηγήσουν σε ναυάγια. Ωστόσο το σημαντικό ζήτημα της υπόθεσης σχετίζεται με τη δημιουργία ενός νέου σημείου ανάφλεξης, προκλητικότητας και παραβίασης όχι απλώς του κεκτημένου status quo αλλά και του Διεθνούς Δικαίου, όπως αυτό συνομολογείται από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Πλέον η Τουρκία αμφισβητεί ευθέως την ανακήρυξη της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, παραβιάζει συνεχώς και με κάθε μέσο την ΑΟΖ της όχι απλώς με πολεμική ρητορική αλλά κυρίως με μία έκφανση επιθετικού προσανατολισμού συνοδεία πολεμικών μέσων. Αυτό αν μη τι άλλο δεν συνιστά προσέγγιση υγιούς σκεπτόμενης δύναμης και δη αναθεωρητικής. Είναι μιας παλαιάς κοπής διπλωματική κίνηση, κυρίως σπασμωδική που αν και προκαλεί τη διεθνή κατακραυγή επιφέρει πλήγματα στο ιστορικό κεκτημένο των δύο κοινοτήτων για επίλυση του ζητήματος. Συν τοις άλλοις, προσεγγίσεις τέτοιου εύρους με επίδειξη δύναμης φέρουν την Τουρκία πιο μακριά από τη Δύση, χωρίς να γίνεται αναφορά στις Αμερικανο-Τουρκικές σχέσεις αλλά κυρίως στις

σχέσεις της Τουρκίας και της Ε.Ε. Το ζήτημα των κυρώσεων είναι ελάσσονος σημασίας μπροστά στη μετάλλαξη της διπλωματικής πολιτικής της χώρας (Χρυσοστομίδης, 2012).

Συν το γεγονός, της γενικότερης ολοκληρωτικής διακυβέρνησης του προέδρου πλέον Ταγίπ Ερντογάν, πιστεύεται από ισχυρούς διπλωματικούς κύκλους, ότι η παρένθεση του ΑΚΡ κλείνει στην Τουρκία, ωστόσο το σημείο ανάφλεξης μένει με την Κυπριακή Δημοκρατία να είναι αναγκασμένη να αναθεωρήσει την στάση της σε μία ενδεχόμενη επανένωση της νήσου. Αυτό όσο και αν δεν ακούγεται θετικά στην Ελληνοκυπριακή κοινωνία πρέπει πλέον να θεωρείται θέσφατο. Το διακύβευμα όμως που τίθεται σχετίζεται με το τι θα απογίνουν οι Τουρκοκύπριοι, καθώς πλέον δεν μπορούν εσαεί να βρίσκονται σε καθεστώς απομόνωσης. Πιθανή επίσημη ενσωμάτωσή τους στην εδαφική κυριότητα της Τουρκικής Δημοκρατίας λειτουργώντας στο πρότυπο της Κριμαίας θα δράσει ως ένα νέο σημείο ανάφλεξης; Το ερώτημα δεν είναι ρητορικό αλλά είναι μελλοντικό, στο οποίο η διεθνής κοινότητα δεν θα μπορεί πλέον να εθελουφλεί και θα κληθεί να λάβει μέτρα, τα οποία θα πρέπει να γίνουν πράξεις προκειμένου να μην διαταραχθεί το status quo του Διεθνούς Δικαίου. Σε κάθε περίπτωση αναθεωρητικές δυνάμεις μπορεί να υπάρχουν, μια νέα όμως Κοινωνία των Εθνών δεν θα γίνει αποδεκτή από καμία υγιή θεσμική δύναμη (Κλούρας, 2018).

3.4.5. Ζητήματα Οριοθέτησης και Διαγωνισμού Οικοπέδων Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης

Η Κυπριακή Δημοκρατία αναγνωρίζοντας τα τεράστια οικονομικά οφέλη που μπορεί να έχει εκμεταλλευόμενη το υποθαλάσσιο πλούτο της λόγω ύπαρξης σημαντικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων, και στο πλαίσιο της Διεθνούς Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας την οποία έχει κυρώσει όπως και πολλά κράτη στο πλαίσιο του ΟΗΕ, έσπευσε να οριοθετήσει την Αποκλειστική Οικονομική της Ζώνη (εφεξής ΑΟΖ). Αυτό υπό άλλες συνθήκες θα αποτελούσε αναφαίρετο δικαίωμά της, καθώς γίνεται στο πλαίσιο των κυριαρχικών της δικαιωμάτων και σε πλήρη σύμπτωση και συνεννόηση με τα υπόλοιπα κράτη που γειτνιάζει. Ωστόσο η Τουρκία δεν έχει συμβληθεί και δεν έχει υπογράψει τη Διεθνή Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει και την οριοθέτηση της ΑΟΖ (Καρυώτης, et al., 2018).

Φυσικά η Κυπριακή Δημοκρατία έσπευσε με τα υπόλοιπα κράτη να θέσει τα όρια προκειμένου να προκηρύξει διαγωνισμούς για τη διαδικασία εξόρυξης υδρογονανθράκων προκειμένου να γίνουν οι προσήκουσες έρευνες και μέσω αυτής της διαδικασίας να προκύψει οικονομικό όφελος για το κράτος. Παράλληλα γνωρίζοντας ότι τα κοιτάσματα θα αποτελούσαν μοχλό πίεσης προς την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, έσπευσε να προχωρήσει με γρήγορες διαδικασίες στον καθορισμό των ορίων της ΑΟΖ με τα παρακάτω κράτη (Κωτούλας, 2018):

- Ισραήλ
- Αίγυπτος και
- Λίβανος

Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζει πλήρως τα νότια της σύνορα, μεριμνώντας και για τον διαχωρισμό των οικοπέδων που θα μπορούσε να τα θέσει σε δημόσιο διαγωνισμό. Ταυτόχρονα, τα βόρεια σύνορά της σχετίζονταν με την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Συρία. Η τελευταία λόγω της εμπόλεμης κατάστασης αλλά βασικότερα λόγω του βορείου τμήματος της νήσου, δεν υπεισιήλθε σε σχετικές διαπραγματεύσεις. Το ζήτημα της Ελλάδας μπορούσε ευκόλως να λυθεί εντούτοις ο κυριότερος λόγος για τον οποίο δεν επήλθε υπογραφή σχετίζονταν με την διστακτικότητα της Ελλάδας και τέλος η Τουρκία, καθότι δεν έχει υπογράψει τη σχετική σύμβαση δεν θα μπορούσε να συμφωνήσει στα λελογισμένα όρια που της αναλογούν για την ανακήρυξη της ΑΟΖ (Γιαλλουρίδης, 2016).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει σχετική μνεία στο ζήτημα της Ελλάδας και Κύπρου σχετικά με την ανακήρυξη της ΑΟΖ, καθώς θεωρείται ως ένα μείζον σημείο ανάφλεξης. Η Ελλάδα ήδη με δηλώσεις της τέως Υπουργού Εξωτερικών, κας. Ντόρας Μπακογιάννη, αιτιολόγησε τη στρατηγική αυτή επιλογή της Ελλάδας. Σε περίπτωση που η Ελλάδα ανακήρυττε την ΑΟΖ της θα έπρεπε να συμπεριλάβει και τη νήσο Καστελόριζο σε αυτό το σχεδιασμό μιας και αποτελεί μέρος της Ελληνικής Επικράτειας. Ταυτόχρονα, ο υπολογισμός του Καστελόριζου στην ανακήρυξη της ΑΟΖ, πρακτικά και ουσιαστικά συνέδεε την Ελληνική και Κυπριακή ΑΟΖ αποκλείοντας την Τουρκία από την προσβασιμότητα στα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό θεωρήθηκε τότε ως αιτία πολέμου (*casus belli*), καθώς η Τουρκία με κανέναν τρόπο δεν θα δεχόταν έναν τέτοιο αποκλεισμό. Μάλιστα τέτοιο *non paper* είχε κυκλοφορήσει ακόμα και στις διακομματικές επιτροπές που είχαν συσταθεί στο ελληνικό κοινοβούλιο το 2008 με συνέπεια να μην γίνει κάποια βεβιασμένη κίνηση που θα προκαλούσε ένα επιπλέον πρόβλημα στη χώρα. Ταυτόχρονα όμως,

αυτή η διστακτικότητα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών ήταν όχι απλώς ορατή στη Τουρκία αλλά αποτελούσε και έναν μοχλό αποτελεσματικής πίεσης στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο. Κατόπιν αυτών και δεδομένου μια τέτοια απόφαση ανακήρυξης ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου θα αποτελούσε αναμφίβολα ένα σημείο ανάφλεξης, δεν δόθηκε συνέχεια στη σχετική ενέργεια (Λάζος, 2018).

3.4.5.1. Πρώτος Γύρος Αδειοδοτήσεων

Οι αδειοδοτήσεις για την ανακήρυξη της Κυπριακής ΑΟΖ πραγματοποιήθηκαν σε δύο φάσεις με τη συμμετοχή διεθνών εμπειρογνομώνων. Η πρώτη φάση ή αλλιώς πρώτος γύρος πραγματοποιήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2007 κατά την οποία πραγματοποιήθηκαν σεισμικές έρευνες σε όλη την έκταση της ΑΟΖ που είχε ήδη συμφωνηθεί με τα παραπάνω κράτη. Σε αυτή τη φάση δημιουργήθηκαν 12 οικόπεδα, τα οποία ανήκαν εξ ολοκλήρου στην Κυπριακή Δημοκρατία και αυτή θα μπορούσε να προκηρύξει την εκμετάλλευσή τους. Μάλιστα έγινε και χρήση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 94/22 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προκειμένου η χορήγηση των αδειών έρευνας ή/και εκμετάλλευσης να συμφωνεί με όλα τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως αυτά ορίζονταν (Argyrou, 2015).

Ο πρώτος γύρος αδειοδοτήσεων ελήφθη ως μία απλή προειδοποίηση από την Τουρκία και την Τουρκοκυπριακή πλευρά και η αντίδρασή τους ήταν πλήρως συντονισμένη στα διεθνή φόρα, όπου η Τουρκία εκπροσωπούσε και το μη αναγνωρισμένο τμήμα της Βόρειας Κύπρου. Μάλιστα με συνεχείς έγγραφες εγκλίσεις σε επίπεδο ΟΗΕ, πραγματοποιήθηκε προσπάθεια να ακυρωθούν οι αδειοδοτήσεις, εντούτοις τίποτα από όλα αυτά δεν ήταν εφικτό. Χρονολογικά, ήταν μία περίοδος κατά την οποία τόσο η ελληνική όσο και η κυπριακή διπλωματία ήταν πραγματικά ισχυρές και μάλιστα η Κύπρος ήταν κράτος μέλος της Ε.Ε., κάτι που έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στις ενέργειές της (Τρεχλής, 2018).

Φυσικά το παρόν θεωρήθηκε ως μία ενέργεια χαμηλής ισχύος έντασης και κατ' επέκταση ως ένα δυνητικό σημείο ανάφλεξης της περιοχής, καθώς οι ενέργειες ήταν απλώς σεισμικές με την συμμετοχή εμπειρογνομώνων, κάτι που στην ευρύτερη περιοχή συνηθίζονταν να γίνεται. Ας μην

ξεχνούμε και την ελληνική προϊστορία επί του θέματος τόσο με τα τουρκικά Πίρι Ρέις ή και το Χώρα που περισσότερο συμβολικοί ήταν οι πλόες τους παρά ουσιαστικοί (Ζένιος, 2012).

3.4.5.2. Δεύτερος Γύρος Αδειοδοτήσεων

Ο δεύτερος γύρος των αδειοδοτήσεων που πρακτικά σήμαινε ότι οι εταιρίες θα μπορούσαν να επιχειρήσουν με τεχνικά μέσα ξεκίνησε το 2011 με την τελική προκήρυξη 12 οικοπέδων τα οποία είχαν καταταμηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούν τις ειδικότερες εδαφολογικές ιδιαιτερότητες της περιοχής. Στον δεύτερο γύρο μεταξύ των εταιριών που συμμετείχαν οι παρακάτω εταιρίες θεωρήθηκαν ανάδοχοι και για τις οποίες υπάρχει εξαιρετικό ενδιαφέρον να διαγνωσθεί η χώρα προέλευσής τους, καθώς αν μη τι άλλο συνδέεται με τη δυναμική τους για την προστασία των κοιτασμάτων ακόμα και με μέσα που θεωρούνται πολεμικά, ελλείψει πολεμικού ναυτικού της Κυπριακής Δημοκρατίας (Χρυσοστομίδης, 2012).

A/A	Εταιρία	Χώρα Προέλευσης
1	Total	Γαλλία
2	ENI	Ιταλία
3	KOGAS	Κορέα
4	Exxon Mobil	ΗΠΑ
5	Shell	Η.Β.-Ολλανδία
6	Noble Energy	ΗΠΑ
7	Delek	Ισραήλ
8	Qatar Petroleum	Κατάρ

Πίνακας 2 Εταιρίες Ανάδοχοι Εξόρυξης Υδρογονανθράκων της Κυπριακής Δημοκρατίας

Πηγή: (Τρεχλής, 2018)

Οι παραπάνω εταιρίες δρώντας κυρίως σε κοινοπραξίες μεταφέρουν την ειδική τεχνογνωσία που απαιτείται προκειμένου να εξορύξουν τους υδρογονάνθρακες. Εντούτοις, τα οικόπεδα στα οποία έχουν κηρυχθεί ως ανάδοχοι πολλές φορές αμφισβητούνται από την Τουρκία, η οποία λειτουργεί ξεκάθαρα για λογαριασμό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Φέρτετε δε πολλές φορές να εμποδίζει την ερευνητική λειτουργία των πληρωμάτων των παραπάνω εταιριών, δημιουργώντας προσχώματα με την επέμβαση πλοίων του Πολεμικού της Ναυτικού. Αναμφίβολα αυτό πέραν της παραβίασης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελεί και μία από τις

γνωστές μεθόδους πίεσης που χρησιμοποιεί κατά κόρον η Τουρκία προκειμένου να δημιουργήσει τετελεσμένα και σε κάθε περίπτωση να δημιουργήσει γκρίζες ή αλλιώς υπό αμφισβήτηση ζώνες κυριαρχίας. Σε αυτό βοηθά και η μη δυνατότητα από πλευράς Κυπριακής Δημοκρατίας ανάπτυξης πολεμικού ναυτικού προς προάσπιση των δικαιωμάτων της. Σε κάθε περίπτωση το παραπάνω αποτελεί μια διαρκή δημιουργία νέων σημείων ανάφλεξης και έντασης στην περιοχή, καθώς η Τουρκία είτε για λογαριασμό της ίδιας είτε για λογαριασμό της Τουρκοκυπριακής κοινότητας προτάσσει κυριαρχικά δικαιώματα (Ηρακλείδης, 2007).

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που συνέβη τον Φεβρουάριο του 2018 όταν γεωτρήσανο SAIPEM 12000 της αναδόχου ιταλικής εταιρίας ENI προσπάθησε να προβεί σε γεώτρηση του οικοπέδου 3 της Κυπριακής Δημοκρατίας, τα δικαιώματα του οποίου νομίμως της είχαν αποδοθεί μέσω διεθνούς διαγωνισμού. Βρέθηκε αντιμέτωπο με φρεγάτα του Πολεμικού Ναυτικού της Τουρκίας και παρενοχλήθηκε σε σημείο όπου υπήρχε πιθανότητα να πραγματοποιηθεί και ναυτικό ατύχημα (Καλεντερίδης, 2018).

Σε δεύτερη περίπτωση, ενέργειες εξόρυξης που προσπάθησαν να πραγματοποιηθούν από την Αμερικανικών συμφερόντων εταιρία Exxon Mobil υπήρξε προστασία από μονάδες επιφανείας του 6^{ου} στόλου. Τέλος προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι Γάλλοι της TOTAL, η οποίοι μάλιστα σχεδιάζουν να προβούν σε δημιουργία ναυτικής βάσης στη νήσο για μεταφορά μόνιμης στρατιωτικής δύναμης και κυρίως του αεροπλανοφόρου De Gaulle προς προστασία των γαλλικών επιχειρηματικών σχεδίων στην περιοχή. Σε κάθε περίπτωση οι παραπάνω ενέργειες υποδηλώνουν μία επιθετική στάση της Άγκυρας και της Τύμβου απέναντι στη νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων εξόρυξης που πηγάζουν από το Διεθνές Δίκαιο και τη δημιουργία συνεχώς νέων σημείων ανάφλεξης (Κωτούλας, 2018).

3.4.5.3. Τουρκικές Εξορύξεις στην Κυπριακή ΑΟΖ

Σε συνέχεια των παραπάνω γύρων αδειοδοτήσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας και διαγιγνώσκοντας τόσο η Άγκυρα όσο και η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα ότι ουδείς (και από τις εταιρίες και οι αντίστοιχοι θεσμικοί φορείς) αναμένεται να σταματήσει τις εξορύξεις ή τις προσπάθειες για αυτές, θεώρησαν ότι η λύση έγκειται στις συνεχείς δημοσιοποιήσεις άτυπων

χαρτών απεικόνισης εδαφικών απαιτήσεων της Τουρκίας. Μέσα από μία πολύ καλά μεθοδευμένη και κατευθυνόμενη πολιτική κίνηση τόσο μέσα από το επίσημο πρακτορείο ειδήσεων της Τουρκικής Δημοκρατίας Anadolu, όσο και από τον τοπικό τύπο που δρα ως φερέφωνο της εξουσίας, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από τον Μάρτιο του 2019 έως και τον Μάιο του ίδιου έτους, η δημοσιοποίηση των χαρτών με τις νέες απαιτήσεις/ θεωρήσεις της Τουρκίας εμφανίζονταν όλο και περισσότερο προκειμένου να γνωστοποιηθούν ατύπως φυσικά οι απόψεις του Τουρκικού Κράτους. Φυσικά αυτό αποτέλεσε και το έναυσμα για μία συνεχώς επιθετική πολιτική της γείτονος χώρας τόσο απέναντι στην Ελλάδα, στην Κύπρο αλλά και στις συμμαχικές προς αυτές χώρες (ενότητες οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω). Τα σημεία ανάφλεξης πολλαπλασιάστηκαν ακόμα περισσότερο υποδηλώνοντας σε κάθε περίπτωση ότι η Τουρκία δε πρόκειται να παραιτηθεί από δικαιώματα, η οποία εφευρίσκει και σε κάθε περίπτωση δεν κινούνται προς τον άξονα του Διεθνούς Δικαίου κατά γενική θεσμική ομολογία. Μάλιστα οι λεκτικές καταδίκες της, δεν περιορίστηκαν μόνο σε διμερές επίπεδο αλλά η Ε.Ε. έλαβε ξεκάθαρη θέση έστω και υπό μορφή δελτίου τύπου καταδικάζοντας αυτές τις ενέργειες (Ersen & Celikpala, 2019).

Συν τοις άλλοις, οι προκλήσεις ξεπέρασαν όχι απλώς τα εσκαμμένα αλλά λαμβάνουν χώρα ακόμα και τη στιγμή που γράφεται το παρόν πόνημα, καθώς οι παράνομες γεωτρήσεις σε θαλάσσιο χώρο που ενσωματώνεται στα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας εξακολουθεί να υφίσταται. Τόσο μέσα από γεωτρητικά σκάφη όπως το Barbaros Hayreddin Paşa αλλά και τα Yavuz και Fatih εξακολουθούν να παραβιάζουν συστηματικά την εδαφική ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσα από παράνομες ή στην καλύτερη περίπτωση κατά την εννοιολογική προσέγγιση της Άγκυρας από έκνομες ενέργειες. Επιπρόσθετα δογματικές δηλώσεις όταν προέρχονται από υψηλά ιστάμενα άτομα της Τουρκικής Κυβέρνησης και σχετίζονται με επιθετικές ενέργειες, σίγουρα δεν αμβλύνουν τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών (Mazis, 2018).¹⁷

Η Κυπριακή Δημοκρατία σταθερά παγιωμένη στο δόγμα προστασίας της εδαφικής της ακεραιότητας και εντός του πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου εξέδωσε Διεθνή Εντάλματα Σύλληψης

---

¹⁷ Η αναφορά σχετίζεται με την δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, σχετικά με επανάληψη της Τουρκικής εισβολής αν και εφόσον χρειαστεί στην Κυπριακή Δημοκρατία. Μάλιστα δεν ειπώθηκε ευθέως αλλά με επανάληψη του κειμένου «Η Αϊσέ θα ξαναπαίει διακοπές αν χρειαστεί», φράση που χρησιμοποιήθηκε με μορφή κωδικοποίησης για την έναρξη της εισβολής των Αττίλα Ι και ΙΙ στην Κυπριακή Δημοκρατία (Cnn Greece, 2019).

για τα μέλη που επανδρώνουν τα Τουρκικά ερευνητικά σκάφη. Ταυτόχρονα μέσα από συντονισμένες προσπάθειες με τη σύμπραξη της Ελλάδας, κατάφερε τουλάχιστον σε επίπεδο δηλώσεων να πετύχει τη λεκτική καταδίκη της Τουρκίας και των ενεργειών της από την Ε.Ε.. Μάλιστα το κείμενο των συμπερασμάτων των Υπουργών Εξωτερικών της Ε.Ε. αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο για περαιτέρω κυρώσεις, κάτι για το οποίο δημιουργούνται αμφιβολίες (Fuller & Lesser, 2018).

Σε κάθε περίπτωση η Τουρκική προκλητικότητα σε συνδυασμό με την Κυπριακή αποφασιστικότητα για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων (Fuller & Lesser, 2018):

- Απομακρύνει την πιθανότητα εξεύρεσης λύσης για ειρηνική διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος
- Μειώνει δραστικά τους διαύλους επικοινωνίας
- Αυξάνει την ένταση και τα σημεία ανάφλεξης ανάμεσα στην τριγωνικότητα των κρατών της Ελλάδας – Τουρκίας και Κύπρου
- Επαναφέρει την ανάγκη για εξωτερική παρέμβαση από τρίτες χώρες που αποτελούν ισχυρές θεσμικές και μη δυνάμεις (περιπτώσεις Ε.Ε. και ΗΠΑ)
- Διαμορφώνει ένα σύνθετο πολιτικό status quo με τη συμμετοχή τρίτων χωρών ως προς τη διαμόρφωση της ΑΟΖ που τίθενται πλέον σε σφαίρες επιρροής
- Αυξάνει τον Διπολισμό μεταξύ κρατών που ενσωματώνουν στοιχεία κοσμικού κράτους έναντι κρατών, τα οποία ενσωματώνουν στοιχεία ισλαμικής διακυβέρνησης
- Παγώνει την αμφισβήτηση σε κεκτημένα του Διεθνούς Δικαίου καθιστώντας αποφάσεις μη εφαρμοστέες και παραπέμποντας λύσεις σε επιδιαιτησίες όπως αυτή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης¹⁸ και τέλος
- Διαμορφώνει νέα τετελεσμένα ως προς τις επιδιωκόμενες λύσεις σε περιοχές που βρίσκονται υπό καθεστώς αμφισβήτησης ανά την υφήλιο (όπως Κριμαία, Ταιβάν κλπ)

---

¹⁸ Στο συγκεκριμένο σημείο θα πρέπει να αναφερθεί το απόσταγμα των δηλώσεων του Αναπληρωτή Καθηγητή Βύρωνα Ματαράγκα, βάσει των οποίων μία πιθανή προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης της Ελλάδας και της Τουρκίας δεν θα έφερνε κατ' ανάγκη και πλήρη δικαίωση των ελληνικών θέσεων στα περί της ΑΟΖ βάσει του Δικαίου της Θάλασσας. Αυτό συμβαίνει, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, καθώς το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης βρίσκει συμβιβαστικές λύσεις λειτουργώντας υπό την νοοτροπία της επιδιαιτησίας. Μάλιστα για την τεκμηρίωση των ανωτέρω χρησιμοποιεί τα δεδικασμένα της Αγγλίας – Γαλλίας (Υπόθεση Σεν Μαλό), της Ουκρανίας – Ρουμανίας (Υπόθεση Νήσου Φιδιών) και τέλος του Μπαγκλαντές και της Μιανμάρ (Υπόθεση νήσου Σεν Μάρτιν). Αναφέρεται το συγκεκριμένο σημείο ως υποσημείωση, καθώς αφορά τις σχέσεις Ελλάδα – Τουρκίας και όχι Κυπριακής Δημοκρατίας – Τουρκίας (Hellenic Daily News, 2019).

3.4.6. Συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Ισραήλ

Η Κυπριακή Δημοκρατία στο πλαίσιο των προσπαθειών της για περαιτέρω διεθνοποίηση του ζητήματος της ΑΟΖ της και καταδίκης των επιθετικών ενεργειών της Άγκυρας, προσπάθησε να αναπτύξει διαύλους επικοινωνίας με τα όμορα προς αυτή κράτη. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να παρατεθεί εν συντομία η προϊστορία των ιδιαιτεροτήτων του Ισραήλ, καθώς μέχρι και το 2010 αποτελούσαν ένα σημαντικό εμπόδιο για την περαιτέρω συνεργασία με την Ελλάδα και την Κύπρο (Tsiaras, 2016).

Το Ισραήλ, ένα κράτος το οποίο θεωρείται φιλοπολεμικό μετασαρκώνει για πολλά συναπτά έτη την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσα από ενέργειες, οι οποίες θεωρούνται προκλητικές, έχει συμμετάσχει σε πολέμους κατά το παρελθόν με τα αραβικά κράτη δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα με τον Σύνδεσμο Αραβικών Κρατών. Συν τοις άλλοις, το Παλαιστινιακό Πρόβλημα, και αυτό δυσεπίλυτο όπως το Κυπριακό, συνεχίζει να λαμβάνει διαστάσεις που προκαλούν διαμαρτυρίες, καταδίκες και την εν γένει κατακραυγή του Δυτικού Κόσμου. Τέλος, οι τεταμένες σχέσεις του με οργανώσεις όπως η Χαμάς και η Χεζμπολάχ, που αντιπροσωπεύουν τα αραβικά κράτη της περιοχής με προεξέχον τον Λίβανο, δημιουργεί προστριβές όχι απλώς σε πολιτικό επίπεδο αλλά και σε επιχειρησιακό, μιας και οι βομβαρδισμοί εκατέρωθεν αποτελούν ενέργειες ημερήσιας διάταξης. Στο κλίμα αυτό οι σχέσεις της Ελλάδας και της Κύπρου που κατά το παρελθόν είχαν ταχθεί υπέρ του Γιασέρ Αραφάτ επί κυβερνήσεων Ανδρέα Παπανδρέου, δεν επέτρεπαν μια εύκολη προσέγγιση. Ωστόσο ο κοινός εχθρός που εν τοιαύτη περιπτώσει ήταν η Τουρκία, επέτρεψε την σύμπλευση των τριών κρατών. Τέλος γεγονός όπως η κατάσχεση του Mavi Marmara, του Ναυτικού Αποκλεισμού της Παλαιστίνης, της Ανακήρυξης της Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσας του Ισραήλ αλλά και ο εποικισμός των υψιπέδων του Γκολάν, ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν κατά τα τελευταία έτη έφεραν το Ισραήλ απέναντι στην Τουρκία και αναπόφευκτα εγγύτερα στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδος και της Κύπρου. Συνεπώς η περίπτωση του Ισραήλ, όπως άλλωστε χαρακτηρίζεται και από τους υπέρμαχους της Συγκριτικής Πολιτικής της Μέσης Ανατολής, αποτελεί από μόνο του ένα σημείο ανάφλεξης της Ανατολικής Μεσογείου (Gordon, 2016).

Ωστόσο, η πολιτική συνιστώσα δεν ήταν από μόνη της ικανή για να φέρει το Ισραήλ, την Ελλάδα και την Κύπρο κάτω από μία συνεργασία. Αντίθετα τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στην περιοχή, η εκμετάλλευση της ΑΟΖ από την Κυπριακή Δημοκρατία, καθώς και η ανάθεση οικοπέδων ΑΟΖ υπέρ Ισραηλινών εταιριών έφεραν την Κύπρο κοντά στο Ισραήλ. Φυσικά, η συνεργασία αυτή επισφραγίστηκε από ειδική αμυντική συμφωνία, δωρεά Πλοίων Ανοικτής Θαλάσσης και γενικότερα πρωτόκολλα αμυντικής υποστήριξης των Ισραηλινών στους Κυπρίους (Βολιώτης, 2018).

Ταυτόχρονα η Ελλάδα μπορούσε να αποκομίσει πολλά οφέλη από αυτή τη συνεργασία. Η χώρα ως εταίρος της Ε.Ε. αλλά και με την στρατηγική επιλογή που διαμορφώθηκε ήδη από το 2010 για μετεξέλιξή της σε ενεργειακό κόμβο συμμετείχε σε μία τριαξονική συνεργασία μεταξύ Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ με σκοπό την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου των τριών κρατών, τη διέλευση του αγωγού East Med από τα χωρικά ύδατα και την ελληνική ενδοχώρα, καθώς και την τροφοδοσία της Ε.Ε. μέσω της Ιταλίας με το φυσικό αέριο των τριών αυτών κρατών. Παράλληλα, η Ε.Ε. πριμοδότησε την παραπάνω συμφωνία, καθώς έτσι θα μειώνονταν η ενεργειακή της εξάρτηση από τρίτες χώρες και δη την Ρωσία, η οποία κρατά δέσμια την Ε.Ε. Λοιποί αγωγοί που μεταφέρουν Αζέρικο φυσικό αέριο ή υγροποιημένο Αλγερινό δεν δημιουργούν τις ίδιες προϋποθέσεις με τον αγωγό East Med, καθώς αυτός θα προέρχεται σε ποσοστό περί του 67% από κράτη μέλη της Ε.Ε. τα οποία εφαρμόζοντας τις πολιτικές της μπορούν να θεωρούνται πιο αξιόπιστοι εταίροι και φυσικά ελεγχόμενοι¹⁹ (Ataman, 2015).

Ωστόσο, η τριμερής αυτή συνεργασία αναμφίβολα αποτέλεσε έναν ακόμα παράγοντα όξυνσης και ανάφλεξης στις σχέσεις Κύπρου – Τουρκίας. Οι βασικότεροι λόγοι περιλάμβαναν (Tsiaras, 2016):

- Την ισχυροποίηση του ελληνικού και ισραηλινού λόμπυ στις Η.Π.Α. έναντι του τουρκικού
- Την ισχυροποίηση της τριμερής αμυντικής συνεργασίας έναντι των Τούρκων

---

¹⁹ Η έννοια του ελέγχου δεν αποσκοπεί σε μία διπλωματική δήλωση αλλά σε μία κυριολεκτική, καθώς οι διακρατικές σχέσεις εντός της Ε.Ε. μπορεί να θεωρούνται ως win – win αλλά διέπονται από ένα σύνθετο bras de fer, το οποίο λειτούργησε ως ελεγκτικός μηχανισμός την στιγμή που Ελλάδα και Κύπρος χρειάστηκαν και έλαβαν από τους εταίρους της Ε.Ε. χρηματοδοτική βοήθεια. Άλλωστε όπως έχει ήδη αναφερθεί στο τρέχον πόνημα, οι σχέσεις των χωρών της Βαλτικής, καθώς και του Visegrad με την Γερμανία βασίζονται σε αυτή την λογική. Οπότε, η έννοια του ελέγχου ενσωματώνει την έννοια της ομοσπονδοποίησης των Χωρών της Ε.Ε., κατ' ακολουθία του νέου δόγματος της Συνθήκης της Λισαβόνας του 2007 (Λάζος, 2018).

- Τις εφαρμοζόμενες πολιτικές ανάσχεσης κινημάτων όπως αυτό των Αδερφών Μουσουλμάνων και του κινήματος της Αραβικής Άνοιξης λόγω ενός ισχυρού πόλου υποστήριξης μονοπρόσωπων κυβερνήσεων των χωρών της Βόρειας Αφρικής και τέλος
- Τη δημιουργία ενός ισχυρού αδιεξόδου των πολιτικών της Τουρκίας στη Συρία και την αναγκαστική της συνεργασία με δυνάμεις όπως το Ιράν και η Ρωσία, πόλοι πέραν της δυτικής κουλτούρας που για χρόνια είχε καλλιεργηθεί στις τάξεις του Τουρκικού Μηχανισμού Διοίκησης (πολιτικής και στρατιωτικής διοίκησης).

Ειδικότερα η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ μόνο χαμόγελα δεν έφερε στις τάξεις της ελληνικής και κυπριακής πολιτικής, οι οποίες αναφανδόν είχαν τεθεί υπέρ της υποψηφίας των Δημοκρατικών και όχι των Ρεπουμπλικάνων. Συν τοις άλλοις, ο Τραμπ έχοντας ήδη κάνει επενδύσεις στην Τουρκία (περιοχή Meciidiyekoy της Κωνσταντινούπολης) είχε πολλούς λόγους να ταχθεί υπέρ του καθεστώτος του Ταγίπ Ερντογάν. Φυσικά, σε όλα αυτά θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι ισχυροί οικονομικοί δεσμοί της Τουρκίας είτε μέσω αγοράς πολεμικού εξοπλισμού είτε μέσω οικονομικής υποστήριξης του Τουρκικού λόμπυ στις ΗΠΑ υπέρ των Ρεπουμπλικάνων και μάλιστα μέσω του Ρούντι Τζουλιάνι. Ταυτόχρονα η διακυβέρνηση Ομπάμα και κυρίως η υποστήριξη ελληνικών θέσεων τόσο στην Ε.Ε. στο διάστημα της οικονομικής κρίσης αλλά και στο Δ.Ν.Τ. έφερε πραγματικά την ελληνική διπλωματία απέναντι σε ένα ιδιαίτερος μη αναμενόμενο εκλογικό αποτέλεσμα. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε και για το Εβραϊκό Λόμπι, το οποίο υποστήριξε τον Τραμπ και οι σχέσεις τους στηρίχθηκαν σε δεσμούς vis-a-versa. Συνέπεια αυτού ήταν η τριμερής συνεργασία των χωρών να διαγράψει το παρελθόν μπροστά στα οικονομικά συμφέροντα που δημιουργούνταν για τις ΗΠΑ και κατ' επέκταση να θέσει στο περιθώριο τις πολιτικές επιδιώξεις της Τουρκίας και την εν μέρει μεροληπτική στάση των ΗΠΑ προς αυτή. Έτσι, η ελληνική και κυπριακή διπλωματία μέσω της τριμερούς συνεργασίας αντιστάθμισε όχι απλώς το κλίμα αλλά και την υποστήριξη των συμφερόντων των τριών κρατών. Άμεσο αποτέλεσμα είναι η υποστήριξη των Κυπριακών θέσεων από τις ΗΠΑ έστω και με διπλωματικό τρόπο, η άρση του αμερικανικού εμπάργκο όπλων απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία και σαφώς η γενικότερη υποστήριξη της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω χρηματοδοτήσεων από τις ΗΠΑ. Τέλος θα πρέπει να συμπληρωθεί καθαρά και μόνο για βιβλιογραφικούς λόγους ότι οι ΗΠΑ δεν άλλαξαν την στάση τους αποκλειστικά και μόνο λόγω της τριμερούς συνεργασίας αλλά συνέβαλε στην αλλαγή αυτή η στάση της Τουρκίας στο ζήτημα της Συρίας και στη συνεργασία που ανέπτυξε με τη Ρωσία (Stergiou, 2019).

Επιπρόσθετα ένα ακόμα σημαντικό ζήτημα που δημιουργήθηκε από την τριμερή συνεργασία και ενέτεινε τον χαρακτηρισμό των σχέσεων Κύπρου – Τουρκίας ως σημείο ανάφλεξης σχετίζεται με την αμυντική συνεργασία. Αν και η Κύπρος στερείται ουσιαστικών τρόπων άμυνας και περιορίζεται σε αρκετά πεπαλαιωμένο εξοπλισμό, εντούτοις η συνεργασία με τους Ισραηλινούς έδωσε άλλες δυνατότητες. Πλέον η συνεργασία των τριών κρατών είτε μέσω ασκήσεων, είτε μέσω εποπτείας του εναέριου και θαλάσσιου κυπριακού χώρου είναι γεγονός, κάτι που δεν περνά απαρατήρητο από την Άγκυρα. Φυσικά, για να συμβεί αυτό προηγήθηκε η εκχώρηση οικοπέδων ΑΟΖ σε ισραηλινές εταιρίες αλλά εκ των πραγμάτων αυτό ήταν αναμενόμενο και συνοδεύτηκε με τη συνεργασία με τον αγωγό East Med (Ataman, 2015).

Προσέτι, οι Ισραηλινοί ποτέ δεν τάχθηκαν υπέρ κινήσεων όπως αυτό της Αδελφότητας των Μουσουλμάνων. Μπορεί οι σχέσεις τους με τους Άραβες να μην ήταν οι βέλτιστες, ωστόσο επί Χόσνι Μουμπάρακ είχαν βελτιωθεί και μάλιστα σε ισχυρό βαθμό. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο που η Αίγυπτος για χρόνια έπαιζε τον ρόλο του διαπραγματευτή υπέρ των Παλαιστινίων σε διασκέψεις με το Ισραήλ και εν πάσει περιπτώσει δημιουργήθηκε μία σύμπνοια. Πιθανή άνοδος του Μοχάμεντ Μόρσι στην Αίγυπτο θα σήμαινε ότι το Ισραήλ θα βρίσκονταν στην μέγγενη του Ταγίπ Ερντογάν και θα μπορούσε ευκολότερα να απειληθεί. Έτσι μία άτυπη συμπάθεια αναπτύχθηκε μεταξύ του Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι και του Μπέντζαμιν Νετανιάχου, προκειμένου να ανασχεθεί η επεκτατική πολιτική της Άγκυρας σε γειτονικές προς αυτή χώρες. Το ζήτημα όμως που ανήγαγε την περιοχή ως σημείο ανάφλεξης σχετίζεται με το γεγονός ότι η Άγκυρα έβλεπε ότι οι χώρες που έχουν εδαφικές, πολιτικές και οικονομικές διαφορές συνασπίζονται και δεν τίθενται ανεξάρτητα εναντίων των πολιτικών της. Έτσι, ο τριμερής άξονας που δημιουργήθηκε κατευθείαν μείωσε τον ζωτικό χώρο παρεμβάσεων και επεμβάσεων της Τουρκίας σε τρίτες χώρες, μη καθιστώντας τις φερέφωνα με συνέπεια να δημιουργηθεί ένα είδος απομόνωσης της τουρκικής επεκτατικής πολιτικής (Ulusoy, 2019).

Τέλος το Ισραήλ ποτέ δεν είχε καλές σχέσεις με το καθεστώς του Μπασάρ Αλ Άσαντ αλλά ούτε και με την Ρωσία, καθώς υποστηρίζονταν ξεκάθαρα από τις ΗΠΑ. Ταυτόχρονα η πολιτική της Τουρκίας στη Συρία μπορεί να πολεμούσε τον Μπασάρ Αλ Άσαντ αλλά ταυτόχρονα δημιουργούσε υποστήριξη σε ομάδες του ISIS που εν δυνάμει θα μπορούσαν να συμμαχήσουν με την Χεζμπολάχ στον Λίβανο και να απειλήσουν το Ισραήλ. Η μόνη διέξοδος για το Ισραήλ ήταν η παρέμβαση και υποστήριξη υπέρ των Κούρδων, γεγονός το οποίο όχι απλώς δημιούργησε τριβές

αλλά και ένταση στις σχέσεις Τουρκίας και Ισραήλ. Μια βοήθεια όμως στους Κούρδους τόσο από τις ΗΠΑ όσο και από το Ισραήλ ήταν και μία έμμεση βοήθεια των δυνάμεων του Μπασάρ Αλ Άσαντ, κάτι που σήμαινε ότι το Ισραήλ με διττές ενέργειες στρέφονταν εναντίον της Άγκυρας στο συγκεκριμένο ζήτημα. Φυσικά αυτό δεν έμεινε ασυγχώρητο, και εφόσον η Κύπρος ως μεμονωμένο κράτος αποτελούσε μέσω των επιλογών της σημείο ανάφλεξης, τώρα με τη συνέργεια που ανέπτυξε με το Ισραήλ στοχοποιήθηκε ακόμα περισσότερο από την Τουρκική Εξωτερική Πολιτική (Tsiaras, 2016).

3.4.7. Συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Αιγύπτου

Η συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Αιγύπτου αποτέλεσε τον δεύτερο άξονα των τριμερών σχέσεων που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια με ίδια στόχευση όμως όπως και ο άξονας Κύπρου, Ελλάδας και Ισραήλ. Θα μπορούσε φυσικά να αποτελέσουν τα τέσσερα κράτη τη βάση για μία τετραμερή συμφωνία, ωστόσο οι διαφορές μεταξύ Αράβων και Εβραίων δεν επέτρεψαν κάτι τέτοιο. Σε κάθε περίπτωση και η συγκεκριμένη συμμαχία είχε τις ίδιες στοχεύσεις με τη προηγούμενη, καθώς τόσο η Αίγυπτος όσο και το Ισραήλ μοιράζονταν κοινές ανησυχίες για την Τουρκική επεκτατικότητα σε επίπεδο πολιτικής, οικονομικών συμφερόντων και παρεμβάσεων προς τρίτα κράτη. Επιπλέον, τόσο η Αίγυπτος όσο και το Ισραήλ με την ανακήρυξη των ΑΟΖ τους βρέθηκαν με σημαντικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων, κάτι που καθιστούσε απαραίτητη τη σύμπραξη με την Κύπρο αλλά και την Ελλάδα για τη μεταφορά μέσω East Med στην Ε.Ε., δηλαδή σε μία αγορά με εκτεταμένες ενεργειακές ανάγκες (Pipes, 2018).

Η συμμαχία Κύπρου, Ελλάδος και Αιγύπτου αποτέλεσε για την Άγκυρα ως ένα επιπλέον πρόβλημα και διατήρηση των σημείων ανάφλεξης, καθώς (Pedi & Kouskouvelis, 2018):

- Δεν θα μπορούσε να επιβάλει τις πολιτικές της επιδιώξεις μέσω της Αραβικής Άνοιξης και δη μέσω της αδελφότητας των μουσουλμάνων
- Απειλούνταν από την αμυντική συνεργασία των τριών κρατών
- Δημιουργούνταν προγενέστερο δεδικασμένο στην οριοθέτηση των ΑΟΖ των δύο χωρών, κάτι που θα είχε αρνητικές συνέπειες και στη διακήρυξη της ΑΟΖ της Λιβύης
- Η Κύπρος αποκτούσε σημαντικά ερείσματα ακόμα και στον Αραβικό κόσμο

- Το καθεστώς του Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι θα αποτελούσε μονόδρομο ισορροπίας για το ιδιαίτερο Αιγυπτιακό Κράτος, το οποίο τόσο οι Αμερικάνοι όσο και οι Ευρωπαίοι το είχαν ανάγκη
- Η Αίγυπτος διατηρούσε άριστες σχέσεις με τη Γαλλία, κάτι που σήμαινε ότι θα υπήρχε ενδυνάμωση των σχέσεων Κύπρου και Γαλλίας ως άμεσο παρεπόμενο αλλά και η παροχή τεχνογνωσίας στα Ελληνικά Εξοπλιστικά Προγράμματα και τέλος
- Η παρέμβαση της Τουρκίας στον Αραβικό Κόσμο θα ήταν μειωμένης ισχύος, αφού τυπικά θα βρισκόταν αντιμέτωπη με την καθεστωτική αλλαγή που προσπάθησε να επιβάλει στην Αίγυπτο.

Τα σημεία ανάφλεξης που δημιουργούνται μεταξύ της Τουρκίας και της Κύπρου, όπως είναι πλέον ευδιάκριτο, είναι πολλαπλών επιπέδων. Πέραν των απολύτως διακρατικών προβλημάτων, δημιουργούνται και προβλήματα που σχετίζονται με τη συνύπαρξη των δύο αυτών χωρών στον γεωπολιτικό χάρτη της Ανατολικής Μεσογείου σε σχέση με άλλα κράτη. Η Αίγυπτος, κράτος της Αραβικής Συμμαχίας με παράδοση στις μονοπρόσωπες κυβερνήσεις²⁰, αντιμετώπισε σοβαρό εσωτερικό ζήτημα εκλογής προέδρου του 2012. Η υποκινούμενη από την Τουρκία οργάνωση των Αδερφών Μουσουλμάνων επιχείρησε να καταλύσει το κοσμικό κράτος της Αιγύπτου. Αυτό προκάλεσε σημαντικές εντάσεις με συνέπεια να παρέμβει ο στρατός, να γίνουν εκ νέου εκλογές και να εκλεγθεί ως πρόεδρος ο Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι. Ταυτόχρονα, ο τέως πρόεδρος και ηγέτης της Αδερφότητας των Μουσουλμάνων Μοχάμεντ Μόρσι, καταδικάστηκε σε θάνατο λόγω κατάλυσης του πολιτεύματος. Συνεπώς, μια συμμαχία στην οποία πέραν των παραδοσιακών αντιπάλων σε επίπεδο πολιτικής και όχι μόνο σκηνής της Τουρκίας, δηλαδή της Ελλάδας και της Κύπρου προστέθηκε η Αίγυπτος, κράτος το οποίο τάσσεται από το 2014 ευθέως εναντίων της Τουρκικής παρεμβατικότητας, αυξάνοντας έτσι τα σημεία ανάφλεξης στην ευαίσθητη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Fuller & Lesser, 2018).

Συν τοις άλλοις, τα τρία κράτη έχουν συνάψει σημαντικές αμυντικές συμφωνίες, στο πλαίσιο των οποίων ανά τακτά χρονικά διαστήματα διεξάγοντας κοινές ασκήσεις με προεξέχουσα τη

---

²⁰ Ο όρος μονοπρόσωπη κυβέρνηση χρησιμοποιείται για να αναδείξει το γεγονός ότι ένας πολιτικός ηγέτης μπορεί να ενσωματώνει στο πρόσωπό του τις εξουσίες διακυβέρνησης ενός κράτους. Είναι διαφορετική έννοια από το ολοκληρωτικό καθεστώς, καθώς στις μονοπρόσωπες κυβερνήσεις ενσωματώνονται έστω και δημοκρατικά ψήγματα τα οποία την διαφοροποιούν από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Παραδείγματα μονοπρόσωπων κυβερνήσεων αποτελούν οι κυβερνήσεις της Αιγύπτου, του Μαρόκου, καθώς και της Αλγερίας. Σε κάθε περίπτωση τείνουν να είναι εντοπισμένες περισσότερο στα κράτη της Βορείου Αφρικής εκτός της Λιβύης (Ηφαιστος, 2003).

«Μέδουσα». Η Αίγυπτος, κράτος λόγω των ιδιαιτεροτήτων γειτνίασης που έχει αλλά και λόγω της ευθύνης της για παροχή υψίστης ασφαλείας στη διώρυγα του Σουέζ θεωρείται υψηλού βαθμού στρατιωτικοποίησης. Αν σε αυτό το γεγονός προστεθεί και η αντίστοιχη παροχή αμυντικής συνεργασίας που διατίθεται στη Κύπρο από το Ισραήλ, υπάρχουν πολλοί και σημαντικοί λόγοι που η Άγκυρα αισθάνεται την ενδυνάμωση της Κύπρου. Έτσι έχει δημιουργηθεί μια ομπρέλα ασφαλείας γύρω από τη νήσο με σημαντικές αμυντικού δόγματος συνεργασίες προκειμένου να προασπιστούν τα δικαιώματά της. Σε αυτές τις συμφωνίες ήταν αναπόφευκτο να οδηγηθεί η Κύπρος, καθώς η Τουρκική παρεμβατικότητα και η τάση της για συνεχή παρέμβαση στα γειτνιάζοντα κράτη σε επίπεδο στρατιωτικό²¹ και πολιτικής δεν επέτρεπε στην Κύπρο τη λήψη διαφορετικών αποφάσεων (Tsangas, et al., 2018).

Ένα ακόμα γεγονός που λειτουργεί ως σημείο ανάφλεξης σχετίζεται με την επιτυχία της Κύπρου να υπογράψει συμβάσεις με τα όμορα προς αυτή κράτη για την ανακήρυξη της ΑΟΖ της κάτι που λειτουργεί αποτρεπτικά στις προσπάθειες και τα επιχειρήματα της Τουρκίας. Έτσι οι τάσεις αμφισβήτησης της Τουρκικής πολιτικής, κατ' ουσία καταρρίπτονται στο επίπεδο εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Σύμβασης της Θάλασσας που έχουν υπογράψει όλα τα αναγνωρισμένα κράτη της περιοχής, εκτός της Τουρκίας. Πρακτικά, αυτό δημιουργεί επιπλέον τριβή και ένταση στις σχέσεις της Τουρκίας τόσο με το Ισραήλ όσο και με την Αίγυπτο. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που επιθυμεί να ποδηγητήσει το καθεστώς της Λιβύης προκειμένου αυτό να δράσει αποτρεπτικά σε μία πιθανή οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ της Κύπρου, της Ελλάδος και της Λιβύης. Αν συμβεί κάτι τέτοιο τότε η Τουρκία μένει εκτός προσδιορισμού της ΑΟΖ της, καθώς τα κράτη που τη περιβάλλουν ως προς την ΑΟΖ θα έχουν έρθει σε διμερείς, τριμερείς και σε κάποιες περιπτώσεις πολυμερείς συνθήκες, οι οποίες θα είναι πηγές δικαίου και δεν θα μπορούν να αμφισβητηθούν. Εν πολλοίς γίνεται κατανοητό γιατί η Άγκυρα σπεύδει σε υποστήριξη του καθεστώτος του GNA (Government of National Accord), το οποίο και είναι επίσημα αναγνωρισμένο, καθώς σε άλλη περίπτωση με την κυριαρχία των δυνάμεων του LNA (Libya

---

²¹ Οι επίσημες αναφορές αποδεικνύουν ότι αυτή την στιγμή η Τουρκία επιχειρεί στο Ιράν και στην Συρία με το πρόσχημα καταπολέμησης των Κούρδων, στο Κατάρ με το πρόσχημα διαφύλαξης του Σουλτανάτου, στην Λιβύη με το πρόσχημα προστασίας της επίσημης κυβέρνησης της Τρίπολης. Ατupa επιχειρεί στην βόρεια Κύπρο, σε βάσεις που βρίσκονται στο Δυρράχιο της Αλβανίας, σε βάσεις εκτός νατοϊκών αποστολών στο Κοσσυφοπέδιο (πέραν του Film City Campus), καθώς και στην Αιθιοπία που βρίσκεται σε αναμονή δημιουργίας στρατιωτικής βάσης ελλιμενισμού των πλοίων του Πολεμικού της Ναυτικού (Stergiou, 2019).

National Army) η Τουρκία θα απωλέσει κάθε δικαίωμα γεωγραφικής οριοθέτησης της ΑΟΖ της (Mazis, 2018).

Τελευταίο μα εξίσου ισχυρό επιχείρημα για το ότι οι σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Τουρκίας εν τοιαύτη περιπτώσει σχετίζονται με την ανάδειξη ενός σημείου ανάφλεξης είναι η στρατηγική ροπή της Τουρκίας να αλλάξει τον ρούν των στρατηγικών της συμμαχιών, εισχωρώντας στον άξονα Ρωσίας – Ιράν. Φυσικά αυτό ήταν η μόνη επιβεβλημένη επιλογή που είχε, καθώς οι συμμαχίες που δημιουργήθηκαν στο μαλακό της υπογάστριο και γενικότερα από Δυσμάς καθιστούσαν ως διέξοδο την στροφή της προς τη Ρωσία. Φυσικά αυτό θεωρείται ως μία μετεξέλιξη του ρόλου της Τουρκίας σε δύο σημαντικά γεγονότα. Το πρώτο σχετίζεται με την παράνομη διάσπαση του εμπάργκο που είχε επιβληθεί στο Ιράν και φυσικά το δεύτερο γεγονός δεν είναι άλλο από τη στάση της στη Συρία. Το πρώτο γεγονός υπονομεύτηκε από το Ισλαμικό Βαθύ Κράτος που δημιούργησε ο Πρόεδρος Ταγίπ Ερντογάν στη Τουρκία αποσκοπώντας στην ενεργειακή αναβάθμιση της τουρκικής βιομηχανίας που τόσο πολύ το είχε ανάγκη. Επί τρία συναπτά έτη το Ιράν εξήγαγε πετρέλαιο προς την Τουρκία με μυστικούς αγωγούς και η Τουρκία το πλήρωνε με χρυσό. Διαμεσολαβητής σε αυτή την παράνομη, ακόμα και από τα Ηνωμένα Έθνη, συναλλαγή ήταν η δημόσια εμπορική τούρκικη τράπεζα Halk Bankasi. Φυσικά αυτή η ενέργεια δεν ήταν απλώς έκνομη αλλά παράνομη παραβιάζοντας τις κυρώσεις που είχαν επιβληθεί από τον ΟΗΕ μετά από εισήγηση των ΗΠΑ. Κάτι τέτοιο δεν άργησε να γίνει αντιληπτό και μάλιστα υπήρξαν και συλλήψεις σε επίπεδο Τούρκων τραπεζιτών στις ΗΠΑ (Pedi & Kouskouvelis, 2018).

Το δεύτερο γεγονός σχετίζεται με τη στάση της Τουρκίας στον πόλεμο της Συρίας. Πέραν όλων των συμμαχικών δυνάμεων των ΗΠΑ που πριμοδότησαν κατά γενική ομολογία τον ISIS προς όφελος της ανατροπής της κυβέρνησης του Μπασάρ Αλ Άσαντ, δημιουργήθηκε ένα μείζον μη υπολογιζόμενο για την Τουρκία ζήτημα. Αυτό δεν ήταν άλλο από τη δημιουργία τάσεων ανεξαρτητοποίησης των Κούρδων. Ως γνωστόν το Κουρδικό ζήτημα για χρόνια ταλανίζει την Τουρκική εσωτερική πολιτική σκηνή και η συμφιλίωση που είχε επιδείξει το ΑΚΡ κατά την ανάληψη των καθηκόντων του το 2003, έληξε άδοξα. Μετά τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης, όλα τα αραβόφωνα κράτη τάχθηκαν υπέρ του Μπασάρ Αλ Άσαντ, και στον άξονα αυτό κινήθηκε και το Ισραήλ. Τόσο το Ισραήλ όσο και η Αίγυπτος όμως, ισχυροί πόλοι της Ανατολικής Μεσογείου είχαν και έχουν συνάψει συμφωνίες με την Ελλάδα και τη Κύπρο. Συνεπώς μία πολιτική κατευνασμού της Τουρκίας σε αυτό το ζήτημα θα ήταν πραγματικά μια ωρολογιακή

βόμβα στα θεμέλια της εδαφικής κυριαρχίας των Νοτιοανατολικών τουρκικών επαρχιών, όπως επί παραδείγματι της επαρχίας Βαν. Η επιλογή της Τουρκίας, κατόπιν όλων αυτών, δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από τη σύναψη συμφωνίας με τη Ρωσία. Αυτό άλλωστε όριζε η λογική όπως και τα συμφέροντά της. Για μια ακόμα φορά, η Τουρκία και ο Ελληνοκυπριακός άξονας βρίσκονται σε αντίθετα στρατόπεδα καλλιεργώντας την μεταξύ τους κρίση και την ύπαρξη και αναζωπύρωση σημείων ανάφλεξης στις μεταξύ τους σχέσεις (Roussos, 2018).

3.5. Συμπεράσματα – Κριτική Αποτίμηση

Η γεωπολιτική ανάλυση αναμφίβολα αποτελεί μια εις βάθος ανάλυση με την οποία προσδίδεται αξία στο υπό ανάλυση κράτος βάσει της σταθερότητας και της (υπέρ)αξίας που του αποδίδεται στην περιοχή. Τα σημεία ανάφλεξης είναι φυσικά επακόλουθα των πολιτικών που ακολουθούνται και συνδέονται άρρηκτα με τα συμφέροντα των κρατών στην εγγύς περιοχή. Σε κάθε περίπτωση, η επιστημονική κοινότητα έχει συνδέσει τις γεωπολιτικές αναλύσεις με τα πιθανά σημεία ανάφλεξης, καθώς έτσι αναδεικνύονται κρίσεις που υποβόσκουν και τετελεσμένα τα οποία πρόκειται να επιβληθούν (Κουσκουβέλης, 2019).

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου βρίσκεται μέσα σε έναν κυκεώνα εξελίξεων τα τελευταία χρόνια, καθώς η εξόρυξη των υδρογονανθράκων διακυβεύει σημαντικά συμφέροντα, όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά σε παγκόσμιο. Κράτη που απλά διαβιούσαν ως διαμετακομιστικά εμπορικά κέντρα, όπως η Κυπριακή Δημοκρατία αναβαθμίζονται χάρη στα κοιτάσματα τα οποία βρίσκονται εντός της ΑΟΖ της. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα για τα κράτη του Ισραήλ και της Αιγύπτου, ενώ σε μικρότερο βαθμό ακολουθεί και η Ελλάδα. Από την άλλη ο μεγάλος χαμένος της υπόθεσης αναδεικνύεται η Τουρκία, χώρα η οποία βρίσκεται σε ένα καθεστώς μετάβασης τόσο πολιτικής όσο και οικονομικής φύσης. Η μετάβαση που συντελείται σε επίπεδο πολιτικής σχετίζεται κατά κύριο λόγο όχι τόσο με το προεδρικό σύστημα που υιοθετήθηκε αλλά κυριότερα με την μετάβαση σε μια θεοκρατική υβριδική κοινωνία διαγράφοντας το κοσμικό της παρελθόν. Ταυτόχρονα η μετάβαση στον γεωπολιτικό της ρόλο σχετίζεται άμεσα με τις επιλογές συμμαχίας που έχει προβεί, καθώς από ότι φαίνεται τίθεται στο άρμα της Ρωσίας και απαγκιστρώνεται μεθοδικά από αυτό των ΗΠΑ με συνέπειες κυρίως στον οικονομικό τομέα. Τέλος, η αναθεωρητική ισχύς που έχει αναπτύξει σε συνδυασμό με τον δογματισμό της Αραβικής Άνοιξης και της Μουσουλμανικής Αδελφότητας διαμορφώνει ένα νέο status quo στην λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου (Κάντζιου, 2018).

Υπό αυτούς τους όρους, η Κυπριακή Δημοκρατία καλείται όχι απλώς να συνταχθεί με τους ισχυρούς αλλά να διατηρήσει την αυτονομία της και ταυτόχρονα να ανταπεξέλθει σε μία σειρά ισχυρών προκλήσεων. Φυσικά η μεθοδική προσέγγιση της Ελληνικής και Ελληνοκυπριακής Δημοκρατίας που πραγματοποιούνταν για τόσα χρόνια, απέδωσε καρπούς, καθώς αυτή την στιγμή η Κυπριακή Δημοκρατία απολαμβάνει αναγνώρισης, καθώς είναι ήδη μέλος της Ε.Ε., της

Ευρωζώνης και κυριότερα οι ΗΠΑ έχουν κάνει άρση του εμπάργκο προμήθειας αμερικανικού οπλισμού σηματοδοτώντας μία σημαντική μεταστροφή της εξωτερικής τους πολιτικής απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία (Ανδρικοπούλου & Καυκαλάς, 2018).

Από την άλλη, οι κίνδυνοι και τα αδύναμα σημεία συνεχίζουν όχι απλώς να είναι πολλά αλλά και να δημιουργούν συνεχείς εντάσεις. Εντάσεις οι οποίες έχουν ονοματεπώνυμο και σχετίζονται με την Τουρκία με την ειρωνική ιδιότητα που έχει ως εγγυήτρια χώρα της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου. Η Τουρκία και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα από την πλευρά τους, φέρουν συνεχώς προσχώματα σε κάθε ενέργεια συνένωσης των δύο κοινοτήτων σε μία ομοσπονδιακή δημοκρατία αλλά και δημιουργούν συνεχόμενες εντάσεις στη βάση ανακήρυξης της ΑΟΖ. Αυτές οι εντάσεις αν και έχουν αυξηθεί κατακόρυφα το τελευταίο χρόνο, εντούτοις το μόνο που καταφέρνουν είναι να διεθνοποιούν ακόμα περισσότερο ένα πρόβλημα το οποίο ταλανίζει την περιοχή και αναδεικνύει τον αποσταθεροποιητικό πλέον ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή (Αγγελετόπουλος, 2019).

Φυσικά, αυτή η εικόνα ενισχύεται έτη πραιτέρω από τις δύο τριμερείς συμμαχίες στις οποίες έχει ήδη σπεύσει να ενταχθεί τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος με την πρώτη να είναι με το Ισραήλ και τη δεύτερη με την Αίγυπτο, ενδυναμώνοντας τους δεσμούς της χώρας με τα γειτνιάζοντα κράτη. Παράλληλα αυτές οι αμυντικού δόγματος συμμαχίες δεν έχουν απλώς τελεσφορήσει αλλά κυριότερα υπενθυμίζουν με κάθε ευκαιρία την ανικανότητα της Άγκυρας να μπορέσει να παράγει γόνιμο ρόλο ως περιφερειακή δύναμη. Φυσικά, τα σημεία ανάφλεξης που έχουν πυροδοτηθεί από τους Τούρκους είναι πλέον πολλά. Εκτός του ζητήματος της ΑΟΖ ενέργειες όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα και ο ρόλος της στην Αίγυπτο, η υποστήριξη της Παλαιστίνης κόντρα στα συμφέροντα του Ισραήλ και κυρίως ο άκρατος επεκτατισμός με συνεχή ανοικτά μέτωπα (Λιβύη, Ιράν και Συρία) δημιουργεί έντονο προβληματισμό στους θεσμικούς φορείς σχετικά με την αστάθεια που προκαλείται. Σε κάθε περίπτωση, υπενθυμίζεται ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ακολουθώντας επί σειρά ετών μία δομημένη διπλωματική πολιτική καταφέροντας να διακριθεί στο προσκήνιο της ΑΟΖ και της εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων και μάλιστα πετυχαίνοντας τη συμμετοχή της σε μεγάλα έργα όπως αυτό του East Med. αλλά και την καταδίκη της Τουρκίας ακόμα και από την Ε.Ε. ως κατ' επανάληψη χώρα παραβάτης του Διεθνούς Δικαίου (Κόλμερ, 2018).

3.6. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

- Ahmet, D., 2010. *ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΒΑΘΟΣ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Amanda, P., 2017. Crans-Montana - A 'now or never' moment for a Cyprus settlement?. *EPC Commentary*, p. Policy Paper.
- Argyrou, I., 2015. *Κυπριακή ΑΟΖ- Ενεργειακοί παραμέτροι*. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου - Διδακτορική Διατριβή.
- Armour, I. D., 2016. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ 1740-1918: ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΕΣ, ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Ataman, M., 2015. *Insight Turkey*. Istanbul: SETA Foundation for Political, Economic and Social Research.
- Baigent, M., 2007. *Μυστική Γερμανία : Η απόκρυφη σταυροφορία ενάντια στον Αδόλφο Χίτλερ, ο Στάουφενμπεργκ και η επιχείρηση Βαλκυρία*. Αθήνα: Anubis.
- Berstein, S. & Milza, P., 1997. *Ιστορία της Ευρώπης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Cnn Greece, 2019. *Τσαβούσογλου: Αν τολμήσουν να κάνουν βήμα στην Ανατολική Μεσόγειο, θα πάρουν την κατάλληλη απάντηση*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/183128/tsavouysogloy-an-tolmisoy-n-a-kanoy-n-vima-stin-anatoliki-mesogeio-tha-paroy-n-tin-katallili-apantisi> [Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].
- Ersen, E. & Celikpala, M., 2019. Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia. *Energy Policy*, Issue 128, pp. 584-592.
- Fuller, G. E. & Lesser, I. O., 2018. *Turkey's New Geopolitics: From the Balkans to Western China*. 5th Edition επιμ. New York: Westview Press.
- Gaddis, J. L., 2018. *Ο ψυχρός πόλεμος : Οι συμφωνίες, οι συγκρούσεις, τα ψέματα, οι αλήθειες*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Gordon, U., 2016. *Ισραηλινοί αναρχικοί : Η διαμάχη στην σύγκρουση Παλαιστινίων και Ισραηλινών*. Πάτρα: Opportuna.

Grigoriadis, I. N., 2018. Cyprus after elections: recapturing the Crans Montana momentum for peace negotiations. *SSOAR*, 12(8), pp. 55-69.

Hellenic Daily News, 2019. «Εντός διετίας η ίδρυση κουρδικού κράτους». [Ηλεκτρονικό] Available at:

<https://hellenicdailynews.com/2019/07/03/%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%82->

[%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%84%CE%AE%CF%82-](https://hellenicdailynews.com/2019/07/03/%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7/)

[%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-](https://hellenicdailynews.com/2019/07/03/%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7/)

[%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7/](https://hellenicdailynews.com/2019/07/03/%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7/)

[Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].

Mallinson, W., 2011. *Πικρές ελιές : Η διπλωματία, η σύγκρουση των θεωριών και η σύγχρονη Κύπρος*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Mazis, I. T., 2018. REVIEW: GEOPOLITICAL REALITIES IN THE GREECE-CYPRUS: DIPOLE, SOLUTIONS AND ALIBIS. *Civitas Gentium*, 6(2), pp. 104-113.

Mearsheimer, J., 2012. *Γιατί οι πολιτικοί λένε ψέματα*. Αθήνα: Πατάκης.

Michael, M. & Vural, Y., 2018. *Cyprus and the Roadmap for Peace: A Critical Interrogation of the Conflict*. London: Edward Elgar Publishing.

Norman, S., 2010. *ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ*. Αθήνα: Ψυχογιός.

Pedi, R. & Kouskouvelis, I., 2018. Cyprus in the Eastern Mediterranean: A Small State Seeking for Status. *The New Eastern Mediterranean*, 5(2), pp. 151-167.

Pipes, D., 2018. Cyprus Joins the Middle East. *Institute of Diplomacy and Global Affaires*, 5(2), pp. 99-118.

Roussos, S., 2018. *Greece and Regional Dynamics in the Eastern Mediterranean*. London: Springer.

- Stergiou, A., 2019. Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 375-392.
- Tsangas, M., Zorpas, A., Jequirim, M. & Limousy, L., 2018. Cyprus energy resources and their potential to increase sustainability. *IEEE*, 5(3), pp. 115-131.
- Tsiaras, Z., 2016. Israel-Cyprus-Greece: a ‘Comfortable’ Quasi-Alliance. *Mediterranean Politics*, 21(3), pp. 407-427.
- Ulusoy, K., 2019. The Cyprus Conflict: Turkey’s Strategic Dilemma. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 393-406.
- Αγγελετόπουλος, Γ., 2019. *Τουρκία: Το τρένο του μεγάλου εκσυγχρονισμού*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Ανδρικοπούλου, Ε. & Καυκαλάς, Γ., 2018. *Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*. Β' Έκδοση επιμ. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Βαρβαρούσης, Π., 2004. *Διεθνείς σχέσεις και εξωτερική πολιτική στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Βερέμης, Θ., 2005. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*. Δ' Έκδοση επιμ. Αθήνα: Σιδέρης.
- Βολιώτης, Σ., 2018. *Παλαιστίνιοι - Ισραηλινοί : Μία μόνο χώρα, με ένα μόνο Κράτος! : Μία πολιτική πρόταση με εφτά διακηρύξεις*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Γιαλλουρίδης, Χ. Κ., 2016. *Διεθνής πολιτική θεωρία και πράξη : Κύπρος, τη ύστατη ώρα*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Διαμαντούρος, Ν. Π., 2000. *Πολιτισμικός δυσμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ζένιος, Σ. Α., 2012. *Δημιουργική Κύπρος : Πολιτική μεταρρύθμιση για την Κύπρο του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ζέρβας, Ι., 2014. *Τα κράτη της Μετάβασης. Η πρόκληση της Διεύρυνσης του 2004*. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Β.Σ.Α.Σ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

- Ηρακλείδης, Α., 2007. *ΑΣΠΟΝΔΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Ήφαιστος, Π., 2003. *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Θεοφάνους, Α., 2011. *Η Κύπρος ενώπιον διλημμάτων : Σκέψεις και προβληματισμοί*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Καλεντερίδης, Σ., 2018. *Το εκκρεμές της Τουρκίας : Ανθολόγιο άρθρων και κειμένων*. Αθήνα: Ινφογνώμων.
- Κάννερ, Έ., 2018. *Τουρκία: Βία, αντίσταση και πολιτική στο καιρό της κρίσης : Κοινωνικές και πολιτικές αντιδράσεις απέναντι στην έμφυλη βία*. Αθήνα: Ηρόδοτος.
- Κάντζιου, Α., 2018. *Γεωπολιτικές Εξελίξεις στα Βαλκάνια*. Θεσσαλονίκη: Αυξέντιος.
- Καρυώτης, Θ., Κασίνης, Σ. & Λυγερός, Ν., 2018. *ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη [e-book] : Από τη στρατηγική κίνηση στην οικονομική λύση*. 3η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κατράνης, Α. Κ., 2013. *Η Μέση Ανατολή στη δίνη των "νέων πολέμων" : Ο πόλεμος των 34 ημερών μεταξύ Ισραήλ και Hezbollah: Ένα νέο είδος σύγκρουσης σε μια φλεγόμενη περιοχή και οι συνέπειές της για τη γεωπολιτική ισορροπία, τον πόλεμο και το διεθνές δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κλούρας, Δ. Ε., 2018. *Η απειλή προ των πυλών : Πέντε αιτίες που οδηγούν σε θερμή κρίση Ελλάδα - Τουρκία και όσα πρέπει να πράξει επειγόντως η Ελλάδα*. Αθήνα: Λειμών.
- Κόλμερ, Κ., 2018. *Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης.
- Κοτζιάς, Ν., 2018. *ΚΥΠΡΟΣ 2015-2018- Μια τριετία που άλλαξε το Κυπριακό: Η μάχη για την κανονικότητα χωρίς <<παρεμβατικά δικαιώματα>> και <<εγγυήσεις>>*. Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία: Υπουργείο Εξωτερικών.
- Κουσκουβέλης, Η., 2019. *Η αξία των γεωπολιτικών κρίσεων*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Κωνσταντακόπουλος, Δ., 2017. *Η Κύπρος στο στόχαστρο : Γιατί θέλουν μια Κύπρο χωρίς Έλληνες*. Αθήνα: Ινφογνώμων.

- Κωτούλας, Ι. Ε., 2018. Το Κυπριακό ως δίλημμα δημογραφικής ασφάλειας. *Foreign Affairs*, 50(14), pp. 104-117.
- Λάζος, Β. Α., 2018. *Θέματα Ευρωπαϊκής Ένωσης*. 2ης βελτιωμένη έκδοση επιμ. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης.
- Λυγερός, Σ. & Μελάς, Κ., 2013. *Μετά τον Ερντογάν τι; : Η ρεβάνς του πολιτικού ισλάμ: ΑΟΖ, Κύπρος και διενέξεις στη Μεσόγειο: Το καρκίνωμα του κουρδικού: Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Μαραβέγιας, Ν., 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Κριτική.
- Μηλάκας, Δ., 2012. *Η απόρρητη ιστορία του Αιγαίου : Η μυστική αλληλογραφία της Ουάσιγκτον για τα πετρέλαια, το φυσικό αέριο και την ελληνική ΑΟΖ*. Αθήνα: Ποντίκι.
- Μηνάγιας, Χ. Δ., 2019. *Τουρκία: Αναθεωρητισμός και συγκρούσεις*. Αθήνα: Λειμών.
- Μητρόπουλος, Α. Π., 2013. *Αριστερά και Ευρώπη : Η Κύπρος αλλάζει την ατζέντα /*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Μπαμπανάσης, Σ., 2019. *Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς Ανατολάς και οι επιπτώσεις της*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παπακώστας, Κ., 2014. *Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα*. 2η Έκδοση επιμ. Αθήνα: The Monthly Review Imprint.
- Παπακώστας, Κ., 2016. *Ανεμοδαρμένη πορεία*. Λευκωσία: Φυλλίς.
- Σιούσιουρας, Π. Π., 2015. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Σιούσιουρας, Π. Π., 2017. *Γεωγραφία της ενέργειας : Ενεργειακοί ανταγωνισμοί και ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Σπυρόπουλος, Δ., 2012. *Το χρονικό της κατάρρευσης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 1025 - 1461 μ.Χ.* Αθήνα: Λευκή Σελίδα.
- Τρεχλής, Σ., 2018. *Η εκμετάλλευση της θαλάσσιας ενέργειας και το καθεστώς της ΑΟΖ*. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Χαρίτος, Γ., 2018. *Κύπρος, το γειτονικό νησί : Το κυπριακό μέσα από τα κρατικά αρχεία του Ισραήλ 1946-1960*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Χριστοδούλου, Χ., 2014. *Τα οικονομικά της ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του κυφορούμενου νέου σχεδίου λύσης*. Β' Έκδοση επιμ. Λευκωσία: Επιφανίου.

Χρυσοστομίδης, Κ., 2012. *Κύπρος. Ανοικτά ζητήματα : Κυπριακό - Ευρωπαϊκή Ένωση - ΑΟΖ - Τουρκία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

4. Κεφάλαιο 4^ο – Γεωπολιτική Ανάλυση, Οπτικοποίηση και Παράθεση Χαρτών- Μια συγχρονική μεθοδολογική προσέγγιση.

4.1. Διαδραστικότητα στην Γεωπολιτική Ανάλυση

Η διαδραστική απεικόνιση στην Γεωπολιτική Ανάλυση ενσωματώνει πολλά πλεονεκτήματα τα οποία συμβάλουν στην βέλτιστη κατανόηση των διαφόρων χαρτών από πλευράς του εκάστοτε αναγνώστη ή/και χρήστη. Μέσω της διάδρασης (interaction) δίδεται η δυνατότητα στον χρήστη να γνωρίζει καλύτερα (Ηφαιστος, 2003):

- Την χωροταξική έκταση των χωρών που εμπλέκονται σε μία διένεξη
- Την οργάνωση των εκάστοτε δυνάμεων
- Την έκταση του προβλήματος στον χάρτη
- Πιθανές συμμαχίες ή εκτεταμένες εχθρικές συμπράξεις κρατών που δημιουργούνται
- Την υπεραξία της γεωπολιτικής τοποθέτησης της εκάστοτε χώρας.

Τα παραπάνω στοιχεία συνάδουν και αποτελούν ταυτόχρονα στοιχεία οπτικοποίησης προκειμένου να καταστεί η εκάστοτε απεικόνιση όχι απλώς χρήσιμη αλλά κυριότερα λειτουργική στον τρόπο διαχείρισης του προβλήματος προκειμένου να υπάρξει άμβλυνση του προβλήματος πριν αυτό εξελιχθεί σε σημείο ανάφλεξης.

Ωστόσο πολλά προβλήματα που σχετίζονται με τη ορθή απεικόνιση εμφανίζονται σε τέτοια κομβικά χρονικά σημεία που πολλές φορές καθιστούν παραπλανητικές τις προσπάθειες για πλήρη διάδραση των χαρτών προς τους χρήστες. Αιτίες που μπορεί αυτό να συμβεί σχετίζονται (Μαρατζίδης & Κυρκιλής, 2010):

- Με προπαγανδιστικούς λόγους της μίας εκ των εμπλεκομένων χωρών/συμμαχιών
- Την μη ορθή κατανόηση του γεωγραφικού τερέν
- Την ελλιπή γνώση της γεωγραφίας έκτασης των δυνάμεων κάθε χώρας/συμμαχίας με αποτέλεσμα να υπάρχει λανθασμένη απεικόνιση²²

---

²² Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση με τα Ίμια. Η ελληνική πλευρά ακόμα και τις πρώτες ώρες που κυβερνητικά ανώτατα κλιμάκια βρίσκονταν στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων (ΕΘΚΕΠΙΧ), πίστευαν ότι πρόκειται για μία

- Την οπτικοποίηση από μη θεσμικούς φορείς ή φορείς που δεν έχουν την κατάλληλη προς αυτό τεχνογνωσία
- Την ύπαρξη απροσδιορίστων παραγόντων που σχετίζονται με τα υφιστάμενα μέσα που χρησιμοποιούνται και την ελλιπή υποδομή τους είτε από άποψη μηχανολογική εξοπλισμού είτε από άποψη τεχνολογικής εξέλιξης.

Κατόπιν των ανωτέρω συνάγεται ότι η διαδικασία της οπτικοποίησης μπορεί να θεωρείται από πολλούς ως η κυρίαρχη πλέον διαδικασία που συμβάλει στην επεξήγηση των γεωπολιτικών φαινομένων ωστόσο επιδέχεται ιδιαίτερης κριτικής όχι τόσο στην επιστημονική της υπόσταση και ανάπτυξη αλλά κυρίως στην πιθανώς λανθασμένη χρήση από τρίτους. Με την έννοια τρίτος, δεν εστιάζεται η ανάλυση κατ' ανάγκη στα εμπλεκόμενα μέρη ή φορείς αλλά αντιθέτως σε πρόσωπο (φυσικά ή νομικά) τα οποία έχουν έμμεσα συμφέροντα από την αποτίμηση ενός σημείου ανάφλεξης. Τέτοια μέρη/φορείς μπορεί να είναι (Μαρατζίδης & Κυρκιλής, 2010):

- Αναλυτές
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Φορείς πολιτικής ανάλυσης που δεν εμπίπτουν στο φάσμα της διαπίστευσης της μεθοδολογίας που χρησιμοποιούν
- Μεμονωμένα άτομα που για ιδίον όφελος/ συμφέρον/ ενδιαφέρον προβαίνουν σε αναλύσεις και γενικότερα
- Όσοι δεν έχουν θεσμικό ρόλο και τεχνογνωσία για την χρήση των μεθόδων οπτικοποίησης.

Στο πλαίσιο αυτό εντός του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί ανάλυση οπτικοποίησης επί χάρτου των κυριότερων σημείων ανάφλεξης που προσδιορίστηκαν για την μελέτη περίπτωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας στο προηγούμενο κεφάλαιο.

βραχονησίδα και πριν την διαβεβαίωση της Φ/Γ Ναβαρίνο για εμπλοκή των Τούρκων Κομάντο επί της βραχονησίδος δεν είχαν σχετική γνώση προκειμένου να την διαμοιράσουν στις εμπλεκόμενες μονάδες επιφανείας.

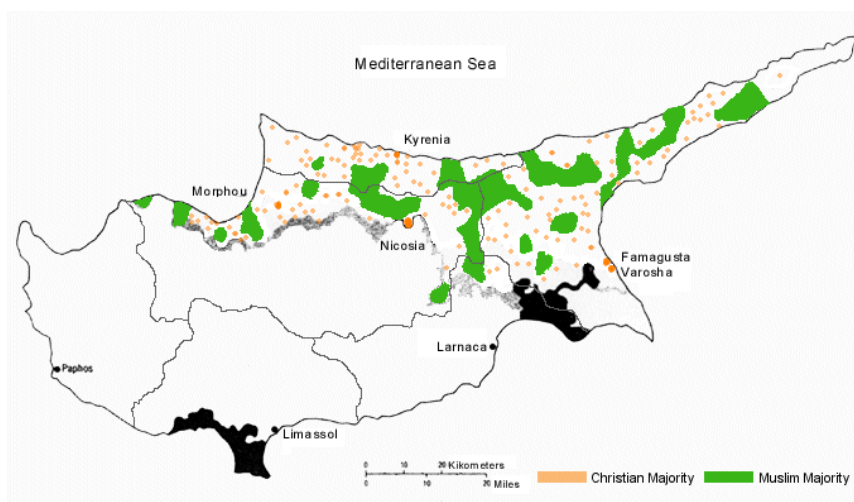
4.2. Η Κύπρος και το Σχέδιο Ανάν

Το υλικό που δημιουργήθηκε για την Κύπρο και το Σχέδιο Ανάν, ήδη από την εποχή των σχεδίων ΙΙ και ΙΙΙ ήταν σημαντικό. Κατά κύριο λόγο χαρτογραφικό υλικό που μπορούσε να αναδείξει την υφιστάμενη κατάσταση και εν είδος συγκριτικής μελέτης να αναδείξει το νέο κράτος που θα διαμορφώνονταν μετά την συμφωνία. Στο σημείο αυτό δεν θα γίνει λόγος για τα αίτια των σημείων ανάφλεξης παρά μόνο θα εντοπιστούν μέσα από την χαρτογράφηση της εποχής. Είναι ωστόσο εξαιρετικά σημαντικό να τονιστεί ότι κάποια στοιχεία αποτελούν απόρρητο υλικό και δεν δημοσιοποιήθηκαν ποτέ. Δυστυχώς στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, αν και αναζητήθηκαν εντούτοις η ελληνική γραφειοκρατία και το σύστημα απελευθέρωσης των απορρήτων εγγράφων δεν κατέστη δυνατό να παρακαμφθεί προκειμένου σημαντικά στοιχεία να γίνουν αντικείμενο επιστημονικής μελέτης και δη να διερευνηθούν υπό την έννοια της γεωπολιτικής οπτικοποίησης (Thergios, 2015).

Σε κάθε περίπτωση η ανάλυση που προηγήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο του τρέχοντος πονήματος, δείχνει να επιβεβαιώνεται ως προς τα σημεία ανάφλεξης. Στην συγκεκριμένη υποενότητα παρουσιάζονται τρεις χάρτες εν είδος οπτικοποίησης που αναδεικνύουν την τότε κατάσταση και την μελλοντική της νήσου. Αρχικά στον παρακάτω χάρτη, στοιχείο 4, διακρίνεται η απεικόνιση της νήσου με τον διαχωρισμό τόσο των περιφερειών της όσο και των δύο διοικήσεων, δηλαδή των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Επίσης, με μαύρο χρώμα αναδεικνύονται οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ με τα έγχρωμα τμήμα αναδεικνύουν την πληθυσμιακή πλειονότητα από άποψη θρησκείας. Έτσι, με εστίαση κυρίως στην Τουρκοκυπριακή πλευρά είναι εμφανείς και τονίζονται με το πράσινο χρώμα, οι περιοχές κατά τις οποίες κυριαρχούν οι μουσουλμάνοι ενώ αντίστοιχα με το πορτοκαλί χρώμα τονίζονται οι περιοχές που κυριαρχούν οι χριστιανικοί πληθυσμοί.

Έχει ενδιαφέρον το γεγονός ότι ο χάρτης πέραν της τυπικής κλίμακας και των θαλασσών που απεικονίζει προκειμένου να υπάρξει γεωγραφική τοποθέτηση της νήσου εστιάζεται κατά κύριο λόγο στο τμήμα των Τουρκοκυπρίων. Έτσι αναδεικνύει ότι θα είναι η περιοχή των αλλαγών ή αλλιώς θα αποτελέσει μελλοντικό σημείο για διαπραγματεύσεις στην βάση επίλυσης του σχεδίου Ανάν. Αυτό ευλόγως θα δημιουργήσει σημαντικές τριβές και πιθανά σημεία ανάφλεξης, καθώς σε κάθε διαπραγμάτευση υπάρχει και η αντίρροπη δύναμη, η οποία διεκδικεί είτε

διαφοροποιημένα στοιχεία είτε περισσότερα. Άλλωστε αυτός είναι και ο λόγος της διαπραγμάτευσης. Σε κάθε περίπτωση η οπτικοποίηση του χάρτη απεικονίζει τα εν δυνάμει στοιχεία τριβής (ή και συμφωνίας κατά περίπτωση) της διαπραγμάτευσης και κυριότερα τον λόγο που συνάδει με την θρησκευτική οντότητα των υφιστάμενων πληθυσμών.

Στοιχείο 4 Χάρτης Σχεδίου Ανάν V

Πηγή: (Eclipse, 2010)

Ο επόμενο χάρτης (Στοιχείο 5) είναι αρκετά διαφοροποιημένος, καθώς πέραν της γενικής απεικόνισης της νήσου, των δύο κοινοτήτων και των στρατιωτικών βάσεων των Βρετανών, εστιάζεται σε ένα σημαντικό σημείο, όπως άλλωστε διαφαίνεται και στο σχετικό υπόμνημα. Χρωματίζει διαφορετικά τα εδάφη, που κατόπιν της συμφωνίας Ανάν V θα επιστραφούν από τους Τουρκοκύπριους στην Ελληνοκυπριακή διοίκηση με τα γνωστά ανταλλάγματα τα οποία παρατέθηκαν και παραπάνω. Έτσι, το σημείο τριβής ήδη τονίζεται με χρωματική διαφοροποίηση και σχετίζεται με την ανταλλαγή εδαφικής κυριαρχίας.

Αυτό είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό γεγονός, καθώς αν ληφθεί υπόψη μας ότι η εδαφική κυριαρχία ενός κράτους συμφωνείται με επίσημα κείμενα, ουσιαστικά πρόκειται για μία συμφωνημένη αναθεώρηση των Συνθηκών του Λονδίνου και της Γενεύης για το Κυπριακό. Πρακτικά, αυτό είτε έχει προκύψει κατόπιν συμφωνίας είτε προτείνεται στο σχέδιο του Γενικού

Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών προς αποδοχή από τις δύο κοινότητες, με τις διαδικασίες που ήδη έχουν περιγραφεί και πραγματοποιηθεί, δηλαδή το δημοψήφισμα. Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η εδαφική απώλεια για ένα κράτος είναι λόγος υψίστης αντίδρασης και προφανώς τα ανταλλάγματα που θα λάβει θα πρέπει να έχουν και μόνιμο χαρακτήρα, γιατί σε κάθε άλλη περίπτωση θα αποτελέσουν την πηγή σημείου ανάφλεξης με απρόβλεπτες διαστάσεις (Ulusoy, 2019).

Στοιχείο 5 Σχέδιο Ανάν V εκ της ΤΔΒΚ

Πηγή: (Economist, 2014)

Ο τελευταίος χάρτης (Στοιχείο 6) που δείχνει οπτικοποιημένο το σχέδιο Ανάν V, από την οπτική της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εκ νέου διαπιστώνεται ότι απεικονίζεται η νήσος, διαχωρισμένη σε δύο κοινότητες με απεικόνιση των Βρετανικών πολεμικών βάσεων. Οι Τουρκοκύπριοι στον χάρτη που δίνουν στην δημοσιότητα με την πράσινη γραμμή απεικονίζουν τα υφιστάμενα σύνορα, όπως διαμορφώθηκαν από τον Αττίλα I και II, ενώ με την κόκκινη διακεκομμένη παρουσιάζονται τα εδάφη που αιτούνται οι Ελληνοκύπριοι.

Προφανώς αυτός ο χάρτης είναι η καλύτερη απόδειξη της δημιουργίας σημείων τριβής. Δείχνει εν είδος συγκριτικής πολιτικής απεικόνισης την υφιστάμενη κατάσταση και την μελλοντικά διεκδικούμενη, τονίζοντας τους λόγους για τους οποίους θα δημιουργηθούν πιθανά γεωπολιτικά

προβλήματα στις δύο κοινότητες. Φυσικά, αυτό από μόνο του δεν είναι ικανό να στοιχειοθετήσει ένα σημείο ανάφλεξης, καθώς η πολιτική προέκταση που θα δοθεί είναι η ικανή και αναγκαία συνθήκη για τον γεωγραφικό ορισμό των σημείων ανάφλεξης.

Είναι όμως σημαντικό με μία πρώτη ματιά να τονιστεί η διαφορετική οπτική των χαρτών για ένα ζήτημα που αφορά δύο κοινότητες και έφθασε μέχρι και σε μία πιθανή συμφωνία. Ακόμα και τώρα αρκετά χρόνια μετά δημιουργεί διάσταση γνώμων και απόψεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων, κάτι που αναπόφευκτά δημιουργεί χαρακτηρισμούς ως πεδία τριβής. Αυτά τα πεδία δεν είναι άλλα από τις διαφιλονικούμενες περιοχές, οι οποίες εμφανίζονται ξεκάθαρα στους χάρτες που έχουν αναλυθεί μέχρι στιγμής και συγκεκριμένα στο Στοιχείο 4 και 5. Τέλος να τονιστεί ότι ο παρακάτω χάρτης, στοιχείο 6, είναι προϊόν δημιουργίας μίας Τουρκικής εφημερίδας, της Milliyet, κάτι που δημιουργεί αμφιβολίες για την πραγματική αξιοπιστία και προέλευσή του προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως πεδίο δημιουργίας πολιτικών επιχειρημάτων και οπτικοποίησης (Milliyet, 2014).

Στοιχείο 6 Υφιστάμενη και Μελλοντική Κατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας εκ της Milliyet

Πηγή: (Milliyet, 2014)

4.3. Κύπρος και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Κύπρος μετά την ένταξή της στην Ε.Ε. αρχικά και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αργότερα, εντάχθηκε όχι απλώς στην Ευρωπαϊκή Οικογένεια αλλά σε μία μεγάλη ομάδα χωρών που εμπνέουν αξιοπιστία. Γεωπολιτικά ήταν ο κύριος λόγος προκειμένου να αποκτήσει υπεραξία, καθώς λόγω της ένταξής της στην Ε.Ε. και στην γεινίαση της με ευρωπαϊκές χώρες, άνηκε και στην Κοινή Αγορά (Single Market) που μέχρι τότε ήταν αποκομμένη. Κατ' επέκταση η ένταξή της στην Ε.Ε. ήταν ένα σημείο το οποίο δεν αναμένονταν από τους Τούρκους όπως επίσης και οι πεποιθήσεις των ευρωπαίων ηγετών ήταν εντελώς διαφορετικές για το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τόσο οι στάσεις όσο και οι πεποιθήσεις τους περιεγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα, καθιστώντας την Κυπριακή Δημοκρατία ίσως και «κατά λάθος» μέλος της Ε.Ε. αλλά και πιθανώς μία πηγή ανάφλεξης σε σχέση με την Τουρκία (Ozturk, et al., 2011).

Σύμφωνα με την αρμόδια υπηρεσία της Ε.Ε. η Κύπρος ανήκει πλέον στην οικογένεια της Ε.Ε. όπως άλλωστε φαίνεται και στον παρακάτω χάρτη. Αλλά με μία σημαντική επισήμανση. Παρακάτω στο στοιχείο 7 φαίνονται οι χώρες που είναι μέλη με διαφορετικό χρωματισμό σε σχέση με τις χώρες που δεν αποτελούν μέλη της Ε.Ε. Ωστόσο διακρίνεται ότι η Κύπρος φέρει ενιαίο χρωματισμό, κάτι που σημαίνει ότι η Ε.Ε. στον παρόντα χάρτη θεωρεί ότι ολόκληρο το νησί ανήκει στην ευρωπαϊκή οικογένεια κάτι που δεν συμβαίνει. Αυτό σχετίζεται με τον διαχωρισμό του νησιού, όπως άλλωστε είδαμε και προηγουμένως, στις δύο κοινότητες (European Union, 2011).

Η Ε.Ε. είτε από παράληψη είτε με την υιοθέτηση της λογικής των ίσων αποστάσεων θεωρεί ότι όλο το νησί ανήκει στην Ε.Ε., κάτι το οποίο εν γνώσει όλων δεν συμβαίνει. Ωστόσο είναι ένα σημείο το οποίο εκμεταλλεύτηκε τόσο η Τουρκοκυπριακή κοινότητα όσο και οι Τούρκοι προκειμένου να δημιουργήσουν νέες εντάσεις και τριβές, λογίζοντας ότι το ενιαίο χρώμα της νήσου επί του χάρτη, σημαίνει και την de facto και de jure αναγνώριση των Τουρκοκυπρίων ως ομόσπονδο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας κάτι που πρακτικά δεν συμβαίνει. Σχετικά, υπήρξαν πολλά διαβήματα τόσο από την Ε.Ε. όσο και από την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους, καθώς κάθε λάθος δημιουργεί την ευκαιρία για διεκδικήσεις εκατέρωθεν. Εντούτοις κανείς ευσεβής πόθος δεν δικαιώθηκε από την χρωματική ομοιομορφία που τέθηκε επί του χάρτη και

σίγουρα αυτό αποτέλεσε για μήνες το σημείο έριδος μεταξύ των διπλωματικών αποστολών της Τουρκίας και της Κύπρου στην Ε.Ε (Roussos, 2018).

Στοιχείο 7 Η Κυπριακή Δημοκρατία στην Ε.Ε.

Πηγή: (European Union, 2011)

Ακριβώς ίδια είναι και η εικόνα του επόμενου χάρτη (Στοιχείου 8) που απεικονίζει τις χώρες μέλη που εντάχθηκαν στους κόλπους της Ε.Ε. από τις διευρύνσεις του 2004 και μετά. Η Κύπρος βρίσκεται στην χρωματική απεικόνιση των χωρών μελών που εντάχθηκαν στην Ε.Ε. το 2004 παρουσιάζοντας την ίδια χρωματική ιδιαιτερότητα. Τότε, το πρόσχημα ήταν το σχέδιο Ανάν, ωστόσο για αρκετά χρόνια αργότερα συνέχισε η ίδια τακτική στην έκδοση των χαρτών από την αρμόδια υπηρεσία της Ε.Ε.. Φυσικά αυτό αποτέλεσε σημείο όχι απλά τριβής αλλά και διαβημάτων σε γεωπολιτικό και υψηλά πολιτικό επίπεδο, κάτι που προκάλεσε την «χρωματική συμμόρφωση» των υπευθύνων της Ε.Ε (Allison, 2013).

Στοιχείο 8 Τμηματική Διεύρυνση Ε.Ε.

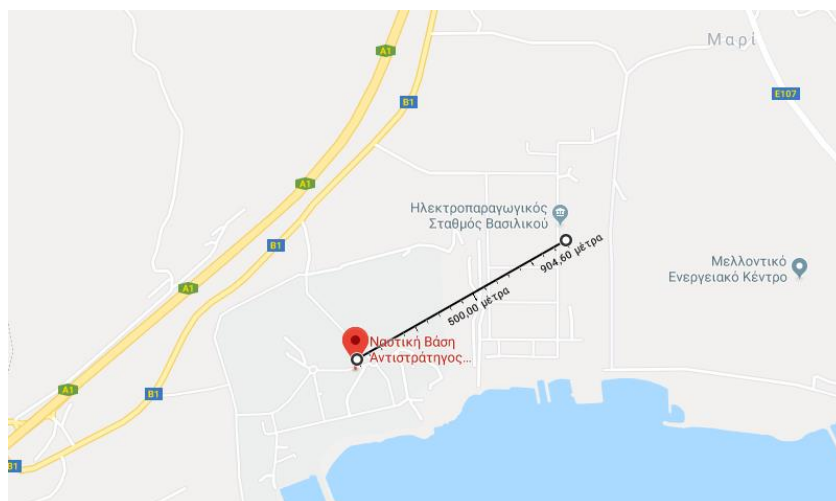
Πηγή: (Allison, 2013)

4.4. Κύπρος, Μαρί και Ενεργειακή Εξάρτηση

Η καταστροφή στο Μαρί και συγκεκριμένα στην ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» δεν ήταν απλά μία τραγωδία με ανθρώπινες συνέπειες για την Κυπριακή Δημοκρατία. Δεν ήταν απλώς η δημιουργία εξάρτησης και πιθανής αναγνώρισης, όπως έχει ήδη αναλυθεί, από την ενέργεια της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Αντίθετα ήταν η λυδία λίθος για μία μεγάλη συζήτηση που ξεκίνησε εκείνο το διάστημα στην Κύπρο για την μη επαρκή προστασία των δικτύων κοινής ωφέλειας, τα οποία βρίσκονταν κοντά σε Ναυτικές ή άλλες στρατιωτικές βάσεις, καθιστώντας τα εύκολα πλήγματα σε περίπτωση σύρραξης (Παπακώστας, 2016).

Ο παρακάτω χάρτης (Στοιχείο 9) αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Είναι πλέον διακριτό ότι η Ναυτική Βάση στο Μαρί της Κύπρου απέχει κάτι λιγότερο από 1 χιλιόμετρο από τον πιο σύγχρονο ηλεκτροπαραγωγικό σταθμό του Βασιλικού, ο οποίος όχι απλά δημιουργήθηκε πρόσφατα αλλά ήταν ο μοναδικός που παρείχε ενέργεια στο μεγαλύτερο μέρος του νησιού (>54% της ενέργειας της Κυπριακής Δημοκρατίας) (Παπακώστας, 2014).

Το συγκεκριμένο γεγονός άνοιξε μία πολύ μεγάλη συζήτηση στο νησί για την προστασία των υποδομών και το κατά πόσο αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν ευκόλως πλήγμα σε μία στρατιωτική επιχείρηση της Άγκυρας. Άλλωστε, οι Κύπριοι ως έθνος γνωρίζουν πολύ καλά να ζουν με τις απειλές, οπότε η προστασία των υποδομών θεωρούνταν εκ των ουκ άνευ. Το νέο αυτό σημείο τριβής, το οποίο δημιουργήθηκε στο νησί (σε πλαίσιο εσωστρεφούς συζήτησης και όχι διεθνοποιημένης) αποτέλεσε και ένα «μάθημα» για την δημιουργία της νέας βάσης ηλεκτροδότησης που θα λάμβανε χώρα μετά την καταστροφή του Ηλεκτροπαραγωγικού Σταθμού του Βασιλικού (Παπακώστας, 2016).

Στοιχείο 9 Χωροταξική Απόσταση Ν.Β. "Ευάγγελος Φλωράκης" και Η.Π.Σ. Βασιλικού

Πηγή: (Παπαθανασίου, 2018)

Ο δεύτερος χάρτης (Στοιχείο 10) τονίζει ακόμα περισσότερο ότι εκτός της εγγύτητας του Ηλεκτροπαραγωγικού Σταθμού με την Ναυτική Βάση, δεν εξασφαλίστηκε η αναμενόμενη διασπορά των πηγών κοινής ωφέλειας, ως όφειλε να πράξει η δημόσια διοίκηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με πλήρη συγκέντρωση στο νότιο τμήμα της Νήσου και δη πλησίον της Λεμεσού, αποτελούσε πολύ ευκολότερο στόχο από ότι αν βρίσκονταν στην Πάφο ή ακόμα και σε ποιο Δυτικό σημείο (Παπαθανασίου, 2018).

Σε κάθε περίπτωση γίνεται αντιληπτό κατά πόσο η οπτικοποίηση συμβάλει στον εμπλουτισμό των επιχειρημάτων σε επίπεδο γεωπολιτικής, κάτι που δεν θα μπορούσε να γίνει αποκλειστικά και μόνο από την Πολιτική Επιστήμη. Ήδη στην ανάλυση που προηγήθηκε η συγκεκριμένη μεταβλητή δεν περιλήφθηκε όχι τεχνηέντως, καθώς ουδείς πολιτικός επιστήμων δεν έθεσε το θέμα έτσι όπως τέθηκε από τα ΜΜΕ. Αυτό συμβαίνει, καθώς πολλές φορές η τεχνοκρατική προσέγγιση δεν λαμβάνει υπόψη της σημαντικές πτυχές ιδιαιτερότητας του όλου ζητήματος, που μπορεί να γίνουν αντιληπτές μόνο από την διαδραστικότητα που προσφέρουν οι χάρτες μέσω της οπτικοποίησης των δεδομένων (Ηρακλείδης, 2007).

4.5. Συνομιλίες στο Κραν Μοντανά

Η σύνοδος του Κραν Μοντανά είχε ένα ιδιαίτερο στοιχείο, το οποίο ακόμα και σήμερα, περί των ένα χρόνο μετά τις διαπραγματεύσεις θα πρέπει να γίνει σεβαστό. Ο ΟΗΕ, ο οποίος είχε την ευθύνη των συνομιλιών τόσο μέσω του γενικού απεσταλμένου του κ. Έιντε όσο και με τον πρόεδρο τον κ. Γκουτιέρες δεν έχει γίνει γνωστό το αποτέλεσμα της χαρτογραφικής απεικόνισης που πρότειναν οι δύο πλευρές. Διατηρείται ακόμα ως απόρρητο στοιχείο μεταξύ του ΟΗΕ και των διαπραγματευτών προκειμένου να μην δημιουργηθούν εντυπώσεις που μπορεί να σταθούν ως τροχοπέδη σε μελλοντικές συζητήσεις (Κοτζιάς, 2018).

Συν τοις άλλοις, ο ίδιος ο πρόεδρος του ΟΗΕ απέφυγε να αποφανθεί περί της ποιας πλευράς είχε δίκαιο ή ποιας είχε άδικο όχι μόνο γιατί πρόκειται για *sic* αλλά κυριότερα επειδή το απαιτεί η διπλωματική του θέση και το αξίωμα. Έτσι διαπιστώνεται ότι η έννοια της οπτικοποίησης είναι τόσο σημαντική ώστε είναι ικανή να διατηρήσει απόρρητα έγγραφα αλλά και να μας δώσει το δικαίωμα μόνο για μονομερή διατύπωση γνώμης, χωρίς να υπάρχουν τα κατάλληλα εχέγγυα και επιχειρήματα της άλλης πλευράς. Άλλωστε με την πιθανή ύπαρξη της χαρτογραφικής απεικόνισης πολλά στοιχεία των διαπραγματεύσεων θα μπορούσαν να γίνουν πιο ξεκάθαρα, καθώς ο πολιτικός λόγος πέραν της αοριστίας που τον διακρίνει, ενσωματώνει και την χρονική καθυστέρηση της υλοποίησης. Έχοντας όμως ένα σχέδιο οπτικοποιημένο θα ήταν εκ των ουκ άνευ η διαδικασία εξέλιξης των φάσεων άρα απομείωσης της χρονικής καθυστέρησης και σίγουρα της αοριστίας (Roussos, 2018).

4.6. Ανακήρυξη της ΑΟΖ

Ο παρακάτω χάρτης σχετίζεται με την ανάδειξη της Ελληνικής και Κυπριακής ΑΟΖ αλλά και των προκλητικών ενέργειων της Τουρκίας και κατ' επέκταση του δικαιώματος που έχει εκχωρηθεί σε αυτή από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Πρόκειται κατά βάση για ένα υψοβαθή ναυτιλιακό χάρτη μετρήσεων²³. Ο χάρτης πέραν της απεικόνισης των γεωγραφικών ορίων της Ελλάδας, Τουρκίας και Κύπρου είναι ο πλέον κατάλληλος για την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων επί της ΑΟΖ, την ιστορική κλιμάκωση από έκαστη πλευρά και σίγουρα αναδεικνύει και τα σημεία τριβής που σε πολλές των περιπτώσεων έχουν ήδη διαμορφωθεί σε σημεία ανάφλεξης εντός του 2019. Ο παρακάτω χάρτης, Στοιχείο 11, συνοδεύεται από υπόμνημα και παραπέμπει εν πολλοίς στις παράνομες διεκδικήσεις της Τουρκίας μέσω της ΤΡΑΟ (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) επί της Ελληνικής και Κυπριακής ΑΟΖ (Ozturk, et al., 2011).

Αρχικά η διακεκομμένη μπλε γραμμή δείχνει την ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας έτσι όπως απορρέει από την Διεθνή Σύμβαση της Θάλασσας και έχει ανακοινωθεί στον ΟΗΕ. Μάλιστα υπάρχει η γεωγραφική κατάτμηση σε οικοπέδα βάσει των οποίων εκτελείται και η δημοπρασία προς τους διεθνείς οργανισμούς. Επιπρόσθετα με το ανοικτό γαλάζιο χρώμα ορίζεται η ελληνική ΑΟΖ όπως θα έπρεπε να είχε οριστεί κατόπιν συμφωνίας με τα γειτνιάζοντα προς αυτή κράτη. Μέχρι στιγμής το ζήτημα της ΑΟΖ έχει υπογραφεί μεταξύ Ελλάδας, Ιταλίας και Αιγύπτου και με κανένα άλλο κράτος. Δημιουργούνται εκκρεμότητες ως προς την Αλβανία, την Λιβύη για λόγους πολιτικούς, με την Τουρκία για λόγους γεωπολιτικούς και με την Κύπρο για την μη αποφασιστική συμπερίληψη του Καστελόριζου στην ελληνική ΑΟΖ, ζήτημα το οποίο αναλύθηκε εκτενώς στην ταυτάριθμη ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου (Χριστοδούλου, 2014).

Στο δεύτερο τμήμα παρουσιάζονται οι διαχρονικές παράνομες αδειοδοτήσεις είτε της Τουρκίας είτε των Τουρκοκυπρίων προς την ΤΡΑΟ για έρευνες στην αρχή σεισμικές και πλέον διάτρησης του βυθού με απώτερο σκοπό την εξόρυξη. Έτσι, ενώ μέχρι το 1987 χρωματικά διακρίνεται στον χάρτη ότι η Τουρκία προσπαθούσε να συνδέσει της έρευνες για υδρογονάνθρακες με εθνικά ζητήματα κάτι τέτοιο δεν ισχύει από το 2000 και μετά. Άλλωστε η τακτική της Τουρκίας είναι

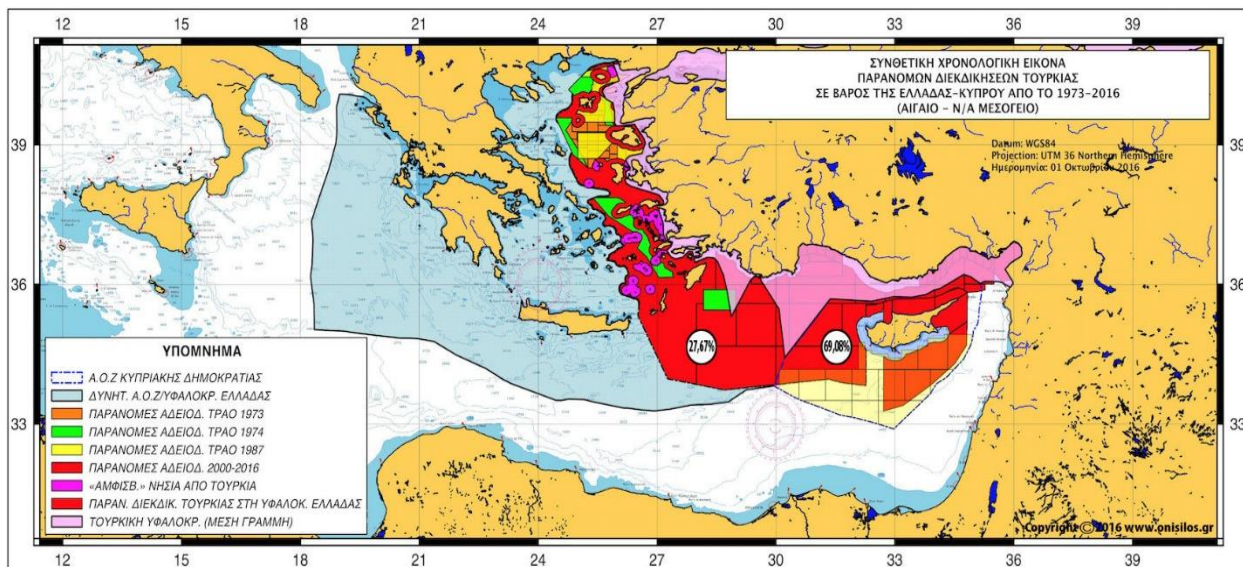
---

²³ Αναφορά είδους χάρτη που χρησιμοποιείται από το Εμπορικό Ναυτικό και συμβάλει στην μέτρηση των αποστάσεων επί κουμπάσου και διπαράλληλου μαζί με την εύρεση του αληθινού και μαγνητικού βορά, καθώς και των βαθών επί συγκεκριμένων περιοχών. Είθισται να εκδίδεται από την αρμόδια γεωγραφική υπηρεσία που συνηθέστερα είναι του Ε.Σ.

γνωστή και η διαδικασία δημιουργίας εντάσεων και τριβής για γκριζάρισμα ζωνών θαλάσσης ήδη ξεκίνησε ήδη επί του Τουργκούτ Οζάλ και συνεχίζεται μέχρι στις μέρες μας. Συνεπώς, η δημιουργία της έντασης για γεωπολιτικά ζητήματα συνοδεύεται πάντα εκ της Τουρκίας και με εντολές εξόρυξης (Ulusoy, 2019).

Το κυριότερο όμως σημείο είναι η αδειοδότηση της ΤΡΑΟ επί στοιχείων της Ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, καθώς και της Κυπριακής. Πλέον η αποστολή ναυτικών δυνάμεων επιφανείας του Πολεμικού Ναυτικού της Τουρκίας δεν δημιουργεί απλώς αλλά συντηρεί την ένταση και τα σημεία ανάφλεξης πολλαπλασιάζονται. Η Τουρκία δεν δρα πλέον με την αναθεωρητική εξωτερική πολιτική αλλά με μία πολιτική η οποία δεν περιορίζεται στις παραβιάσεις αλλά οικειοποιείται εδάφη και σημεία των οποίων η κυριότητα έχει επισημανθεί με συνθήκες όπως της Λοζάνης, του Λονδίνου και φυσικά του Βουκουρεστίου αναγνωρίζοντας τα εκάστοτε κυριαρχικά δικαιώματα (Stergiou, 2019).

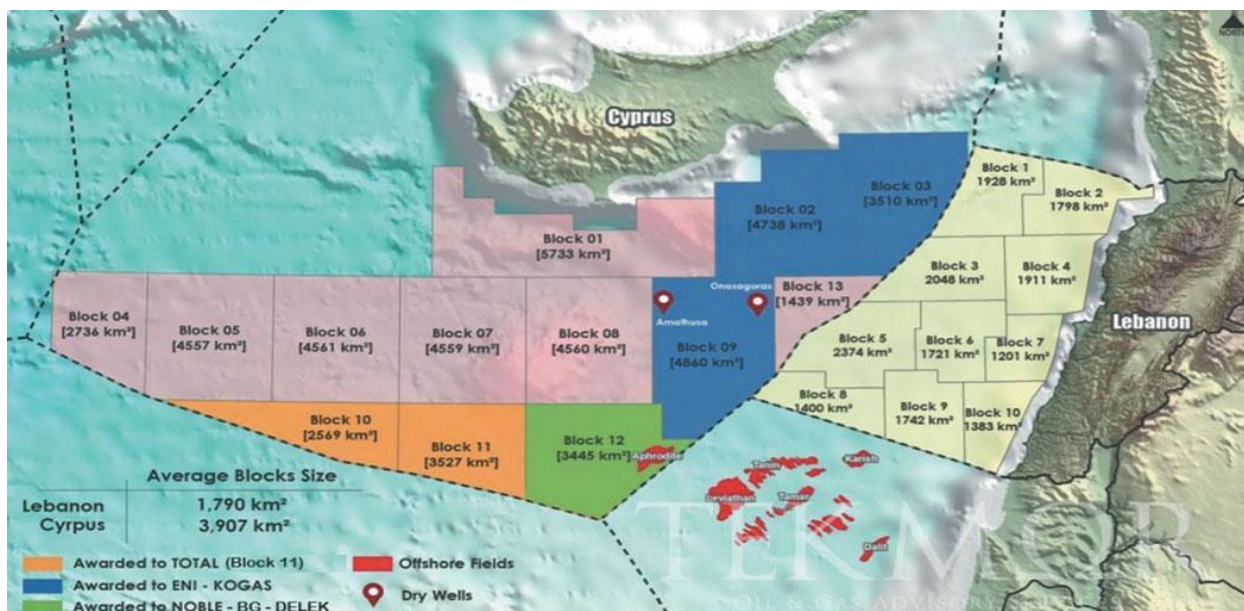
Τέλος στο τρίτο και τελευταίο σημείο της ανάλυσης διακρίνεται ότι ο κάτωθι χάρτης, Στοιχείο 11, παρουσιάζει μέχρι πιο σημείο θα έπρεπε να κείτεται η Τουρκική υφαλοκρηπίδα αναδεικνύοντας την δύναμη της νήσου Καστελόριζου και της ευθείας διασύνδεσης των ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου, κάτι που δεν είναι διατεθειμένη η Τουρκία να αποδεχθεί και πολλώ δε μάλλον να αναγνωρίσει. Σε κάθε περίπτωση η αμφισβήτηση με έωλους ισχυρισμούς της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας σε συνδυασμό με την αδυναμία της δεύτερης να προστατέψει τα θαλάσσια σύνορά της είναι όχι απλώς ένα σημείο ανάφλεξης αλλά ένα σημείο το οποίο θα αποτελέσει την θρυαλλίδα σοβαρών γεωπολιτικών κρίσεων που θα λάβουν μέρος εκτός θεσμικών πλαισίων και ορίων (Ονήσιλος, 2019).

Στοιχείο 11 Συνθετική Χρονολογική Εικόνα Παράνομων Διεκδικήσεων Τουρκίας

Πηγή: (Ονήσιλος, 2019)

Ο επόμενος χάρτης, στοιχείο 12, αποτελεί και αυτός με την σειρά του ένα χρήσιμο εργαλείο απεικόνισης, καθώς απεικονίζει την Κυπριακή ΑΟΖ σε σχέση με τα οικόπεδα που έχει ήδη διαχωρίσει προκειμένου να τα θέσει σε επίσημο διεθνή διαγωνισμό για την εξόρυξη των υδρογονανθράκων. Στον παρακάτω χάρτη είναι προφανή τα σημεία τα οποία συνδέοντα με τα κοιτάσματα ΖΟΡ και ΛΕΒΙΑΘΑΝ, κοιτάσματα τα οποία περιέχουν τεράστια κυβικά υδρογονανθράκων προς εκμετάλλευση. Με κυριότερα τα οικόπεδα 11 και 12 της Κυπριακής ΑΟΖ, καθώς και τις εταιρίες που τα έχουν αναλάβει είναι ευδιάκριτες πλέον οι προθέσεις και οι κινήσεις της Τουρκίας και οι πραγματικοί λόγοι που τα διεκδικεί προκειμένου να μην μείνει εκτός ενεργειακού παιχνιδιού. Παράλληλα στον παρόντα χάρτη είναι ευδιάκριτη και η κατάτμηση των θαλασσίων οικοπέδων του Λιβάνου, καθώς και τα ακριβή σημεία των επιβεβαιωμένων κοιτασμάτων του Ισραήλ. Έτσι μπορεί κανείς να κατανοήσει γιατί υπάρχει η ανάγκη δημιουργίας του East Med και πως αυτός ο αγωγός συνδέεται με τα κοιτάσματα του Ζορ, του Λεβιάθαν και της Αφροδίτης (Philenews, 2017).

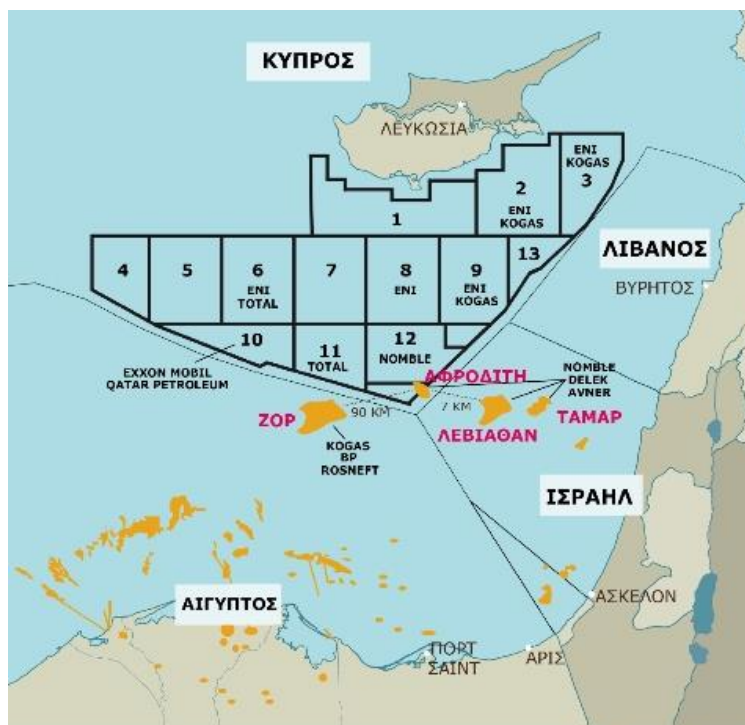

Στοιχείο 12 Κατάτμηση Οικοπέδων Εξόρυξης Υδρογονανθράκων

Πηγή: (Philenews, 2017)

Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνεται και ο επόμενος χάρτης, Στοιχείο 13, ο οποίος απεικονίζει ακόμα πιο ξεκάθαρα τα κοιτάσματα του φυσικού αερίου των τριών κρατών - Κύπρου, Αιγύπτου και Ισραήλ- καθώς και του αναδόχους των κυπριακών οικοπέδων για την εξόρυξη των υδρογονανθράκων επί της ΑΟΖ. Πρόκειται εν πολλοίς για μία περιοχή χαρακτηρισμένη ως νησίδα (cluster), η οποία έχει βρεθεί στο επίκεντρο των ερευνών προκειμένου να αποτελέσει την μελλοντική ενεργειακή πηγή της περιοχής και της Ε.Ε., σχέδιο το οποίο δεν είναι διατεθειμένοι οι Τούρκοι να αποδεχθούν δημιουργώντας προκλήσεις, εντάσεις και αμφισβητήσεις²⁴ (Αναμαλιώτης, 2017).

²⁴ Πέραν των γεωπολιτικών σημείων αμφισβήτησης και των παράνομων τουρκικών εξορύξεων επί της Κυπριακής ΑΟΖ, οι Τούρκοι, όπως έχει ήδη αναλυθεί, έχουν καταφανώς προσπαθήσει να παρέμβουν στα εσωτερικά της Αιγύπτου χωρίς αποτέλεσμα αλλά και στην εξωτερική πολιτική του Ισραήλ, επίσης χωρίς αποτέλεσμα. Σύμφωνα δε με τον καθηγητή Πολιτικών Επιστημών κ. Ηλία Κουσκουβέλη, η Τουρκία δείχνει να έχει απωλέσει την νόμιμη πρόσβαση στις ενεργειακές πηγές και εξελίξεις της περιοχής, που έχει τόσο ανάγκη για να συντηρεί την ανάπτυξή της (Pedi & Kouskouvelis, 2018).

Στοιχείο 13 Ενεργειακά Κοιτάσματα ΝΑ Μεσογείου και Ενεργειακή Κατάτμηση Κυπριακής Δημοκρατίας

Πηγή: (Αναμαλιώτης, 2017)

4.7. Κύπρος και Τριμερείς Συμμαχίες

Όπως έχει ήδη αναλυθεί η Κυπριακή Δημοκρατία συμμετέχει ήδη σε δύο τριμερείς σημαντικές συμμαχίες – συμφωνίες που εκτός του αντικειμένου της συνεκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων σχετίζονται και με την εν γένει αμυντική της προστασία. Και στις δύο τριμερείς συμμετέχει με την Ελλάδα, ενώ στην μία από αυτές μετέχει η Αίγυπτος ενώ στην άλλη το κράτος του Ισραήλ (Ozturk, et al., 2011).

Ο παρακάτω χάρτης, στοιχείο 14, είναι κατατοπιστικός σε αυτό το επίπεδο, καθώς πέραν των οριζόμενων ΑΟΖ επισημαίνει για μια ακόμα φορά τις ΑΟΖ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου προσδίδοντας έναν ιδιαίτερο λόγο για την ύπαρξη των δύο τριμερών συνεργασιών. Και με τα δύο κράτη, δηλαδή την Αίγυπτο και το Ισραήλ, η Κυπριακή Δημοκρατία γειτνιάζει και με απώτερο σκοπό την δημιουργία του αγωγού East Med., όπως έχει ήδη αναλυθεί, θα έχει πολλαπλά κέρδη από την διαμετακόμιση του φυσικού αερίου αρχικά προς την Ελλάδα και την Ιταλία και κατόπιν προς τις λοιπές χώρες της Ε.Ε. (B2Green, 2017).

Στοιχείο 14 ΑΟΖ Χωρών Ν.Α. Μεσογείου

Πηγή: (B2Green, 2017)

Σε αυτό το πλαίσιο με ακόμα μεγαλύτερη εξειδίκευση κινείται και ο επόμενος χάρτης, στοιχείο 15, ο οποίος δείχνει επακριβώς την διαδρομή του East Med. και τις επιμέρους συνδέσεις. Για μια ακόμα φορά η Τουρκία τίθεται εκτός ενεργειακών σχεδιασμών και αυτός είναι ο λόγος που η περιοχή αποτελεί για την Τουρκία σημείο ανάφλεξης και τριβής, καθώς έτσι μένει εκτός ενεργειακού σχεδιασμού. Συν τοις άλλοις, βάσει του χάρτη διαπιστώνεται ότι σε δεύτερο χρόνο η συμμετοχή στον East Med. θα περιλαμβάνει και άλλα κράτη πέραν της Κύπρου, Ελλάδας, Αιγύπτου και Ισραήλ και αυτά θα είναι ο Λίβανος, η Λιβύη, ενώ η Ιταλία θα αποτελέσει σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό τον τελευταίο σύνδεσμο του αγωγού πριν την διανομή του φυσικού αερίου προς τις χώρες της Ε.Ε. (Hellas Journal, 2018)

Στοιχείο 15 Χαρτογραφική Απεικόνιση Αγωγού East Med

Πηγή: (Hellas Journal, 2018)

Ο επόμενος χάρτης, Στοιχείο 16, είναι ακόμα πιο ακριβής και οπτικοποιεί ακόμα καλύτερα τον λόγο που η Τουρκία όχι απλώς δεν συμμετέχει δεν θέλει την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων από την Κυπριακή Δημοκρατία αλλά για κανέναν λόγο δεν θέλει την υλοποίηση του αγωγού East

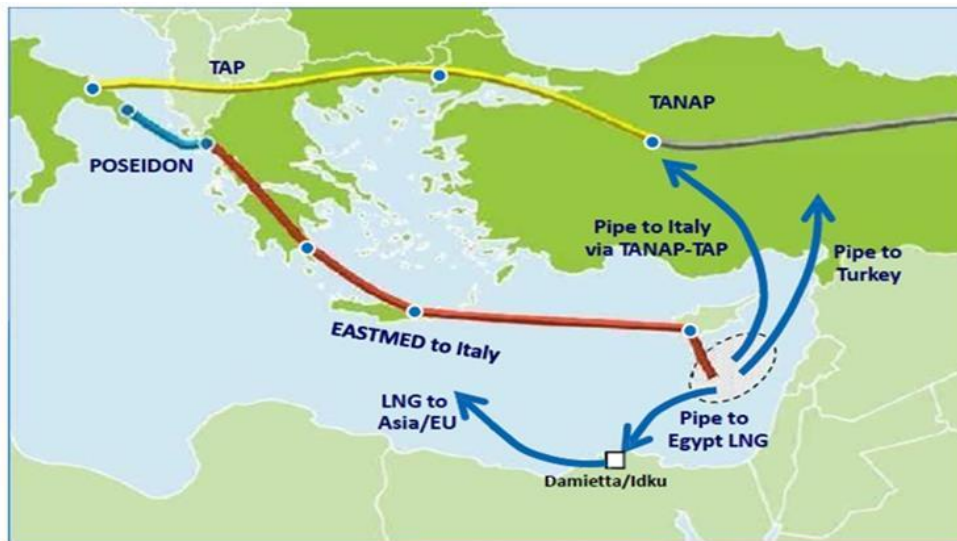

Med. Όπως πλέον είναι ευδιάκριτο από την οπτικοποίηση, ενώ στην θεωρητική προσέγγιση δεν περιλαμβάνονταν ως αίτιο-αιτιατό στις επιμέρους αναλύσεις, η Τουρκία συντηρεί, υποστηρίζει και κατασκευάζει ένα διπλό σύστημα αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου από τα βόρεια σύνορά της με το Αζερμπαϊτζάν προς την Ε.Ε. μέσω της Ελλάδας. Πρόκειται για τον αγωγό TAP, ο οποίος όπως είναι το αποτέλεσμα δύο επιμέρους αγωγών ενεργειακής μεταφοράς, του TAP και του TANAP. Η δημιουργία του αγωγού East Med, δεν θα αποτελέσει θεωρητική ζημία για την Τουρκία αλλά πολύ περισσότερο θα αποτελέσει την κύρια εναλλακτική –πιθανώς και την πρώτη επιλογή- της Ε.Ε. για την ενεργειακή της προμήθεια. Αυτό σημαίνει ότι ενεργειακά η Τουρκία έρχεται σε δεύτερο πλάνο και μένει εκτός ενεργειακών σχεδιασμών, με αποτέλεσμα να μην θεωρείται ως η κύρια χώρα εμπορικής συνεργασίας. Αυτό θα έχει και ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του Ρόλου της ως Περιφερειακός Δρώντας και την αναβάθμιση της Κύπρου, της Αιγύπτου και του Ισραήλ²⁵ (Energia, 2017).

Από την άλλη, ο ενεργειακός σχεδιασμός του East Med λειτουργεί το ίδιο ευεργετικά για την Ιταλία και την Ελλάδα όπως δείχνει ο χάρτης οπτικοποίησης ωστόσο δεν συμβαίνει το ίδιο για την Αλβανία και την Τουρκία, όπως έχει ήδη γραφεί. Αυτό συμβαίνει επειδή παρακάμπτεται η Τουρκία και για να αποκτήσει πρόσβαση θα πρέπει να συνδεθεί με τον East Med. Κάτι τέτοιο όμως προϋποθέτει να αποκτήσει πρόσβαση μέσω των Τουρκοκυπρίων, ένα σημείο δηλαδή που δρα οιωσύνει ως σημείο ανάφλεξης, καθώς μία τέτοια λύση θα μπορούσε να συμπεριληφθεί μόνο σε ένα ευρύτερο πακέτο επίλυσης του Κυπριακού. Μέχρι στιγμής κάτι τέτοιο δεν έχει επιτευχθεί και από ότι φαίνεται οι συνομιλίες μεταξύ των δύο κοινοτήτων δεν έχουν καταλήξει σε έστω και κάποια συμφωνία. Από την άλλη η Τουρκία θέτει μονίμως προβλήματα που σχετίζονται με τον εκβιασμό «Ένωση ή Προσάρτηση» της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Σε κάθε περίπτωση το ενεργειακό ζήτημα θα κρίνει εν πολλοίς και την πορεία των συζητήσεων προς μία πιθανώς ομόσπονδη λύση των δύο κοινοτήτων (Aras & Yorulmazlar, 2016).

---

²⁵ Η Ελλάδα, καθώς φιλοξενεί στο έδαφός της και τους δύο αγωγούς, έχει ήδη εξασφαλίσει προνομιακή αντιμετώπιση, οπότε ο East Med για αυτή είναι επιπλέον προϊόν που της δίνει υπεραξία στην γεωπολιτική σκακιέρα της περιοχής (Γιαλλουρίδης, 2016).

Στοιχείο 16 Χαρτογραφική Απεικόνιση Αγωγών Μεταφοράς Υδρογονανθράκων ΝΑ Μεσογείου

Πηγή: (Energia, 2017)

4.8. Συμπεράσματα Κεφαλαίου

Η διαδικασία της οπτικοποίησης στην πράξη επέδειξε σημαντικά στοιχεία τα οποία έρχονται συμπληρωματικά να δράσουν προς την αμιγώς γεωπολιτική ανάλυση. Η τελευταία, είναι κοινώς αποδεκτό, ότι στερείται πληρότητας όταν δεν συνοδεύεται από τα στοιχεία χαρτογραφικής απεικόνισης, προκειμένου να υπάρξει μία πλήρης τοποθέτηση επί των γεγονότων που κρίνουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, προσδιορίζουν τα σημεία τριβής και τα προκρίνουν σε σημεία ανάφλεξης (Φριντμαν, 2015).

Προφανώς, η διαδικασία της οπτικοποίησης πέραν του συμπληρωματικού μα βασικού ρόλου που επέχει προς την γεωπολιτική ανάλυση, φέρει και σημαντικά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με την υποκειμενικότητα. Άλλωστε η υποκειμενικότητα θεωρείται ως η κύρια «ασθένεια» της πολιτικής ανάλυσης και κατ' επέκταση της γεωπολιτικής (Ηφαιστος, 2003).

Επιπλέον ο φορέας έκδοσης των χαρτών παίζει σημαντικό ρόλο στις διαδικασίες της οπτικοποίησης που ακολουθήθηκαν, στην ακρίβεια αυτών και στο κατά πόσο τηρήθηκε η επιστημονική δεοντολογία για τον σχηματισμό περιοχών επί χάρτου. Πρακτικά δηλαδή υπάρχει πάντα ο φόβος τεχνηέντως μεροληπτικής απεικόνισης στοιχείων, γεγονότων και συμφερόντων προκειμένου να εξυπηρετηθεί η μία εκ των δύο μερών (Γιαλλουρίδης, 2016).

Τέλος, η διαδικασία της οπτικοποίησης πέραν των υπολοίπων πτυχών που μπορεί να φωτίσει σε σχέση με την διαδικασία της γεωπολιτικής θεωρητικής ανάλυσης παρέχει και τα εχέγγυα της καλύτερης αντίληψης των στοιχείων, καθώς σε κάθε περίπτωση η διαδικασία της απεικόνισης βοηθάει προς αυτό. Μάλιστα στην σύγχρονη εποχή με την διάθεση τρισδιάστατων απεικονίσεων αυτό καθίσταται ακόμα πιο ρεαλιστικό με αποτέλεσμα την ύπαρξη μεγαλύτερης σαφήνειας στην λήψη των τελικών αποφάσεων (Κετσετζόπουλος, 2017).

4.9. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου

Allison, J., 2013. *Cyprus: Apocalypse, No. Symptom, Yes.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.uniocapital.com/in-perspective/2013/10/11/cyprus-apocalypse-no-symptom-yes>

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Aras, B. & Yorulmazlar, E., 2016. State, region and order: geopolitics of the Arab Spring. *Third World Quarterly*, 37(12), pp. 55-67.

B2Green, 2017. *Η Κυπριακή ΑΟΖ- Σενάρια και Εκτιμήσεις.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.b2green.gr/el/images/articles/1g/45334/i-kypriaki-aoz-senaria-kai-ektimiseis.jpg>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Eclipse, 2010. *Cyprus community leaders never agreed to any form of bi-zonal federation.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.argyrou.eclipse.co.uk/oxi-no/agreement.htm>

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Economist, 2014. *Kofi Annan's reform plan.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.economist.com/sites/default/files/imagecache/640-width/cf_images/20030517/CEU970.gif

[Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].

Energia, 2017. *Ο Αγωγός East Med Κινείται και Προκαλεί Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.energia.gr/article/117417/o-agogos-east-med-kineitai-kai-prokalei-geopolitikes-anakatataxeis>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

European Union, 2011. *The European Union.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://europa.eu/european-union/about-eu/easy-to-read_en

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Hellas Journal, 2018. *Τον αγωγό East Med, που θέλει το Ισράηλ, δεν τον φοβάται μόνο η Τουρκία, αλλά και οι ανόητοι της Λευκωσίας.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://hellasjournal.com/2018/12/ton-agogo-east-med-poy-thelei-to-israil-den-ton-fovatai-mono-i-toyrkia-alla-kai-oi-anoitoti-tis-leykosias/>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Milliyet, 2014. *Government denies submitting territory map that published by #Milliyet.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.thecypriotpuzzle.org/government-denies-submitting-territory-map-that-published-by-milliyet/>

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Ozturk, M., Yuksel, Y. E. & Ozek, N., 2011. A Bridge between East and West: Turkey's natural gas policy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(9), pp. 4286-4294.

Pedi, R. & Kouskouvelis, I., 2018. Cyprus in the Eastern Mediterranean: A Small State Seeking for Status. *The New Eastern Mediterranean*, 5(2), pp. 151-167.

Philenews, 2017. *Ενέργεια: Η ENI ο κύριος παίκτης στην κυπριακή ΑΟΖ.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/463742/energia-i-eni-o-kyrios-paiktis-stin-kypriaki-aoz>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Roussos, S., 2018. *Greece and Regional Dynamics in the Eastern Mediterranean.* London: Springer.

Stergiou, A., 2019. Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 375-392.

Thergios, N., 2015. *Geopolitics in EU.* Berlin: Dekra.

Ulusoy, K., 2019. The Cyprus Conflict: Turkey's Strategic Dilemma. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 393-406.

Αναμαλιώτης, Γ., 2017. *Κλιμακώνεται η τουρκική προκλητικότητα.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=9338529>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

- Γιαλλουρίδης, Χ. Κ., 2016. *Διεθνής πολιτική θεωρία και πράξη : Κύπρος, τη ύστατη ώρα*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Ηρακλείδης, Α., 2007. *ΑΣΠΙΟΝΔΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Ήφαιστος, Π., 2003. *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κετσετζόπουλος, Κ., 2017. *Η οπτικοποίηση ως μεθοδολογία στην Εμπορική Ναυτιλία*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Μηχανιώνας.
- Κοτζιάς, Ν., 2018. *ΚΥΠΡΟΣ 2015-2018- Μια τριετία που άλλαξε το Κυπριακό: Η μάχη για την κανονικότητα χωρίς <<παρεμβατικά δικαιώματα>> και <<εγγυήσεις>>*. Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία: Υπουργείο Εξωτερικών.
- Μαρατζίδης, Ν. & Κυρκιλής, Δ., 2010. *Οπτικοποίηση στην Πολιτική Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ονήσιλος, 2019. *Το Κεκτημένο της Παράδοσης: Πλαίσιο / Έγγραφο Γκουτέρες*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.onisilos.gr/?tag=%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%83-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1> [Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].
- Παπαθανασίου, Α., 2018. *Ενεργειακά Ζητήματα Κύπρου*. Λευκάδα: ΤΕΙ Ιονίων Νήσων.
- Παπακώστας, Κ., 2014. *Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα*. 2η Έκδοση επιμ. Αθήνα: The Monthly Review Imprint.
- Παπακώστας, Κ., 2016. *Ανεμοδαρμένη πορεία*. Λευκωσία: Φυλλίς.
- Φριντμαν, Τ., 2015. *Σημεία Ανάφλεξης*. Αθήνα: Ενάλιος.
- Χριστοδούλου, Χ., 2014. *Τα οικονομικά της ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του κυφορούμενου νέου σχεδίου λύσης*. Β' Έκδοση επιμ. Λευκωσία: Επιφανίου.

5. Κεφάλαιο 5^ο – Συμπερασματολογία – Κριτική Επισκόπηση θεωρητικού και εφαρμοσμένου πλαισίου.

5.1. Συμπεράσματα

Η συμπερασματολογία σε επίπεδο πολιτικής επιστήμης ενέχει πολλές φορές τον κίνδυνο γενικεύσεων, οι οποίες μπορεί να σταθούν ανασταλτικά προς το τελικό αποτέλεσμα. Αυτός ο κίνδυνος προσπάθησε να μην ενσωματωθεί στο εν λόγω πόνημα τόσο με την επιλογή εξειδικευμένης γεωγραφικής ανάλυσης, δηλαδή της Κυπριακής Δημοκρατίας και μάλιστα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Συν τοις άλλοις, τα επιμέρους συμπεράσματα που παρατίθενται στο τέλος κάθε κεφαλαίου, έχουν την έννοια της συγκροτημένης θεματικής ανάλυσης η οποία περαιώνεται στο πλαίσιο ενός κεφαλαίου ωστόσο επηρεάζει αναπόφευκτα και το επόμενο λειτουργώντας ως είδος συνδετικού κρίκου (Ozturk, et al., 2011).

Στο πλαίσιο αυτό η γεωπολιτική ανάλυση μαζί με την συγκριτική ανάλυση μπορεί να θεωρούνται οι κυριότεροι εκ των πυλώνων της πολιτικής επιστήμης ωστόσο δεν αντιμετωπίζουν σφαιρικά τα ζητήματα. Φυσικά η συμβολή τους είναι σημαντική, καθώς έτσι μπορούν να αναδειχθούν τα σημεία τριβής στις σχέσεις των κρατών που εν γένει αποτελούν και σημεία ανάφλεξης. Το ζήτημα όμως των πολιτικών αναλύσεων έγκειται στο γεγονός ότι γίνεται μία συντονισμένη προσπάθεια για να προληφθούν τα σημεία ανάφλεξης και η διπλωματία να συμβάλει θετικά αυξάνοντας την αξία των κρατών, τα οποία εμπλέκονται σε μία διένεξη – αψιμαχία. Στην προσπάθεια αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση της οπτικοποίησης είναι μείζονος σημασίας, καθώς με αυτό τον τρόπο γίνεται αντικειμενικότερη και πολύπλευρη προσέγγιση προκειμένου να διασφαλιστεί η δίκαια λύση και να αποσοβηθεί η ενδεχόμενη ένταση (Φριντμαν, 2015).

Τα σημεία ανάφλεξης αν και σπανίως εμφανίζονται πλέον στις χώρες της Ε.Ε. για γεωπολιτικά ζητήματα – άλλωστε και στα κριτήρια της Κοπεγχάγης προβλέπονται οι σχέσεις καλής γειτονίας- δεν ισχύει αυτό και για τα υπόλοιπα τμήματα της ευρωπαϊκής ηπείρου. Ενώ για χρόνια ο χώρος των Βαλκανίων αποσπούσε τον χαρακτηρισμό «μπαρουτοαποθήκη της Ευρώπης» στις μέρες μας αντίστοιχη είναι η κατάσταση στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Τα ενεργειακά συμφέροντα και ζητήματα, καθώς και η άκρατη διάθεση για πολιτικό έλεγχο των εξελίξεων μέσω της

παρεμβατικότητας σε άλλα κράτη συνιστά τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου ένα δυσεπίλυτο παζλ με πολιτικές, γεωγραφικές και ενεργειακές προεκτάσεις. Τι και αν Ελλάδα, Ιταλία μετέχουν στην Ε.Ε. και μαζί με το Ισραήλ και την Αίγυπτο ανήκουν στο δυτικό τόξο επιρροής; Υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση στην Συρία, υπάρχει μία μεταβατική κατάσταση στον Λίβανο ελέω Χεζμπολάχ αλλά κυριότερα υπάρχει μια αναθεωρητική δύναμη που ακούει στο όνομα Τουρκία. Αναθεωρητική δύναμη που θεωρεί ως σφαίρα επιρροής της την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα όπως και την οργάνωση των Αδερφών Μουσουλμάνων προάγοντας θεοκρατικά – ισλαμικά μοντέλα κυβερνητικής διοίκησης έναντι του κοσμικού κράτους. Και σαν να μην έφθαναν όλα αυτά, διακρίνεται μία επιθετική στάση λόγω ΑΟΖ που απεμπολεί όλα τα κυριαρχικά δικαιώματα των γειτονικών κρατών της (Ιράκ, Συρίας και προφανώς Κύπρου) προκειμένου να έρθουν σε εφαρμογή τα νέο-οθωμανικά σχέδια του προέδρου Ερντογάν. Όπως είναι εφικτό αν και η Τουρκία φέρει το ρόλο της αναθεωρητικής δύναμης στην περιοχή, εντούτοις πλέον δημιουργεί ευρύτερα προβληματισμό με την στάση της (Γιαλλουρίδης, 2016).

Από την άλλη πλευρά, αποδέκτης των περισσότερων ενεργειών είναι η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία ελλείπει ισχυρών αποτρεπτικών πολεμικών δυνάμεων προσπαθεί με την επίκληση στο Διεθνές Δίκαιο να ορίσει τις τύχες της στο γεωπολιτικό γίγνεσθαι με ταυτόχρονη προάσπιση των ενεργειακών της συμφερόντων. Αναμφίβολα ο συνδυασμός αυτός είναι εξαιρετικά δύσκολος και όταν συνοδεύεται από μία σειρά γεγονότων γεωπολιτικής σημασίας, η λύση δεν φαντάζει εφικτή. Η Τουρκία βασιζόμενη σε αυτή την τακτική της επιθετικής διεκδίκησης των δικαιωμάτων της εκτός του Διεθνούς Δικαίου και μάλιστα με δημιουργία συνέχια περιοχών υπό αμφισβήτηση δημιουργεί τετελεσμένα που η επίλυσή τους σε πολιτισμένο επίπεδο πολλές φορές είναι αδύνατη (Χρυσοστομίδης, 2012).

Τα σημεία λοιπόν ανάφλεξης στο δίπολο Κυπριακής Δημοκρατίας και Τουρκίας είναι πολλά, πολυεπίπεδα, διασπασμένα σε διαφορετικές κατηγορίες και δυσεπίλυτα. Μάλιστα με την κατοχή περί του 30% της νήσου, είναι αυταπόδεικτο ότι οι ενέργειές της δεν ακούγονται μόνο απειλητικές αλλά γίνονται προς αναίρεση κάθε τρόπου ορθής και δίκαιας απονομής δικαιοσύνης σε θεσμικό πλαίσιο. Η οπτικοποίηση στην τρέχουσα περίπτωση είναι υψίστης σημασίας. Αυτό δεν είναι ένα απλό σημείο αλλά η πραγματικότητα, καθώς μέσω της οπτικοποίησης δίδεται η επιλογή για σφαιρικότερες λύσεις, συγκεκριμένες και διατυπωμένες κατά τέτοιο τρόπο που αναμφίβολα είναι πιο σαφές (Pedi & Kouskouvelis, 2018).

Φυσικά η οπτικοποίηση ενσωματώνει και πτυχές οι οποίες πολλές φορές δεν μπορούν να είναι ευδιάκριτες από την αμιγώς θεωρητική γεωπολιτική ανάλυση. Αυτές οι πτυχές σχετίζονται με τμηματικές λύσεις προβλημάτων, σε ζητήματα επί χάρτου, όπου η γεωγραφική συγγένεια, απόσταση ή χαρακτηρισμός αποδίδεται ως μείζονος σημασίας. Άλλωστε τέτοια χαρακτηριστικά παραδείγματα μπορεί κανείς να διαπιστώσει στην ανάλυση του 4^{ου} κεφαλαίου και ειδικότερα στα περί East Med αγωγού, όπου η Τουρκία πρακτικά και ουσιαστικά τίθεται εκτός ρόλου - συμμετοχής στον νέο ενεργειακό κόμβο (Michael & Vural, 2018).

Συν τοις άλλοις, η οπτικοποίηση δρα και προσθετικά στην ανάλυση πολυμερών συνεργασιών μεταξύ κρατών, καθώς έτσι διαφαίνονται τα συμφέροντα με την χρήση χαρτογραφικής απεικόνισης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των τριμερών συνεργασιών που έχουν συνάψει Κύπρος, Ελλάδα και Ισραήλ από την μία και Αίγυπτος από την άλλη. Σε κάθε περίπτωση διαφαίνεται ο λόγος που δεν υπάρχει μία ευρύτερη τετραμερής συνεργασία αλλά και φανερώνονται οι αιτιάσεις ως προς τα συμφέροντα που θίγονται. Στην συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει ο άξονας της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων που θίγονται και από τις δύο συμβάσεις, καθώς η ανακήρυξη της Κυπριακής ΑΟΖ πραγματικά οριοθετεί την Τουρκική ΑΟΖ σε ένα πολύ υποδεέστερο χωροταξικό σχεδιασμό από αυτόν που θα ήθελε και προφανώς από εκεί που υπάρχουν τα ουσιαστικά κοιτάσματα των υδρογονανθράκων (Τρεχλής, 2018).

Καταλήγοντας, η οπτικοποίηση θεωρείται ως η πλέον απαραίτητη τεχνική απεικόνισης που προσδίδει το απαραίτητο κύρος στις γεωπολιτικές αναλύσεις, καθώς συμβάλει στην ουσιαστικότερη απεικόνιση σημείων, τα οποία η γεωπολιτική ανάλυση επιφανειακά αναλύει. Έτσι, οι αναλύσεις παρουσιάζονται κατά πιο παραστατικό τρόπο προκειμένου να γίνουν ακόμα πληρέστερες και σε κάθε περίπτωση να συνάγεται με μεγαλύτερη ευκολία ο ρόλος του δρώντα και τα πιθανά σημεία ανάφλεξης που δημιουργούνται ή δύνανται να δημιουργηθούν .

5.2. Περιορισμοί Έρευνας

Η παρούσα έρευνα αν και πραγματοποιήθηκε στην βάση της βιβλιογραφικής επισκόπησης, εντούτοις θα πρέπει να σημειωθούν και σημαντικοί περιορισμοί οι οποίοι έλαβαν χώρα. Ο πρώτος και κυριότερος περιορισμός σχετίζεται με τον χρόνο, ο οποίος ποτέ δεν θεωρείται σύμμαχος του ερευνητή. Στο παρόν πόνημα ο χρόνος έχει δύο προεκτάσεις, αφενός ο διαθέσιμος χρόνος για την διεκπεραίωση της έρευνας και αφετέρου ο χρόνος ως συστατικό στοιχείο των χρονοσειρών ανάλυσης (Ataman, 2015).

Ειδικότερα, ο διαθέσιμος χρόνος για την διεκπεραίωση της έρευνας πάντα θα είναι περιορισμένος, γιατί η έρευνα δεν είναι μία στατική διαδικασία η οποία εσωκλείεται σε στενά όρια. Αντίθετα είναι μια δυναμική διαδικασία η οποία επεκτείνεται αναλόγως του εύρους της διαθέσιμης βιβλιογραφίας. Η βιβλιογραφία τόσο μέσα από τις διεθνείς βιβλιογραφικές τράπεζες (metacrawlers) όπως το Jstor και το Scopus αλλά και μέσα από τις δευτερογενείς πηγές όπως ο τύπος και λοιπά white papers συνεχίζουν να αποτελούν ζωοδόχο συστατικό για επέκταση σε νέες περιοχές. Έτσι, ακόμα και στην παρούσα έρευνα πέραν των περιοχών της Ανατολικής Μεσογείου, κυρίως στο δεύτερο κεφάλαιο θίχτηκαν ζητήματα τα οποία εστιάζονταν στην περιοχή της Κριμαίας ή ακόμα και στην περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ, σημειώνοντας ότι το γεωπολιτικό εύρος δεν μπορεί να μπει σε στεγανά και να περιοριστεί, αλλά αντίθετα να βρει συγγενείς καταστάσεις σε πολλές περιοχές ανά την υφήλιο (Ραυτοπούλου, 2014).

Από την άλλη, οι διαθέσιμες χρονοσειρές που αναλύθηκαν για την Ανατολική Μεσόγειο περιορίστηκαν στο εύρος της δεκαπενταετίας που προηγήθηκε. Τυπικά ο περιορισμός θα μπορούσε να είναι ακόμα μεγαλύτερος και να περιοριστεί ακόμα και στα δέκα έτη. Ποιο θα ήταν όμως το νόημα της εστίασης στα σημεία ανάφλεξης της Κυπριακής Δημοκρατίας αν δεν γινόταν αναφορά στο σχέδιο Ανάν και στην ένταξή της στην Ε.Ε.; Συν τοις άλλοις, η ιστορία και γενικότερα τα σημεία τριβής και ανάφλεξης της Κύπρου έχουν νόημα να μελετηθούν από την ανεξαρτητοποίησή της και σίγουρα προ της εισβολής των Ατίλα I και II. Εντούτοις κάτι τέτοιο σίγουρα θα ξεπερνούσε τα όρια ανάλυσης σε μία διπλωματική διατριβή μεταπτυχιακού επιπέδου, καθώς η ανάλυση θα ήταν πολύ πιο σύνθετη περιλαμβάνοντας ακόμα περισσότερα στοιχεία επισκόπησης κυρίως γεωπολιτικών συνισταμένων (Grigoriadis, 2018).

Ένα ακόμα στοιχείο περιορισμού είναι το στοιχείο υποκειμενικότητα, το οποίο εν πολλοίς διακατέχει τον χαρτογραφικό σχεδιασμό. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ακόμα και οι υφιστάμενοι χάρτες ενσωματώνουν ισχυρά σημεία μονόπλευρης και σίγουρα υποκειμενικής απεικόνισης. Άλλωστε στο σημείο αυτό η συγγραφή αυτού του πονήματος βρέθηκε απέναντι στα ίδια προβλήματα με τον κλάδο της Ιστορίας και της Γεωπολιτικής (Pedi & Kouskouvelis, 2018).

Φυσικά το παραπάνω γεγονός πλειοδοτήθηκε από στοιχεία περιορισμένης πρόσβασης στην χαρτογράφηση ειδικών συμβάντων και περιοχών, κυρίως λόγω του θέματος, καθώς και της πολιτικής διαβαθμισμένης εμπιστευτικότητας. Το να μελετά κανείς ιστορία και δη σημεία ανάφλεξης ενέχει τον κίνδυνο τα αρχεία του κράτους να μην είναι διαθέσιμα, όπως άλλωστε συμβαίνει στις περισσότερες χώρες για ορίζοντα δεκαπέντε ετών, αλλά κυρίως να μην υπάρχουν έστω και διαθέσιμα στοιχεία χαρτογράφησης με πληροφορίες από διεθνείς συναντήσεις, όπως στην περίπτωση των διασκέψεων του Μον Πελαράν και του Κραν Μοντάνα (Κοτζιάς, 2018).

Τελευταίος αλλά σημαντικός περιορισμός είναι και το γεγονός ότι η συγκεκριμένη έρευνα μπορεί να περιορίστηκε σε σημεία ανάφλεξης της Ανατολικής Μεσογείου και δη της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά εκεί δεν είχε να αντιμετωπίσει ένα κράτος, μία κρατική οντότητα ή ένα σύνολο αναγνωρισμένων εδαφών. Αντίθετα έπρεπε να συμπεριλάβει στις αναλύσεις τις προοπτικές και γνώσεις δύο κοινοτήτων, που κατευθύνονται από δύο εγγυήτριες δυνάμεις (αποδίδοντας ουδετερότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο) και φυσικά μόνο μία εκ των δύο αποτελεί αναγνωρισμένη σε διεθνές επίπεδο. Ακόμα και η σχετική ορολογία, της νήσου, της Κύπρου και της Κυπριακής Δημοκρατίας λαμβάνει διαφορετική έννοια στην κατ' είδος ανάλυση σε σχέση με το αν χρησιμοποιούνταν στην καθομιλουμένη (Ulusoy, 2019).

5.3. Μελλοντικά Προεκτάσεις στην Έρευνα

Στη προηγούμενη βάση των περιορισμών θα μπορούσε να επεκταθεί η έρευνα σε πολλά σημεία. Το κυριότερο που θα μπορούσε να συμβεί θα ήταν μία συγκριτική ανάλυση – αποτίμηση τόσο των ενεργειών της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο και της Τουρκίας ως κατ' ουσία αντίπαλοι πόλοι του ίδιου συστήματος. Η σύγκριση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με μία περιοχή που αντιμετωπίζει εφάμιλλους κινδύνους προκειμένου να ελεγχθεί και να αποτυπωθεί η εφαρμογή των γεωπολιτικών αποφάσεων. Τέτοια περίπτωση αποτελεί η περιοχή της Ταιβάν και της Κίνας, με την πρώτη να πασχίζει για ανεξαρτητοποίηση, ενώ η δεύτερη να καταπατά συνειδητά το Διεθνές Δίκαιο, να προσκολλάσαι στο εθιμικό ελέω Χόνγκ Κόνγκ και κατ' ουσία να μην επιτρέπει την πρόσβαση στην αυτοδιάθεση των λαών, συστατικό στοιχείο του ΟΗΕ (Βαρβαρούσης, 2004).

Συν τοις άλλοις η παρούσα ανάλυση θα μπορούσε να ενσωματώσει σημαντικά στοιχεία αν εφάρμοζε στοιχεία ποιοτικής έρευνας με δομημένη συνέντευξη ατόμων, τα οποία είχαν ρόλο στη λήψη αποφάσεων ή διαχείριση κρίσεων. Πολλές φορές απαιτείται εκτός από την θεωρία και την απεικονιστική ανάλυση η εμπειρία των σημαντικών ατόμων που είχαν «θέσεις κλειδιά» προκειμένου να μεταφέρουν το πλήρες πνεύμα και την περιχέουσα ατμόσφαιρα της εποχής. Στο σημείο αυτό, κάτι τέτοιο ήταν απίθανο, καθώς εκτός του ότι ήθελε χρόνο και σχετικές αδειοδοτήσεις, σίγουρα θα ξεπερνούσε τα υφιστάμενα χρονικά πλαίσια που δίδονται ως περιθώριο για τη συγγραφή μιας διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο ενός μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών (Χρυσοστομίδης, 2012).

Τέλος, η παραπάνω έρευνα σε ένα δεύτερο σημείο – επίπεδο πέραν της συγκριτικής ανάλυσης θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με γενικότερη ενσωμάτωση των σημείων ανάφλεξης των υπολοίπων κρατών της ανατολικής λεκάνης της μεσογείου. Έτσι θα είχε σημαίνοντα ρόλο να γίνει διερεύνηση του ρόλου του κράτους του Λιβάνου και συγκεκριμένα της Χεζμπολάχ τόσο ως πολιτικός σχηματισμός όσο και ως δρούσα στο ανορθόδοξο πολεμικό γίνεσθαι απέναντι στο Ισραήλ σχετικά με τα ζητήματα της ενεργειακής πολιτικής. Ομοίως θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εστιαστούμε στα τεκταινόμενα στον κόλπο της Αλεξανδρέττας και την στάση τόσο της Τουρκίας όσο και της Συρίας για ενεργειακά ζητήματα κάτι που αναπόφευκτα επηρεάζει και την Κυπριακή Δημοκρατία (Allison, 2013).

6. Βιβλιογραφία

Ahmet, D., 2010. *ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΒΑΘΟΣ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ*. Αθήνα: Ποιότητα.

Allison, J., 2013. *Cyprus: Apocalypse, No. Symptom, Yes..* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.uniocapital.com/in-perspective/2013/10/11/cyprus-apocalypse-no-symptom-yes>
[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Amanda, P., 2017. Crans-Montana - A ‘now or never’ moment for a Cyprus settlement?. *EPC Commentary*, p. Policy Paper.

Aras, B. & Yorulmazlar, E., 2016. State, region and order: geopolitics of the Arab Spring. *Third World Quarterly*, 37(12), pp. 55-67.

Argyrou, I., 2015. *Κυπριακή ΑΟΖ- Ενεργειακοί παράμετροι*. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου - Διδακτορική Διατριβή.

Armour, I. D., 2016. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ 1740-1918: ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΕΣ, ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Ataman, M., 2015. *Insight Turkey*. Istanbul: SETA Foundation for Political, Economic and Social Research.

Austvik, O. G. & Rzayeva, G., 2017. Turkey in the geopolitics of energy. *Energy Policy*, Τόμος 107, pp. 539-547.

B2Green, 2017. *Η Κυπριακή ΑΟΖ- Σενάρια και Εκτιμήσεις*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.b2green.gr/el/images/articles/lg/45334/i-kypriaki-aoz-senaria-kai-ektimiseis.jpg>
[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Baigent, M., 2007. *Μυστική Γερμανία : Η απόκρυφη σταυροφορία ενάντια στον Αδόλφο Χίτλερ, ο Στάουφενμπεργκ και η επιχείρηση Βαλκυρία*. Αθήνα: Anubis.

Berstein, S. & Milza, P., 1997. *Ιστορία της Ευρώπης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Bialasiewicz, L., 2016. *Europe in the World: EU Geopolitics and the Making of European Space*. 2nd Edition επιμ. London: Routledge.

Cnn Greece, 2019. *Τσαβούσογλου: Αν τολμήσουν να κάνουν βήμα στην Ανατολική Μεσόγειο, θα πάρουν την κατάλληλη απάντηση.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/183128/tsavouysogloy-an-tolmisoy-nakanoyn-vima-stin-anatoliki-mesogeio-tha-paroyn-tin-katallili-apantisi>

[Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].

Eclipse, 2010. *Cyprus community leaders never agreed to any form of bi-zonal federation.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.argyrou.eclipse.co.uk/oxi-no/agreement.htm>

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Economist, 2014. *Kofi Annan's reform plan.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.economist.com/sites/default/files/imagecache/640-width/cf_images/20030517/CEU970.gif

[Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].

Energia, 2017. *Ο Αγωγός East Med Κινείται και Προκαλεί Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.energia.gr/article/117417/o-agogos-east-med-kineitai-kai-prokalei-geopolitikes-anakatataxeis>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Ersen, E. & Celikpala, M., 2019. Turkey and the changing energy geopolitics of Eurasia. *Energy Policy*, Issue 128, pp. 584-592.

European Union, 2011. *The European Union.* [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://europa.eu/european-union/about-eu/easy-to-read_en

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Fuller, G. E. & Lesser, I. O., 2018. *Turkey's New Geopolitics: From the Balkans to Western China*. 5th Edition επιμ. New York: Westview Press.

Gaddis, J. L., 2018. *Ο ψυχρός πόλεμος : Οι συμφωνίες, οι συγκρούσεις, τα ψέματα, οι αλήθειες*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Gordon, U., 2016. *Ισραηλινοί αναρχικοί : Η διαμάχη στην σύγκρουση Παλαιστινίων και Ισραηλινών* /. Πάτρα: Orportuna.

Grigoriadis, I. N., 2018. Cyprus after elections: recapturing the Crans Montana momentum for peace negotiations. *SSOAR*, 12(8), pp. 55-69.

Hellas Journal, 2018. *Τον αγωγό East Med, που θέλει το Ισράηλ, δεν τον φοβάται μόνο η Τουρκία, αλλά και οι ανόητοι της Λευκωσίας*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://hellasjournal.com/2018/12/ton-agogo-east-med-poy-thelei-to-israil-den-ton-fovatai-mono-i-toyrgkia-alla-kai-oi-anoitoti-tis-leykosias/>
[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Hellenic Daily News, 2019. «*Εντός διετίας η ίδρυση κουρδικού κράτους*». [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<https://hellenicdailynews.com/2019/07/03/%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7/>
[Πρόσβαση 05 Ιούλιος 2019].

Mallinson, W., 2011. *Πικρές ελιές : Η διπλωματία, η σύγκρουση των θεωριών και η σύγχρονη Κύπρος*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Mazis, I. T., 2018. REVIEW: GEOPOLITICAL REALITIES IN THE GREECE-CYPRUS: DIPOLE, SOLUTIONS AND ALIBIS. *Civitas Gentium*, 6(2), pp. 104-113.

Mearsheimer, J., 2012. *Γιατί οι πολιτικοί λένε ψέματα*. Αθήνα: Πατάκης.

Michael, M. & Vural, Y., 2018. *Cyprus and the Roadmap for Peace: A Critical Interrogation of the Conflict*. London: Edward Elgar Publishing.

Milliyet, 2014. *Government denies submitting territory map that published by #Milliyet*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.thecypriotpuzzle.org/government-denies-submitting-territory-map-that-published-by-milliyet/>

[Πρόσβαση 06 Ιούλιος 2019].

Norman, S., 2010. *ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ*. Αθήνα: Ψυχογιός.

Ozturk, M., Yuksel, Y. E. & Ozek, N., 2011. A Bridge between East and West: Turkey's natural gas policy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(9), pp. 4286-4294.

Pedi, R. & Kouskouvelis, I., 2018. Cyprus in the Eastern Mediterranean: A Small State Seeking for Status. *The New Eastern Mediterranean*, 5(2), pp. 151-167.

Philenews, 2017. *Ενέργεια: Η ENI ο κύριος παίκτης στην κυπριακή ΑΟΖ*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/463742/energia-i-eni-o-kyrios-paiktis-stin-kypriaki-aoz>

[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Pipes, D., 2018. Cyprus Joins the Middle East. *Institute of Diplomacy and Global Affaires*, 5(2), pp. 99-118.

Proedrou, F., 2019. Unpacking EU external energy governance vis-a-vis Egypt: contradictions, geopolitics and Euro-centrism. *Journal of Contemporary European Studies*, 27(2), pp. 58-66.

Roussos, S., 2018. *Greece and Regional Dynamics in the Eastern Mediterranean*. London: Springer.

Stergiou, A., 2019. Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 375-392.

Swanson, N. W., 2014. Embodying Tahrir: bodies and geopolitics in the 2011 Egyptian uprising. *Territories, Bodies and Borders*, 31(8), pp. 89-102.

Thergios, N., 2015. *Geopolitics in EU*. Berlin: Dekra.

Tsangas, M., Zorpas, A., Jequirim, M. & Limousy, L., 2018. Cyprus energy resources and their potential to increase sustainability. *IEEE*, 5(3), pp. 115-131.

Tsiaras, Z., 2016. Israel-Cyprus-Greece: a 'Comfortable' Quasi-Alliance. *Mediterranean Politics*, 21(3), pp. 407-427.

Tudoroiu, T., 2018. *Brexit, President Trump, and the Changing Geopolitics of Eastern Europe*. New York: Springer Link.

Ulusoy, K., 2019. The Cyprus Conflict: Turkey's Strategic Dilemma. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp. 393-406.

Wikipedia, 2017. *Σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%8D%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9D%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%81%CE%BD%CE%BF-%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%AC%CF%87 [Πρόσβαση 02 Ιούλιος 2019].

Wikipedia, 2019. *Republic of Artsakh*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Artsakh [Πρόσβαση 04 Ιούλιος 2019].

Αγγελετόπουλος, Γ., 2019. *Τουρκία: Το τρένο του μεγάλου εκσυγχρονισμού*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Αναμαλιώτης, Γ., 2017. *Κλιμακώνεται η τουρκική προκλητικότητα*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=9338529> [Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

Ανδρικοπούλου, Ε. & Καυκαλάς, Γ., 2018. *Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*. Β' Έκδοση επιμ. Αθήνα: Θεμέλιο.

Βαρβαρούσης, Π., 2004. *Διεθνείς σχέσεις και εξωτερική πολιτική στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Βερέμης, Θ., 2005. *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*. Δ' Έκδοση επιμ. Αθήνα: Σιδέρης.

- Βολιώτης, Σ., 2018. *Παλαιστίνιοι - Ισραηλινοί : Μία μόνο χώρα, με ένα μόνο Κράτος! : Μία πολιτική πρόταση με εφτά διακηρύξεις*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Γιαλλουρίδης, Χ. Κ., 2016. *Διεθνής πολιτική θεωρία και πράξη : Κύπρος, τη ύστατη ώρα*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Γιαννακίδου, Μ., 2015. *Μαθηματοποιημένες Έννοιες: Από το Λύκειο στην Κοινωνική Συνοχή*. Θεσσαλονίκη: Εκπαιδευτική Παρέμβαση.
- Διαμαντούρος, Ν. Π., 2000. *Πολιτισμικός δυισμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ζένιος, Σ. Α., 2012. *Δημιουργική Κύπρος : Πολιτική μεταρρύθμιση για την Κύπρο του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ζέρβας, Ι., 2014. *Τα κράτη της Μετάβασης. Η πρόκληση της Διεύρυνσης του 2004*. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Β.Σ.Α.Σ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ηρακλείδης, Α., 2007. *ΑΣΠΙΟΝΔΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Ηρακλείδης, Α., 2014. *Διεθνείς Σχέσεις - Πολιτική Επιστήμη: Θεωρία και Ανάλυση Συγκρούσεων*. Αθήνα: Προπομπός.
- Ήφαιστος, Π., 2003. *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Θεοφάνους, Α., 2011. *Η Κύπρος ενόπιον διλημάτων : Σκέψεις και προβληματισμοί*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Θεοχάρης, Θ., Πλατής, Ν. & Πατρικαλάκης, Ν. Μ., 2010. *Γραφικά και οπτικοποίηση: Αρχές και Αλγόριθμοι*. Αθήνα: Συμμετρία.
- Καλεντερίδης, Σ., 2018. *Το εκκρεμές της Τουρκίας : Ανθολόγιο άρθρων και κειμένων*. Αθήνα: Ινφογνώμων.
- Κάννερ, Έ., 2018. *Τουρκία: Βία, αντίσταση και πολιτική στο καιρό της κρίσης : Κοινωνικές και πολιτικές αντιδράσεις απέναντι στην έμφυλη βία*. Αθήνα: Ηρόδοτος.

- Κάντζιου, Α., 2018. *Γεωπολιτικές Εξελίξεις στα Βαλκάνια*. Θεσσαλονίκη: Αυξέντιος.
- Καρυώτης, Θ., Κασίνης, Σ. & Λυγερός, Ν., 2018. *ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη [e-book]* : Από τη στρατηγική κίνηση στην οικονομική λύση. 3η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κάτος, Α., 2012. *Η οπτικοποίηση μέσω του Matlab*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Κατράνης, Α. Κ., 2013. *Η Μέση Ανατολή στη δίνη των "νέων πολέμων" : Ο πόλεμος των 34 ημερών μεταξύ Ισραήλ και Hezbollah: Ένα νέο είδος σύγκρουσης σε μια φλεγόμενη περιοχή και οι συνέπειές της για τη γεωπολιτική ισορροπία, τον πόλεμο και το διεθνές δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κετσετζόπουλος, Κ., 2017. *Η οπτικοποίηση ως μεθοδολογία στην Εμπορική Ναυτιλία*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Μηχανιώνας.
- Κίτσιος, Φ. Χ. & Ζοπουνίδης, Κ., 2018. *Τουρισμός, υγεία, επιχειρηματικότητα, καινοτομία*. 3η έκδοση επιμ. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Κλούρας, Δ. Ε., 2018. *Η απειλή προ των πυλών : Πέντε αιτίες που οδηγούν σε θερμή κρίση Ελλάδα - Τουρκία και όσα πρέπει να πράξει επειγόντως η Ελλάδα*. Αθήνα: Λειμών.
- Κόλμερ, Κ., 2018. *Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης.
- Κοτζιάς, Ν., 2018. *ΚΥΠΡΟΣ 2015-2018- Μια τριετία που άλλαξε το Κυπριακό: Η μάχη για την κανονικότητα χωρίς <<παρεμβατικά δικαιώματα>> και <<εγγυήσεις>>*. Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία: Υπουργείο Εξωτερικών.
- Κουσκουβέλης, Η., 2019. *Η αξία των γεωπολιτικών κρίσεων*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Κουσκουβέλης, Η. Ι., 2002. *Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Κωνσταντακόπουλος, Δ., 2017. *Η Κύπρος στο στόχαστρο : Γιατί θέλουν μια Κύπρο χωρίς Έλληνες*. Αθήνα: Ινφογνώμων.
- Κωτούλας, Ι. Ε., 2018. Το Κυπριακό ως δίλημμα δημογραφικής ασφάλειας. *Foreign Affairs*, 50(14), pp. 104-117.
- Λάζος, Β. Α., 2018. *Θέματα Ευρωπαϊκής Ένωσης*. 2ης βελτιωμένη έκδοση επιμ. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης.

- Λυγερός, Σ. & Μελάς, Κ., 2013. *Μετά τον Ερντογάν τι; : Η ρεβάνς του πολιτικού ισλάμ: ΑΟΖ, Κύπρος και διενέξεις στη Μεσόγειο: Το καρκίνωμα του κουρδικού: Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Μακρυδημήτρης, Α. & Πραβίτα, Μ., 2012. *Δημόσια Διοίκηση- Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης*. Ε' Έκδοση επιμ. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Μαραβέγιας, Ν., 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Κριτική.
- Μαραγκός, Γ., 2013. *Συγκριτικά Οικονομικά Συστήματα*. Αθήνα: Μέθεξις.
- Μαρατζίδης, Ν. & Κυρκιλής, Δ., 2010. *Οπτικοποίηση στην Πολιτική Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Μηλάκας, Δ., 2012. *Η απόρρητη ιστορία του Αιγαίου : Η μυστική αλληλογραφία της Ουάσιγκτον για τα πετρέλαια, το φυσικό αέριο και την ελληνική ΑΟΖ*. Αθήνα: Ποντίκι.
- Μηνάγιας, Χ. Δ., 2019. *Τουρκία: Αναθεωρητισμός και συγκρούσεις*. Αθήνα: Λειμών.
- Μητρόπουλος, Α. Π., 2013. *Αριστερά και Ευρώπη : Η Κύπρος αλλάζει την ατζέντα /*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Μιχαλόπουλος, Ν., 2010. *Στρατηγική Λισαβόνας και Δημόσια Διοίκηση: Συγκριτική Ανάλυση των Εθνικών Προγραμμάτων Διοικητικής Μεταρρύθμισης*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μοσχονάς, Γ., 2019. *Πολυμερείς Συνεργασίες εντός των συνεργιών της Ε.Ε.*. Αθήνα: Ίδρυμα Μποδοσάκη.
- Μπαμπανάσης, Σ., 2019. *Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς Ανατολάς και οι επιπτώσεις της*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μπιτζένης, Α. Π. & Μαραγκός, Ι. Σ., 2007. *Τα οικονομικά της μετάβασης*. 1η έκδοση επιμ. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
- Ονήσιλος, 2019. *Το Κεκτημένο της Παράδοσης: Πλαίσιο / Έγγραφο Γκουτέρες*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.onisilos.gr/?tag=%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%83-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1>
[Πρόσβαση 07 Ιούλιος 2019].

- Παπαθανασίου, Α., 2018. *Ενεργειακά Ζητήματα Κύπρου*. Λευκάδα: ΤΕΙ Ιονίων Νήσων.
- Παπακώστας, Κ., 2014. *Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα*. 2η Έκδοση επιμ. Αθήνα: The Monthly Review Imprint.
- Παπακώστας, Κ., 2016. *Ανεμοδαρμένη πορεία*. Λευκωσία: Φυλλίς.
- Παρασκευόπουλος, Χ., 2018. *Από την Ε.Ε. στην θεσμική αλλοίωση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Ραυτοπούλου, Ε., 2014. *Η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική στην Περιοχή του Νότιου Καυκάσου*. Θεσσαλονίκη: Διατριβή Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ρεφανίδης, Ι., 2015. *Οπτικοποίηση στις Νέες Τεχνολογίες*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Σιούσιουρας, Π. Π., 2015. *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Σιούσιουρας, Π. Π., 2017. *Γεωγραφία της ενέργειας : Ενεργειακοί ανταγωνισμοί και ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Σπυρόπουλος, Δ., 2012. *Το χρονικό της κατάρρευσης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 1025 - 1461 μ.Χ.* Αθήνα: Λευκή Σελίδα.
- Στεργίου, Α., Ulusoy, K. & Blondheim, M., 2019. *Σύγκρουση και ευημερία: Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Τρεχλής, Σ., 2018. *Η εκμετάλλευση της θαλάσσιας ενέργειας και το καθεστώς της ΑΟΖ*. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Τριάρχου, Λ., 2018. *Η οπτικοποίηση στις Επιστήμες της Αγωγής και των Επιχειρήσεων*. Θεσσαλονίκη: Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Φριντμαν, Τ., 2015. *Σημεία Ανάφλεξης*. Αθήνα: Ενάλιος.
- Χαρίτος, Γ., 2018. *Κύπρος, το γειτονικό νησί : Το κυπριακό μέσα από τα κρατικά αρχεία του Ισραήλ 1946-1960*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χρηστίδης, Γ., 2015. *Σύγχρονη Ρωσική Εξωτερική Πολιτική*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλας.

Χριστοδούλου, Χ., 2014. *Τα οικονομικά της ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του κυφορούμενου νέου σχεδίου λύσης*. Β' Έκδοση επιμ. Λευκωσία: Επιφανίου.

Χρυσστομίδης, Κ., 2012. *Κύπρος. Ανοικτά ζητήματα : Κυπριακό - Ευρωπαϊκή Ένωση - ΑΟΖ - Τουρκία*. Αθήνα: Καστανιώτης.